

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी

१९८३

HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1983

वर्ष २३

Year 23

प्रस्तावना

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी ह्या वार्षिक प्रकाशनाचा हा दुसरा मराठी-इंग्रजी संयुक्त अंक १९८३ ह्या संवर्ष वर्षासाठी तयार करण्यात आला असून मालिकेतील तो तेविसावा आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक आणि आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या पुस्तिकेचा मुख्य उद्देश आहे. महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची तुलनात्मक आर्थिक परिस्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने सुस्वातीच्या तक्त्यात भारताची माहितीदेखील देण्यात आली आहे. तक्त्यांच्या मालिकेत शेवटी राज्याची आर्थिक प्रगती दर्शविण्यासाठी काही निवडक निर्देशांक प्रस्तुत केलेले आहेत.

अद्ययावत माहिती देण्याच्या प्रयत्नात काही ठिकाणी अस्यायी आकडेवारी वापरण्यात आली आहे. अंतिम आकडे उपलब्ध होतील तेव्हा ही आकडेवारी सुधारण्याची शक्यता आहे.

ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती तसेच निमसरकारी संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले त्याबद्दल आभारी आहे.

ही छोटी पुस्तिका तत्कालिक संदर्भासाठी उपयोगी पडेल अशी आशा आहे.

सु. म. विद्वांस

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

मुंबई.

मुंबई :

दिनांक ९ फेब्रुवारी १९८४.

PREFACE

This is the second combined issue in Marathi and English of the Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State, 1983 and is twenty-third in the series started in 1960 with the object of presenting up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of Maharashtra State in a concise form. For the purpose of comparison of the economy of the State with that of India, corresponding data for India have also been shown in the first opening table. Data on trends in some selected indicators are presented in the last series of tables to throw light on the growth of economy.

In attempting to give up-to-date information provisional figures have sometimes been presented which may be revised when final figures become available.

The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and autonomous organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

It is hoped that the Handbook will be found useful as a convenient pocket book for ready reference.

S. M. VIDWANS

*Director of Economics and Statistics
Bombay.*

Bombay:

Dated 9th February 1984.

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1983

अनुक्रमणिका/CONTENTS

क्र.	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	प्रस्तावना		Preface
	दृष्टिकोपात महाराष्ट्र		.. Maharashtra State at a glance.
	(i) सामान्य माहिती	1	General information.
	(ii) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
	महाराष्ट्रातील जिल्हांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी	9	Note on reorganisation of districts in Maharashtra.
	1. हवामान		<i>Climate</i>
1.1.	निवडक केंद्रांतील कमाल व किमान तपमान व पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature, rainy days and annual rainfall at selected centres.
	2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		<i>Area and Population</i>
2.1.	पुरुष व स्त्रिया यांची जिल्हावार संख्या	12	Male and female in each district.
2.2.	जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Rural and urban population in each district.
2.3.	जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता.	16	Area and density of each district.
2.4.	जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)	17	Percentage of literacy in each district
2.5.	१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार.	18	Decadal variation in population since 1901.
2.6.	शहरांच्या लोकसंख्या-गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या.	19	Urban population by size-class of towns.
2.7.	वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण.	20	Classification of inhabited villages according to population.
2.8.	एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकले.	21	Cities/Urban Agglomerations (UAs) with population of 1,00,000 or above.
2.9.	काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	23	Classification of workers and non-workers.
2.10.	अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या.	24	Population of scheduled castes and scheduled tribes.
2.11.	प्रकारांनुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या.	25	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विवय	पृष्ठ PAGE	Subject
3. शेती		
<i>Agriculture</i>		
3.1. जमिनीचा वापर	26	Land utilisation.
3.2. जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	27	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन.	29	Area and outturn of principal crops.
3.4. जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन.	32	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	36	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृद संधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती.	38	Progress under soil conservation and land reclamation.
3.7. रासायनिक खतांचे वाटप	39	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. शेतीची अवजारे	40	Agricultural implements.
3.9. शेती पंपांना वीज पुरवठा	41	Agricultural pumps energised.
4. पशुसंवर्धन		
<i>Animal Husbandry</i>		
4.1. पशुधन	42	Livestock population.
4.2. जिल्हावार पशुधन	44	Livestock population in each district.
4.3. पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	46	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
5. मत्स्यव्यवसाय		
<i>Fisheries</i>		
5.1. खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	48	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती	49	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
6. वने		
<i>Forests</i>		
6.1. वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	51	Classification of forest area.
6.2. मुख्य आणि गौण वनोत्पादन	52	Production of major and minor forest produce.
7. उद्योग आणि खाणकाम		
<i>Industry and Mining</i>		
7.1. चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण.	53	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे कारखान्यांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण.	54	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या.	56	Working factories and average daily employment in each district.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
7.4. उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी.	57	Productive capital, output and value added by manufacture.
7.5. कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	59	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद	60	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	61	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. खनिज उत्पादन	62	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन	63	Industrial production.
8. वीज		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर.	64	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली गाहरे व खेडी	65	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त भांडवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1.(A) ३१ मार्च १९८२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	66	Number of joint stock companies as on 31st March 1982.
9.1.(B) ३१ मार्च १९८३ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था.	67	Number of joint stock companies as on 31st March 1983.
10. बँका		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	68	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाळ दिलेल्या रकमा आणि मालांची उलाढाल	69	Societies, membership, working capital advances and turnover.
12. परिवहन व वळणवळण		<i>Transport and Communication</i>
12.1. रस्त्यांची लांबी	70	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण	71	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी.	72	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वापरात असलेली मोटार वाहने	73	Motor vehicles in operation.
12.5. चालू असलेल्या रेडियो परवान्यांची संख्या	74	Number of broadcasting (receiver) licences in force.
12.6. चालू असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या	75	Number of broadcasting T. V. licences in force.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13. जहाज वाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	76	Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port.
13.2. मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल.	77	Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरांतून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल.	78	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक.	79	Passenger traffic at the ports of Maharashtra State.
14. देशांतर्गत व्यापार		<i>Inland Trade</i>
14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार.	80	Inland Trade of Maharashtra.
15. शिक्षण		<i>Education</i>
15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्या-ध्यचे वर्गीकरण.	82	Institutions and enrolment by type of education.
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण	86	Primary and secondary education in each district.
16. जीवनवैशेष्यक आकडेवारी		<i>Vital Statistics</i>
16.1. जन्म, मृत्यू आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण	88	Birth rates, death rates and infant rates.
16.2. कुटुंबकल्याणविषयक माहिती	90	Family Welfare Statistics.
17. पोलीस आणि गुन्हे		<i>Police and Crimes</i>
17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलिसांची संख्या	91	Police stations and police force.
17.2. इंडियन पिनल कोडव्हाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हांचे प्रयत्न वरून).	92	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code.
18. कारागृहे		<i>Prisons</i>
18.1. कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	93	Number of prisons and convicts.
19. घरवांघणी		<i>Housing</i>
19.1. घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी	94	Classification of houses according to use.
19.2. वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण.	96	Distribution of households according to rooms occupied.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
20. स्थानिक संस्था		Local Bodies
20.1. ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च	97	Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण.	98	Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च.	100	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.4. जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	102	Income and expenditure of Zilla Parishads
20.5. प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या	104	Local Bodies by types
21. सार्वजनिक निवडणुका		General Elections
21.1. सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल	105	Results of general elections
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंब्यानुसार वर्गीकरण	106	Candidates according to party affiliations
22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1. अखिल भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	107	All India wholesale price index numbers (New Series).
22.2. कामगारांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	110	Consumer price index numbers for working class (New Series).
22.3. नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	112	Consumer price index numbers for urban non-manual employees.
22.4. शेतमजुरांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक	113	Consumer price index numbers for (Agricultural labourers)
32. रोजगार		Employment
23.1. औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	114	Industrial classification of persons at work other than cultivation.
23.2. विंगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण.	115	Occupational classification of persons at work other than cultivation.
23.3. सेवायोजने संबंधीची माहिती	116	Employment exchange statistics.
23.4. राज्य सरकारचे कर्मचारी	117	State Government employees.
23.5. सरकारी क्षेत्रातील रोजगार	118	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार.	119	Employment under shops and establishment Act.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
24. छापखाने व प्रकाशने		<i>Press and Publications</i>
24.1. छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके.	120	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
25. वार्षिक योजना		<i>Annual Plans</i>
25.1. महाराष्ट्राची पाचवी व सहावी पंचवार्षिक योजना.	121	Fifth and Sixth Five-Year Plan of Maharashtra.
26. राज्य वित्त		<i>State Finance</i>
26.1. राज्याची महसुली जमा	122	Revenue receipts of the State.
26.2. महसुली लेखावरील खर्च	127	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण	133	Analysis of State Government Budget.
27. राज्य उत्पन्न		<i>State Income</i>
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	135	State income at current and constant prices.
28. संकीर्ण		<i>Miscellaneous</i>
28.1. सकस व विशेष पोषण आहार कार्यक्रम	136	Applied and special nutrition programmes.
28.2. नियंत्रित बाजारपेठा	138	Regulated markets.
29. निवडक निर्देशकांचा कल		<i>Trends in selected indicators</i>
29.1. शेती	142	Agriculture.
29.2. पशुघन व कुक्कुट	146	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खानकाम	148	Industry and mining.
29.4. वीज	150	Electricity.
29.5. सहकार	152	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दळणवळण	154	Transport and communications.
29.7. शिक्षण	156	Education.
29.8. अखिल-भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	158	All India wholesale price index numbers (New Series).
29.9. कामगार श्रेणिके किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	160	Consumer price index numbers of working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न	162	State income.

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

(I) सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (1) (2)	माहिती Particulars (3)	Item (4)
1	भौगोलिक स्थान—		Location—
	उत्तर अक्षांश	16.4 to 22.1	North latitude (degrees).
	पूर्व रेखांश	72.6 to 80.9	East longitude (degrees).
2	विभाग	6	Number of Divisions.
3	जिल्हे	30	Number of Districts.
4	तालुके	302*	Number of Talukas
†5	शहरे/शहर संकुले	307	Number of City and town units/UAS.
†6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे (अनुक्रमांक ५ मध्ये दर्शविलेल्या शहरांपैकी).	25	Number of cities having population more than one lakh (out of towns against Serial No. 5).
†7	खेडी—		Number of villages
	वस्ती असलेली	39,354	Inhabited
	वस्ती नसलेली	2,479	Un-inhabited
†8	क्षेत्र फळ (चौ. किलोमीटर)	3,07,690	Area (in Square Kilometres)
9	किनाऱ्याची लांबी (किलोमीटर)	720	Length of the Coast-Line (Kilometres)

टोप.—(1) *बृहन्मुंबई जिल्ह्यातील तीन तालुके नागपूर आणि अमरावती विभागांच्या पुनर्रचनेनंतर नवीन निर्माण झालेले ६६ तालुके व सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील वैभववाडी हा नवीन तालुका घरून.

(2) अनुक्रमांक ८ ह्या बाबीची माहिती सर्व्हेर जनरल, भारत सरकार, यांच्या-नुसार आहे.

(3) †१९८१ जनगणनेवर आधारित.

(4) शहर संकुल=ह्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे. >

Note.— *Including three talukas in Greater Bombay District and 66 talukas newly created after reorganisation of Nagpur and Amravati Division and newly created taluka Vaibhav-vadi in Sindhudurg district.

Information against item 8 is according to Surveyor General, India.

†1981 Population Census.

UA=Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognised urban outgrowth, if any, of such towns.

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE

(II) भारताशी तुलना /COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maha- rashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maha- rashtra with India (Percentage)	Unit	Item	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)	
							POPULATION (1981 Census)	
1.	लोकसंख्या (१९८१ ची जनगणना)							
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	.. हजारांत	.. 40,791	5,25,457*	7.8	Thousand	(a) Rural population.	
	(आ) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोक-संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	.. 64.97	76.69	..	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population.	
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	.. हजारांत	.. 21,993	1,59,727*	13.8	Thousand	(a) Urban population.	
	(आ) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोक-संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	.. 35.03	23.31	..	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population.	
1.3	(अ) एकूण लोकसंख्या	.. हजारांत	.. 62,784	6,85,185*	9.2	Thousand	(a) Total population	
	(१) पुरुष	.. हजारांत	.. 32,415	3,54,398*	9.4	Do.	(i) Male.	
	(२) स्त्रिया	.. हजारांत	.. 30,369	3,30,787*	9.5	Do.	(ii) Female.	
1.4	(अ) वर्गीकृत जाती व जमाती यांची लोकसंख्या	हजारांत	.. 10,252	1,56,383	6.6	Do.	(a) Population of scheduled castes and scheduled tribes.	
	(आ) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोक-संख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी	.. 16.3	22.8	..	Percentage	(b) Percentage of above population to total population.	

1.5	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे .. हजारांत ..	24,302†	2,22,517@	10.9	Thousand	(a) Total main workers
	(आ) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे शेकडेवारी एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	38.7	33.5	..	Percentage	(b) Percentage of total main workers to total population.
1.6	(अ) सीमांतिक काम करणारे .. हजारांत ..	2,416†	22,088@	10.9	Thousand	(a) Marginal workers
	(आ) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे शेकडेवारी एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	3.9	3.3	..	Percentage	(b) Percentage of marginal workers to total population.
1.7	(अ) एकूण काम न करणारे .. हजारांत ..	36,066†	4,20,683@	8.6	Thousand	(a) Total non-workers
	(आ) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	57.4	63.2	..	Percentage	(b) Percentage of total non workers to total population.
1.8	लोकसंख्येची घनता ..	दर चौरस किलो-मीटरमागे लोकसंख्या.	204	216††	..	Persons per sq. km. Density of population.
1.9	साक्षरतेचे प्रमाण—					Literacy percentage—
	(१) पुरुष ..	शेकडेवारी ..	58.79†	46.89	..	Percentage (i) Male
	(२) स्त्रिया ..	शेकडेवारी ..	34.79†	24.82	..	Do. .. (ii) Female
	(३) एकूण ..	शेकडेवारी ..	47.18†	36.23	..	Do. (iii) Persons
1.10	स्त्री-पुरुष प्रमाण ..	दर १,००० पुरुषां-मागे स्त्रियांची संख्या.	937†	933	..	Females per 1,000 males Sex ratio
1.11	१९७१-८१ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडेवारी वाढ.	..	24.75	25.00	..	Percentage Percentage growth of population during 1971-81

* जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

† Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation at Pakistan and China where census could not be taken.

@ अस्थायी व आसाम सोडून/Provisional and excluding Assam.

† सुधारित व अंतिम/Revised and final.

†† जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir.

(II) भारतासो तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
AGRICULTURE							
2. शेती				<i>Area under principal crops (Average for years 1980-81, 1981-82 and 1982-83)</i>			
प्रमुख पिकांव्हालील क्षेत्र (१९८०-८१, १९८१-८२ व १९८२-८३ या वर्षांची सरासरी)							
2.1	तांदूळ	..	.. हजार हेक्टर	1,502	39,541	3.8	Thou-hect. Rice
2.2	गहू	..	.. "	1,077	22,519	4.8	Do. Wheat
2.3	ज्वारी	..	.. "	6,554	16,173	40.5	Do. Jowar
2.4	बाजरी	..	.. "	1,617	11,438	14.1	Do. Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	12,247	1,03,438	11.8	Do. All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	..	.. "	2,711	22,892	11.0	Do. All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	13,958	1,26,330	11.0	Do. All foodgrains
2.8	भुईमूग	..	.. "	808	7,192	11.2	Do. Groundnut
2.9	ऊस	..	.. "	293	3,075	9.5	Do. Sugarcane
2.10	कापूस	..	.. "	2,677	7,985	33.5	Do. Cotton
प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९८०-८१, १९८१-८२ व १९८२-८३ या वर्षांची सरासरी)				<i>Outturn of principal crops (Average for years 1980-81, 1981-82 and 1982-83)</i>			
2.11	तांदूळ	..	.. हजार टन	2,248	51,112	4.4	Thousand tonnes Rice
2.12	गहू	..	.. "	908	38,747	2.3	Do. Wheat
2.13	जोषळा	..	.. "	4,657	19,056	42.2	Do. Jowar
2.14	बाजरी	..	.. "	661	5,337	12.4	Do. Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	..	.. "	8,904	1,19,138	7.5	Do. All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	..	.. "	944	11,231	8.4	Do. All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	..	.. "	9,849	1,30,369	7.6	Do. All foodgrains

2.18	भूईमूग	..	..	"	677	5,927	11.4	Do.	Groundnut
2.19	ऊस (ऊसात)	..	..	"	13,619	1,76,578	7.7	Do.	Sugarcane (cane)
2.20	कापूस (लिटमध्ये)	..	..	"	247	1,282	19.3	Do.	Cotton (lint)
3. पशुसंवर्धन									
ANIMAL HUSBANDRY									
पशुगणना, १९७८									
Livestock census, 1978									
3.1	एकूण पशुघन	..	..	हजारंत	29,642	3,69,540	8.0	Thousand numbers	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	..	..	"	15,218	1,80,140	8.5	Do.	Total cattle
3.3	गाई-बैल	..	..	"					Cattle—
	(१) तीन वर्षावरील बैल	..	..	"	6,329	74,907	8.5	Do.	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील गाई	..	..	"	4,781	57,599	8.3	Do.	(ii) Females over 3 years
3.4	एकूण म्हशी-रेडे	..	..	"	3,899	62,029	6.3	Do.	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे—	..	..	"					Buffaloes—
	(१) तीन वर्षावरील रेडे	..	..	"	225	8,378	3.9	Do.	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	..	..	"	2,148	31,865	6.7	Do.	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	..	..	"	10,199	1,16,527	8.8	Do.	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे, सिंगरे वगैरे	..	..	"	49	916	5.4	Do.	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुघन	..	..	"	278	9,928	2.8	Do.	Other livestock
3.9	कोंवड्या, बदके वगैरे	..	..	"	18,751	1,60,870	11.7	Do.	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	..	..	"	13	276	4.7	Do.	Tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप.	..	..	"	168	2,359	7.1	Do.	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप.	..	..	"	378	2,438	15.5	Do.	Electric pumps for irrigation
4. जंगले (१९७८-७९)									
FORESTS (1978-79)									
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	..	..	चौ. कि.	63,920	7,47,413	8.6	Sq. km.	Total forest area

(II) भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
							INDUSTRY AND MINING
							<i>Factories</i>
5 उद्योग आणि खाणकाम							(a) Working factories (1978)
5.1 कारखाने							(b) Average daily number of workers (1979).
(अ) चालू कारखाने (१९७८)*	..	संख्या	..	13,250	1,26,236	10.5	Number
(आ) कामगारांची दैनिक सरासरी. (१९७९).	..	हजारांत	..	1,189	6,799	17.5	Thousand numbers.
							<i>Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census parts) (1979-80)—</i>
5.2 उद्योगाची वार्षिक पाहणी**							(a) Productive capital
(प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून)							(b) Number of persons employed.
(१९७९-८०)—							(c) Gross output (ex-factory value).
(अ) उत्पादक भांडवल	..	कोटी रुपये	..	6,104	37,889	16.1	Crore Rs.
(आ) रोजगारीवर असलेल्या लोकांची संख्या.	..	हजारांत	..	1,342	7,678	17.5	Thousand numbers.
(इ) एकूण उत्पादन	..	कोटी रुपये	..	12,383	52,258	23.7	Crore Rs.
(ई) उत्पादन मूल्य वृद्धि	..	"	..	2,688	10,865	24.8	Do.
5.3 (अ) चालू असलेल्या सुती कापड गिरण्या (१९८१ अखेर).	..	संख्या	..	105	723	14.5	Number
(आ) या गिरण्यांतील कामगारांची सरासरी (१९८१ अखेर)	..	हजारांत	..	245	862	28.4	Thousand numbers
(इ) सुताचे सरासरी मासिक उत्पादन (१९८१ अखेर)	..	लाख कि. ग्रॅम.	..	221.07	1,068.54	20.7	Lakh Kg.
(ई) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (१९८१ अखेर)	..	लाख मीटर	..	1,223.32	3,393.78	36.1	Lakh metres

* अस्थायी व संरक्षण खात्यातील कारखान्यासमवेत/Provisional and inclusive of defence factories.

** अस्थायी/Provisional.

5.4 खाणकाम (१९८२)

(अ) कोळसा (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 7,593	1,28,225
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 103	2,020
(आ) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 1,006	40,902
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 4	140
(इ) कच्चे मंगनीज (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 237	1,448
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 8	30
(ई) बॉक्साईट (उत्पादन)	.. '००० टन	.. 348	1,854
(मूल्य)	.. कोटी रुपये	.. 1	9

6 विद्युत

6.1 विजेचे उत्पादन (१९८१-८२)	.. दशलक्ष कि.वॅ.तास	19,769	1,21,970
6.2 विजेचा वापर (१९८१-८२)	.. दशलक्ष कि. वॅ.तास	14,951	90,237
6.3 (अ) उद्योगाकरिता वापरलेली वीज.	दशलक्ष कि. वॅ. तास	8,595	53,060
(आ) या औद्योगिक वापराचे एकूण शेकडवारी विजेच्या वापराशी प्रमाण.	..	57.5	58.8

7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका*

7.1 संयुक्त भांडवली कंपनी (३१ मार्च १९८३ रोजी).	संख्या	.. 20,261	82,903
7.2 त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	.. कोटी रुपये	.. 2,280	19,909
7.3 बँक कार्यालये (३१ डिसेंबर १९८२ रोजी).	संख्या	.. 4,003	40,782
7.4 दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण.	संख्या	.. 6.4	6.0
7.5 बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या. (वर्गीकृत व्यापारी) (जून १९८२)	संख्या	.. 1,525	20,871

8 सहकार

(१९७९-८०)

8.1 सहकारी संस्था	.. संख्या	.. 57,352	3,09,887
-------------------	-----------	-----------	----------

MINING (1982)

5.9 '000 Tonnes (a) Coal	(Quantity)
5.1 Crore Rs.	(Value)
2.5 '000 Tonnes (b) Iron ore	(Quantity)
3.1 Crore Rs.	(Value)
16.4 '000 Tonnes (c) Manganese ore	(Quantity)
24.0 Crore Rs.	(Value)
18.8 '000 Tonnes (d) Bauxite	(Quantity)
15.5 Crore Rs.	(Value)

ELECTRICITY

16.2 Million kwh	Electricity generated (1981-82)
16.6 Do.	Electricity consumed (1981-82)
16.2 Do.	(a) Industrial consumption
.. Percentage	(b) Percentage of industrial consumption to total consumption.

JOINT-STOCK COMPANIES AND BANKS

24.4 Number	Companies at work (as on 31st March 1983).
11.4 Crore Rs.	Their paid-up capital
9.8 Number	Banking offices (as on 31st December 1982).
.. Do.	Banking offices per lakh of population.
7.3 Do.	Places having banking offices (Scheduled commercial) (June 1982).

CO-OPERATION

(1979-80)

18.5 Number	Co-operatives societies
-------------	-------------------------

(II) भारतासो तुलना/COMPARISON WITH INDIA—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8.2	सभासदांची संख्या ..	हजारंत ..	14,037	1,07,521	13.1	Thousand number	Membership
8.3	सर्व संस्थांचे बेळते मांडवळ ..	कोटी रुपये ..	4,120	21,336	19.3	Creore Rs.	Working capital of all cooperative societies.
8.4	कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज ..	कोटी रुपये ..	177	3,200	5.5	Do. ..	Advances by agricultural credit societies.
TRANSPORT AND COMMUNICATIONS							
9. परिवहन आणि बळणबळण							
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च १९८२ रोजी).	किलो मीटर ..	5,233	59,781	8.7	Kilometres	(a) Total railway length (as on 31st March 1982).
	(आ) रेल्वे मार्गाच्या लांबीचे क्षेत्रफळाशी प्रमाण (दर १०० चौरस किलो मीटरमागे) (३१ मार्च १९८२ रोजी).	किलो मीटर ..	1.7	1.9	..	Do. ..	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1982).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च १९८१ रोजी).	किलो मीटर ..	58	47	..	Do. ..	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1981).
9.3	(अ) १०० चौरस किलो मीटर क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८१ रोजी).	संख्या ..	271	157	..	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. Kms. of area (as on 31st March 1981).
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटार वाहने (३१ मार्च १९८१ रोजी).	संख्या ..	1,328	755	..	Do. ..	(b) Motor vehicles per lakh of population (as on 31st March 1981).
STATE INCOME							
10.1	राज्य उत्पन्न						
	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न (१९८२-८३).	कोटी रुपये ..	16,272**	1,34,066***	12.14	Creore Rs.	(a) Income at current prices (1982-83).
	(आ) चालू किमतीनुसार दर डोई उत्पन्न.	रुपये ..	2,525	1,891	..	Rs.	(b) Per capita income at current prices.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates

महाराष्ट्रातील जिल्ह्यांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी

जिल्ह्यांच्या पुनर्रचनेमुळे आणि जिल्ह्यांच्या नावातील बदलामुळे खालील बदल झाले आहेत :—

(१) कुलाबा जिल्ह्याचे नाव १ मे १९८१ पासून बदलून “रायगड” असे ठेवण्यात आले आहे.

(२) त्यावेळच्या रत्नागिरी, कोल्हापूर, औरंगाबाद व परभणी या जिल्ह्यांची पुनर्रचना करून “सिंधुदुर्ग” व “जालना” हे दोन नवे जिल्हे दिनांक १ मे १९८१ पासून करण्यात आले आहेत.

(३) त्यावेळच्या उस्मानाबाद, सोलापूर, बीड व चंद्रपूर या जिल्ह्यांची पुनर्रचना करून “लातूर” व “गडचिरोली” हे नवे जिल्हे अनुक्रमे दिनांक १६ ऑगस्ट १९८२ व दिनांक २६ ऑगस्ट १९८२ पासून करण्यात आले आहेत.

नवनिर्मित जिल्ह्यांची आकडेवारी उपलब्ध असल्यास या पुस्तिकेत वेगळी दाखवण्यात आलेली आहे.

Note on reorganisation of Districts in Maharashtra

The following changes have been effected on account of reorganisation of the districts and change in name of district :—

(1) The name of Kulaba district is changed to “Raigad” district with effect from 1st May 1981.

(2) Two new districts “Sindhudurg” and “Jalna” have been created, with effect from 1st May 1981, by reorganising then existing districts of Ratnagiri, Kolhapur, Aurangabad and Parbhani.

(3) Two new districts, “Latur” and “Gadchiroli” have been created, respectively with effect from 16th August 1982 and 26th August 1982, by reorganising then existing districts of Osmanabad, Solapur, Beed and Chandrapur.

The data for the newly created districts wherever available, is reported separately in this issue.

1. हवामान/CLIMATE

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

निवडक केंद्रांतील कमाल किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस
MAXIMUM AND MINIMUM TEMPERATURE, RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRES
1981

(तपमान सेंटिग्रेड डिग्रीमध्ये, पाऊस मिलिमीटरमध्ये/Temperature In degrees centigrade and Rainfall in mm.)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	तपमान/Temperature		पाऊस/Rainfall		नेहमीचा पाऊस Normal Rainfall	Centres
		कमाल Maximum (Highest)	किमान Minimum (Lowest)	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	40.4	14.8	68	1,949.3	1,805	Colaba (Greater Bombay)
2	सांताक्रुस (बृहन्मुंबई)	39.1	12.4	76	2,440.8	2,812	Santacruz (Greater Bombay)
3	बहाणू (ठाणे)	39.1	13.0	71	2,464.5	1,759	Dahanu (Thane)
4	भीरा (कुलाबा)	44.0	11.5	96	4,307.6	N.A.	Bhira (Kulaba)
5	अलिबाग (कुलाबा)	39.8	12.8	71	2,145.2	1,960	Alibag (Kulaba)
6	रत्नागिरी	39.0	15.2	99	3,235.6	2,617	Ratnagiri
7	देवगड (रत्नागिरी)	39.2	16.0	87	2,493.0	2,246	Devgad (Ratnagiri)
8	हर्णो (रत्नागिरी)	34.0	N.A.	87	2,267.8	2,472	Harnai (Ratnagiri)
9	नाशिक	N.A.	N.A.	57	949.8	697	Nashik
10	ओझर (नाशिक)	41.7	3.5	46	576.6	633	Ozar (Nashik)
11	मालेगाव कॅम्प	44.4	5.2	34	215.8	N.A.	Malegaon Camp
12	नंदुरबार (धुळे)	44.6	11.3	53	729.2	643	Nandurbar (Dhule)
13	जळगाव	46.3	4.0	45	801.0	787	Jalgaon
14	अहमदनगर	43.5	8.8	36	638.2	622	Ahmednagar
15	पुणे	42.1	4.7	53	765.1	661	Pune

16	बारामती (पुणे)	..	42.0	6.5	29	903.7	465	Baramati (Pune)
17	लोहगाव (पुणे)	..	42.4	5.5	46	750.8	684	Lohagon (Pune)
18	वानोरी (ए.एफ.एम.सी.)	..	42.3	7.1	N.A.	N.A.	640	Wanorie A.F.M.C.
19	महाबळेश्वर (सातारा)	..	N.A.	N.A.	120	4,946.5	6,226	Mahableshwar (Satara)
20	सांगली	..	42.0	9.0	40	643.6	N.A.	Sangli
21	सोलापूर	..	43.7	9.9	54	1,014.1	678	Solapur
22	जेऊर (सोलापूर)	..	43.2	5.1	37	644.3	596	Jeur (Solapur)
23	कोल्हापूर	..	40.8	10.6	72	1,111.1	1,070	Kolhapur
24	औरंगाबाद	..	46.6	8.8	55	890.1	726	Aurangabad
25	चिखलढाणा (औरंगाबाद)	..	42.0	5.4	53	651.8	6,920	Chikhaldara (Aurangabad)
26	परभणी	..	45.0	9.0	55	923.0	854	Parbhani
27	बीड	..	44.6	6.8	48	775.9	786	Beed
28	नांदेड	..	44.6	6.8	62	1,236.2	901	Nanded
29	बुलढाणा	..	41.7	9.5	54	954.6	857	Buldana.
30	अकोला-विमानतळ	..	45.5	7.4	55	1,028.9	N.A.	Akola Airport
31	अकोला शहर	..	45.1	8.5	58	997.6	801	Akola City
32	अमरावती	..	45.0	11.0	55	1,096.2	876	Amravati
33	यवतमाळ	..	44.9	9.5	68	1,438.8	1,096	Yavatmal
34	पुसद (यवतमाळ)	..	45.6	7.0	55	921.2	875	Pusad (Yavatmal)
35	वर्धा	..	44.4	7.8	55	1,267.0	N.A.	Wardha
36	नागपूर विमानतळ	..	46.3	7.8	59	1,539.0	N.A.	Nagpur Air port
37	नागपूर शहर	..	45.1	7.8	43	1,179.9	1,242	Nagpur City
38	गोंदिया (भंडारा)	..	45.6	9.0	71	1,280.9	1,471	Gondia (Bhandara)
39	चंद्रपूर	..	46.6	7.3	63	1,376.0	1,267	Chandrapur
40	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	..	46.5	6.2	83	1,688.9	N.A.	Brahmapuri (Chandrapur)
41	सिरोंचा (चंद्रपूर)	..	45.3	10.8	63	1,397.9	1,439	Sironcha (Chandrapur)

N. A. उपलब्ध नाही./Not available.

कंसातील नावे, केंद्रे ज्या जिल्ह्यात आहेत त्या जिल्ह्यांची आहेत.

The names in brackets indicate the district wherein the centre is located.

आधार.—विभागीय हवामान शास्त्र कार्यालय, मुंबई व नागपूर.

Source.—Regional Meteorological Department, Bombay and Nagpur.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 2.1

पुरुष व स्त्रिया यांची जिल्हावार संख्या/MALE AND FEMALE IN EACH DISTRICT

1981

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	पुरुष Male (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	स्त्री-पुरुष प्रमाण* Sex ratio* (No.) (6)	District (2)
1	बृहन्मंबई	4,653	3,591	8,243	772	Greater Bombay
2	ठाणे	1,780	1,572	3,352	883	Thane
3	रायगड	727	760	1,486	1,047	Raigad
4	रत्नागिरी	611	769	1,380	1,258	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	351	423	774	1,204	Sindhudurg
6	नाशिक	1,545	1,447	2,992	938	Nashik
7	धुळे	1,043	1,007	2,050	966	Dhule
8	जळगाव	1,343	1,275	2,618	950	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,383	1,326	2,708	959	Ahmadnagar
10	पुणे	2,150	2,014	4,164	938	Pune
11	सातारा	989	1,050	2,039	1,061	Satara
12	सांगली	931	900	1,831	967	Sangli
13	सोलापूर	1,334	1,257	2,591	942	Solapur
14	कोल्हापूर	1,255	1,209	2,464	963	Kelhapur
15	औरंगाबाद	820	768	1,588	936	Aurangabad
16	जालना	524	508	1,032	970	Jalna
17	परभणी	835	808	1,643	967	Parbhani
18	बीड	719	694	1,412	965	Beed
19	नांदेड	892	857	1,749	960	Nanded
20	उस्मानाबाद	526	504	1,030	958	Osmanabad
21	लातूर	660	633	1,294	959	Latur

22	बुलढाणा	..	..	771	738	1,509	957	Buldhana
23	अकोला	..	..	938	889	1,827	949	Akola
24	अमरावती	..	..	962	900	1,861	937	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	887	850	1,737	959	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	476	451	927	948	Wardha
27	नागपूर	..	..	1,345	1,243	2,589	925	Nagpur
28	भंडारा	..	..	920	917	1,838	997	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	724	694	1,418	959	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	322	316	637	981	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	32,415	30,369	62,784	937	Maharashtra State
	भारत@	..	..	3,54,398	3,30,787	6,85,185	933	@India

टीप.—(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा काही ठिकाणी जुळणार नाहीत.

(२) *दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.

(३) @जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीर मधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

Note.—(i) Details may not add up to the totals due to rounding.

(ii) *Females per 1,000 males.

(iii) @Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.2

जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या/RURAL AND URBAN POPULATION IN EACH DISTRICT

1981

(हजारंत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शकडा प्रमाण Percentage of ur- ban population to total population	दशवर्षीय वाढीचे प्रमाण Decennial growth rate 1971-81 (%)			District (2)
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	8,243	8,243	100.00	..	38.38	38.38	Greater Bombay
2	ठाणे	1,865	1,486	3,352	44.34	28.45	80.43	47.28	Thane
3	रायगड	1,277	210	1,486	14.12	15.09	37.86	17.84	Raigad
4	रत्नागिरी	1,259	120	1,380	8.10	6.46	2.25	6.11	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	722	51	773	*	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक	2,064	928	2,992	31.02	22.24	37.11	26.49	Nashik
7	धुळे	1,650	400	2,050	19.52	20.23	39.41	23.55	Dhule
8	जळगाव	1,960	658	2,618	25.14	21.09	21.27	23.52	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,357	351	2,708	12.97	16.96	40.04	19.52	Ahmadnagar
10	पुणे	2,193	1,971	4,164	47.33	18.83	48.64	31.30	Pune
11	सातारा	1,773	266	2,039	13.04	18.33	17.10	18.17	Satara
12	सांगली	1,437	394	1,831	21.52	14.82	37.67	19.08	Sangli
13	सोलापूर	1,824	767	2,591	29.48	12.65	24.69	15.94	Solapur
14	कोल्हापूर	1,843	622	2,465	24.82	17.34	41.64	22.57	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,194	394	1,588	22.09	15.61	63.78	23.66	Aurangabad
16	जालना	873	160	1,032	*	*	*	*	Jalna
17	परभणी	1,316	326	1,643	18.74	17.63	42.05	21.59	Parbhani

18	बीड	..	1,183	230	1,412	15.46	10.59	54.35	15.67	Beed
19	नांदेड	..	1,421	328	1,749	18.74	21.72	44.92	25.36	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	900	130	1,030	15.39	13.83	45.21	17.76	Osmanabad
21	लातूर	..	1,080	213	1,293	*	*	*	*	Latur
22	बुलढाणा	..	1,230	279	1,509	18.49	18.27	26.00	19.62	Buldhana
23	अकोला	..	1,372	455	1,827	24.89	19.68	28.91	21.86	Akola
24	अमरावती	..	1,317	544	1,861	29.25	18.10	28.45	20.95	Amravati
25	यवतमाळ	..	1,475	262	1,737	15.09	20.14	35.46	22.23	Yavatmal
26	वर्धा	..	695	231	927	24.98	18.27	21.32	18.02	Wardha
27	नागपूर	..	1,120	1,469	2,589	56.75	26.39	39.55	33.54	Nagpur
28	भंडारा	..	1,597	241	1,838	13.10	13.76	33.65	16.02	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	1,172	246	1,418	12.73	21.96	57.11	25.54	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	621	15	637	*	*	*	*	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	40,791	21,994	62,784	35.03	17.70	40.33	24.75	Maharashtra State
	भारत†	..	5,25,457	1,59,727	6,85,185	23.31	19.83	46.39	25.00	India†

टीप. -- (१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(२) *पुनर्रचित जिल्ह्यांसाठी दशवर्षीय वाढ पुनर्रचना होण्यापूर्वीच्या स्थितीवर आधारित आहे.

(३) † जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील वळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

आधार. — (१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.— (1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

Note.— (i) Details do not add up to the totals due to rounding.

(ii) *Decennial growth rate for, reorganised districts is based on the information prior to re-organisation.

(iii) †Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be taken.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.3

जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता/AREA AND DENSITY OF EACH DISTRICT

1981

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	क्षेत्रफळ (चौ. किलोमीटर) Area in sq. kilometres	घनता (प्रत्येक चौ. किलो- मीटरमागे लोकसंख्या) Density (No.) of persons per sq. kilometre	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	603	13,644	Greater Bombay
2	ठाणे ..	9,558	349	Thane
3	रायगड ..	7,148	208	Raigad
4	रत्नागिरी ..	8,249	167	Ratnagiri
5	सिंधुदूर्ग ..	5,219	148	Sindhudurg
6	नाशिक ..	15,530	192	Nashik
7	धुळे ..	13,150	156	Dhule
8	जळगाव ..	11,765	223	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	17,048	159	Ahmadnagar
10	पुणे ..	15,642	266	Pune
11	सातारा ..	10,484	195	Satara
12	सांगली ..	8,572	213	Sangli
13	सोलापूर ..	14,874	174	Solapur
14	कोल्हापूर ..	7,633	323	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	9,172	173	Aurangabad
16	जालना ..	8,656	119	Jalna
17	परभणी ..	11,038	149	Parbhani
18	बीड ..	10,624	133	Beed
19	नांदेड ..	10,502	166	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	7,510	137	Osmanabad
21	लातूर ..	7,304	177	Latur
22	बुलढाणा ..	9,661	156	Buldana
23	अकोला ..	10,575	173	Akola
24	अमरावती ..	12,212	152	Amravati
25	यवतमाळ ..	13,584	128	Yavatmal
26	वर्धा ..	6,310	147	Wardha
27	नागपूर ..	9,931	260	Nagpur
28	भंडारा ..	9,213	199	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	10,490	135	Chandrapur
30	गडाचिरोली ..	15,433	41	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य ..	3,07,690	204	Maharashtra State
	भारत ..	32,87,263	216*	India

टीप.— (१) आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—(1) Figures are provisional.

(२) *आसाम आणि जम्मू व काश्मीर वगळून. (2) *Excluding Assam and Jammu and Kashmir.

साधर.—(१) संचालक, जनगणना महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census Operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना

(2) Registrar General and Census Commis-

आयुक्त, भारत.

sioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4

जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी)/PERCENTAGE OF LITERACY IN EACH DISTRICT
1981

अनुक्रमांक Serial	जिल्हा	साक्षरतेचे प्रमाण (शेकडेवारी) Literacy percentage			District
		पुरुष Male	स्त्रिया Female	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बृहन्मुंबई	73.91	60.75	68.18	Greater Bombay
2	ठाणे	59.64	40.15	50.50	Thane
3	रायगड	57.42	34.27	45.59	Raigad
4	रत्नागिरी	59.62	38.15	47.75	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	59.62	38.15	47.75	Sindhudurg
6	नाशिक	56.09	31.85	44.36	Nashik
7	धुळे	48.61	26.01	37.51	Dhule
8	जळगाव	61.19	34.39	48.14	Jalgaon
9	अहमदनगर	56.51	29.24	43.16	Ahmadnagar
10	पुणे	65.16	42.14	54.03	Pune
11	सातारा	61.39	35.67	48.15	Satara
12	सांगली	59.70	33.60	46.87	Sangli
13	सोलापूर	53.61	26.96	40.68	Solapur
14	कोल्हापूर	59.45	30.79	45.36	Kolhapur
15	औरंगाबाद	50.80	19.95	35.80	Aurangabad
16	जालना	50.80	19.95	35.80	Jalna
17	परभणी	44.67	15.53	30.33	Parbhani
18	बीड	45.82	17.27	31.79	Beed
19	नांदेड	43.32	15.67	29.78	Nanded
20	उस्मानाबाद	48.73	21.40	35.36	Osmanabad
21	लातूर	48.73	21.40	35.36	Latur
22	बुलढाणा	58.68	29.97	44.64	Buldhana
23	अकोला	59.54	35.45	47.82	Akola
24	अमरावती	61.50	42.55	51.82	Amravati
25	यवतमाळ	51.21	26.86	39.29	Yavatmal
26	वर्धा	61.01	40.53	51.05	Wardha
27	नागपूर	63.74	44.62	54.56	Nagpur
28	भंडारा	58.31	29.49	43.92	Bhandara
29	चंद्रपूर	46.73	22.22	34.69	Chandrapur
30	गडचिरोली	46.73	22.22	34.69	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य-१९८१	58.79	34.79	47.18	Maharashtra State—1981
	महाराष्ट्र राज्य-१९७१	51.04	26.43	39.18	Maharashtra State—1971
	भारत १९८१	46.89	24.82	36.23	India 1981

टीप.—(१) † आसाम वगळून.

Note.—(1) † Excluding Assam.

(२) पुनर्रचित जिल्हांची माहिती उपलब्ध नाही. (2) Information of the reorganised districts is not available.

आधार.—(१) संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—(1) Director of Census operations, Maharashtra.

(२) महानिबंधक व गणना आयुक्त, भारत.

(2) Registrar General and Census Commissioner for India.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार
DECADAL VARIATION IN POPULATION SINCE, 1901

दशक Decade	लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार (टक्केवारी) Percentage decadal variation in population					
(1)	(2)					
1901-11	..	..	..	..	..	+10.74
1911-21	..	..	..	..	..	-2.91
1921-31	..	..	..	..	..	+14.91
1931-41	..	..	..	..	..	+11.99
1941-51	..	..	..	..	..	+19.27
1951-61	..	..	..	..	..	+23.60
1961-71	..	..	..	..	..	+27.45
1971-81	..	..	..	..	..	+24.75

आधार :— संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.6

शहरांच्या लोकसंख्या-गटाप्रमाणे नागरी लोकसंख्या
URBAN POPULATION BY SIZE-CLASS OF TOWNS
1981

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Size-Class	गटात असलेली एकूण शहरे/ शहर संकुले Number of towns (UAs)	त्यांची एकूण लोकसंख्या Population	शहरी लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage to total urban population (5)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Below 5,000 हून कमी	..	16	54,752	0.2
2	5,000—9,999	..	42	3,38,023	1.5
3	10,000—19,999	..	91	13,30,620	6.1
4	20,000—49,999	..	82	24,10,937	11.0
5	50,000—99,999	..	20	13,06,226	5.9
6	1,00,000 आणि त्याहून अधिक and above	..	25	1,65,53,036	75.3
		एकूण/Total ..	276	2,19,93,594	100.0

UA—Urban Agglomeration.

साधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.7

वस्ती असलेल्या खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण
 CLASSIFICATION OF INHABITED VILLAGES ACCORDING TO POPULATION
 1981

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्येचा गट Population range	वस्ती असलेली एकूण खेडी Number of inhabited villages	लोकसंख्या Population	या लोकसंख्येचे एकूण ग्रामीण लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage to total rural population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 200 पेक्षा कमी	4,523	4,60,124	1.1
2	200—499	9,248	32,68,093	8.0
3	500—999	12,330	88,91,308	21.8
4	1,000—1,999	8,954	1,23,57,047	30.3
5	2,000—4,999	3,604	1,04,71,160	25.7
6	5,000—9,999	579	38,37,056	9.4
7	10,000 आणि त्याहून अधिक and above	116	15,05,789	3.7
एकूण/Total		39,354	4,07,90,577	100.0

साधार.--संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra,

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.8.

एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/शहर संकुले

CITIES / URBAN AGGLOMERATIONS (UAs) WITH POPULATION OF 1,00,000
OR ABOVE

1981

अनुक्रमांक Serial No.	शहर/शहर संकुलाचे नाव (2)	लोकसंख्या (हजारत) Population (in thousand) (3)	Name of City/UA (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मंबई (म. न. पा.)	8,243	Greater Bombay City (M. Corp).
2	पुणे शहर संकुल	1,686	Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे शहर (म. न. पा.)	1,203	(a) Pune City (M. Corp.)
	(आ) पिंपरी चिंचवड (न. प.)	221	(b) Pimpri Chinchwad City (M. Corp.)
	(इ) पुणे कटकमंडळ	86	(c) Pune Cantonment
	(ई) खडकी	81	(d) Kirkee Cantonment
	(उ) देहू रोड	33	(e) Dehu Road Cantonment
	(ऊ) हडपसर	21	(f) Hadapsar
	(ए) लोहगाव	17	(g) Lohgaon
	(ऐ) खडकवासला	17	(h) Khadakvasla
	(ओ) देहू	8	(i) Dehu
3	नागपूर शहर संकुल	1,302	Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म. न. पा.)	1,219	(a) Nagpur City (M. Corp.)
	(आ) कामटी (न. प.)	67	(b) Kamptee (M)
	(इ) कामटी कटकमंडळ	15	(c) Kamptee Cantonment
4	उल्हासनगर शहर संकुल	649	Ulhasnagar Urban Agglomeration
	(अ) उल्हासनगर (न. प.)	274	(a) Ulhasnagar City (M.)
	(आ) कल्याण (न. प.)	136	(b) Kalyan City (M.)
	(इ) डोंबिवली (न. प.)	103	(c) Dombivali City (M.)
	(ई) अंबरनाथ (न. प.)	96	(d) Amarnath (M.)
	(उ) काटेमनिवली	20	(e) Katemanivli
	(ऊ) मोहोने	19	(f) Mohone
5	सोलापूर (म. न. पा.)	511	Solapur City (M. Corp.)
6	नाशिक शहर संकुल	429	Nashik Urban Agglomeration
	(अ) नाशिक (न. प.)	262	(a) Nashik City (M.)
	(आ) नाशिक रोड देवळाली (न. प.)	78	(b) Nashik Road Deolali (M)
	(इ) देवळाली कटकमंडळ	58	(c) Deolali Cantonment
	(ई) सतपूर (न. प.)	20	(d) Satpur (M.)
	(उ) भगूर (न. प.)	11	(e) Bhagur (M.)
7	ठाणे शहर संकुल	390	Thane Urban Agglomeration
	(अ). ठाणे (न. प.)	310	(a) Thane City (M.)

तथता क्रमांक/TABLE No. 2.8.—Contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(अ) माजिवडे	49	(b) Majivade
	(इ) कळवा	31	(c) Kalwa
8	कोल्हापूर शहर संकुल	351	Kolhapur Urban Agglomeration
	(अ) कोल्हापूर (म.न.पा.)	340	(a) Kolhapur City (M. Corp.)
	(आ) गांधीनगर	11	(b) Gandhi Nagar
9	औरंगाबाद शहर संकुल	316	Aurangabad Urban Agglomeration
	(अ) औरंगाबाद	299	(a) Aurangabad City
	(आ) औरंगाबाद कटकमंडळ	17	(b) Aurangabad Cantonment
10	सांगली शहर संकुल	269	Sangli Urban Agglomeration
	(अ) सांगली (न.प.)	152	(a) Sangli City (M.)
	(आ) मिरज (न.प.)	105	(b) Miraj City (M.)
	(इ) माधवनगर	11	(c) Madhavnagar
11	अमरावती (न.प.)	261	Amravati City (M.)
12	मालेगाव (न.प.)	246	Malegaon City (M.)
13	अकोला (न.प.)	225	Akola City (M.)
14	धुळे (न.प.)	211	Dhule City (M.)
15	नांदेड (न.प.)	191	Nanded City (M.)
16	अहमदनगर शहर संकुल	181	Ahmednagar Urban Agglomeration.
	(अ) अहमदनगर (न.प.)	144	(a) Ahmednagar City (M.)
	(आ) अहमदनगर कटकमंडळ	37	(b) Ahmednagar Cantonment
17	जळगाव (न.प.)	145	Jalgaon City (M.)
18	इचलकरंजी (न.प.)	134	Ichalkaranji City (M.)
19	भुसावळ शहर संकुल	132	Bhusawal Urban Agglomeration
	(अ) भुसावळ (न.प.)	123	(a) Bhusawal City (M.)
	(आ) कंदारी	9	(b)*Kandari
20	जालना (न.प.)	122	Jalna City (M.)
21	चंद्रपूर (न.प.)	116	Chandrapur City (M.)
22	भिवंडी (न.प.)	115	Bhiwandi City (M.)
23	लातूर (न.प.)	112	Latur City (M.)
24	परभणी (न.प.)	109	Parbhani City (M.)
25	गोंदिया (न.प.)	100	Gondiya City (M.)
	एकूण ..	16,546	.. Total

म.न.पा. = महानगरपालिका/M. Corp. = Municipal Corporation.

न.प. = नगरपरिषद/M = Municipality.

टीप.--आकडे संक्षिपात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.--संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.9

काम करणाऱ्यांचे व न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण
CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS
1981

(हजारांत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	एकूण लोकसंख्या	62,784	Total population
(1)	शेतकरी	8,536	As cultivator
(2)	शेतमजूर	6,471	As agricultural labourers
(3)	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, गिकार मळे, फळबागा वगैरे क्षेत्रात काम करणारे	518	In livestock, forestry, fishing, hunting and plantations orchards and allied activities
(4)	खाणकाम आणि दगड खाणकामात काम करणारे	77	In mining and quarrying
(5)	वस्तु निर्माण, प्रक्रिया साधारण दुरूस्तीचे उद्योगधंदे करणारे		In manufacturing, processing servicing and repairs—
	(अ) घरगुती उद्योगधंद्यात काम करणारे	620	(a) Household industry.
	(ब) घरगुती उद्योगधंद्याव्यतिरिक्त इतर उद्योगधंद्यात काम करणारे—	2,697	(b) Other than household industry.
(६)	बांधकाम करणारे	462	In construction.
(७)	व्यापार आणि वाणिज्य क्षेत्रात काम करणारे	1,742	In trade and commerce.
(८)	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण क्षेत्रातील काम करणारे	788	In transport, storage and communications.
(9)	इतर काम करणारे	2,392	In Other services
	एकूण मुख्यतः काम करणारे	24,302	Total main workers
	सीमांतिक कामगार	2,417	Marginal workers
	एकूण काम न करणारे	36,066	Total non-workers

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी वेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details may not add to the totals due to rounding.

साधार.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र.

Source.—Director of Census Operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.10

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या
POPULATION OF SCHEDULED CASTES AND SCHEDULED TRIBES
1981

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled castes	अनुसूचित जमाती Scheduled tribes	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी/Percentage to total population		District
				अनु. जाती S.C.	अनु. जमाती S.T.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	3,99,076	84,073	4.84	1.02	Greater Bombay
2	ठाणे	83,825	7,29,424	2.50	21.16	Thane
3	रायगड	25,182	1,90,210	1.69	12.80	Raigad
4	रत्नागिरी	15,079	26,725	1.09	1.94	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	31,254	6,622	4.04	0.86	Sindhudurg
6	नाशिक	1,85,859	7,01,647	6.21	23.45	Nashik
7	धुळे	85,735	8,31,064	4.18	40.53	Dhule
8	जळगाव	1,54,227	2,16,009	5.89	8.25	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,87,707	1,87,656	10.62	6.93	Ahmadnagar
10	पुणे	3,13,797	1,58,705	7.54	3.88	Pune
11	सातारा	1,26,630	13,060	6.21	0.64	Satara
12	सांगली	2,04,352	15,535	11.16	0.85	Sangli
13	सांगापूर	3,70,795	50,755	14.31	1.96	Solapur
14	कोल्हापूर	3,01,448	25,710	12.23	1.04	Kolhapur
15	औरंगाबाद	94,415	58,480	5.95	3.68	Aurangabad
16	जालना	67,648	20,258	6.55	1.96	Jalna
17	परभणी	94,839	75,502	5.77	4.60	Parbhani
18	बीड	1,57,819	12,218	11.17	0.87	Beed
19	नांदेड	1,97,709	1,78,238	11.30	10.19	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,44,887	19,320	14.07	1.88	Osmanabad
21	लातूर	2,12,525	34,702	16.43	2.59	Latur
22	बुलढाणा	93,227	66,457	6.18	4.40	Buldana
23	अकोला	1,00,616	1,14,759	5.51	6.28	Akola
24	अमरावती	1,12,754	2,41,704	6.06	12.98	Amravati
25	यवतमाळ	85,985	3,70,116	4.95	21.30	Yavatmal
26	वर्धा	36,412	1,42,244	3.93	15.35	Wardha
27	नागपूर	1,82,395	3,53,303	7.05	13.65	Nagpur
28	भंडारा	1,79,244	2,98,039	9.75	16.22	Bhandara
29	चंद्रपूर	43,718	2,50,599	6.86	39.32	Chandrapur
30	गडचिरोली	90,604	2,98,904	6.39	21.07	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	44,79,763	57,72,038	7.14	9.19	Maharashtra
	भारत*	10,47,54,623	5,16,28,638	15.75	7.76	India*

टोप.— *आसाम वगळून

*Excluding Assam.

पुनर्रचित जिल्हांची माहिती अस्थायी आहे. Information of the re-organised districts is provisional.

आधार.—संचालक. जनगणना महाराष्ट्र. Source.—Director of Census operations, Maharashtra.

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.11.

प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपंगांची संख्या
 DISABLED POPULATION IN MAHARASHTRA STATE BY TYPE OF DISABILITY
 1981*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पूर्णतः अंध Totally Blind	पूर्णतः पांगळे Totally Crippled	पूर्णतः मूक Totally Dumb	एकूण Total (3+4+5)	एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	1,513	1,299	903	3,715	0.04	Greater Bombay
2	ठाणे ..	831	951	679	2,461	0.07	Thane
3	रायगड ..	647	642	607	1,896	0.13	Raigad
4	रत्नागिरी ..	809	841	842	2,492	0.12	Ratnagiri
5	नाशिक ..	1,973	1,332	912	4,217	0.14	Nashik
6	धुळे ..	1,342	851	578	2,771	0.14	Dhule
7	जळगाव ..	1,605	1,066	793	3,464	0.13	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	1,589	1,086	867	3,542	0.13	Ahmadnagar
9	पुणे ..	1,894	1,505	1,155	4,554	0.11	Pune
10	सातारा ..	967	851	901	2,719	0.13	Satara
11	सांगली ..	700	1,093	796	2,589	0.14	Sangli
12	सोलापूर ..	1,790	1,080	1,107	3,977	0.15	Solapur
13	कोल्हापूर ..	722	1,122	860	2,704	0.11	Kolhapur
14	औरंगाबाद ..	2,120	1,323	800	4,243	0.17	Aurangabad
15	परभणी ..	1,925	899	667	3,491	0.19	Parbhani
16	बीड ..	1,625	815	493	2,933	0.20	Beed
17	नांदेड ..	1,643	887	615	3,145	0.18	Nanded
18	उस्मानाबाद ..	2,234	1,385	771	4,390	0.20	Osmanabad
19	बुलढाणा ..	1,279	707	604	2,590	0.17	Buldana
20	अकोला ..	1,548	839	629	3,016	0.17	Akola
21	अमरावती ..	1,125	825	536	2,486	0.13	Amravati
22	यवतमाळ ..	1,640	863	699	3,202	0.18	Yavatmal
23	वर्धा ..	671	392	314	1,377	0.15	Wardha
24	नागपूर ..	1,117	1,015	583	2,715	0.10	Nagpur
25	भंडारा ..	1,406	1,261	644	3,311	0.18	Bhandara
26	चंद्रपूर ..	2,249	1,435	708	4,392	0.21	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य ..		36,964	26,365	19,063	82,392	0.13	Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

स्रोत.—संचालक, जनगणना, महाराष्ट्र. Source.—Director of Census operations, Maharashtra.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1

जमिनीचा वापर/LAND UTILISATION

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1979-80	1980-81	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकांनुसार)	30,758	30,758	Total geographical area by village papers.
2	जंगल व्याप्त क्षेत्र ..	5,300	5,309	Area under forests.
3	पट्टीक व लागवडीलायक नसलेली जमीन ..	1,733	1,733	Barren and unculturable land.
4	बिगरशेती वापराखाली नसलेली जमीन.	975	993	Land put to non-agricultural uses.
5	लागवडीलायक पण वापरात नसलेली	1,009	993	Culturable waste.
6	कायम गुरचरण ..	1,561	1,591	Permanent pastures.
7	शादे-झुडुपांखालील जमीन ..	191	186	Land under miscellaneous tree crops etc.
8	चालू पड	844	852	Current fallows.
9	इतर पड	871	802	Other fallows.
10	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ) ..	18,274	18,299	Net area sown
11	एकापेक्षा अधिकवेळा लागवड केलेले क्षेत्र	1,717	1,834	Area sown more than once
12	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र ..	19,991	20,133	Gross cropped area.

बाधर.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र

DISTRICTWISE BREAK-UP OF CULTURABLE AREA AND CULTIVATED AREA

1979-80

(हजार हेक्टरांत/In thousand hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र Total geographical area	लागवडीलायक क्षेत्र Culturable area	कसलेले निव्वळ क्षेत्र Net area sown	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र Gross area sown	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	.. 38	9	6	7	Greater Bombay
2	ठाणे	.. 934	338	264	274	Thane
3	रायगड	.. 687	327	195	209	Raigad
4	रत्नागिरी	.. 1,279	859	360	373	Ratnagiri
5	नाशिक	.. 1,563	1,018	894	957	Nashik
6	धुळे	.. 1,438	731	706	790	Dhule
7	जळगाव	.. 1,164	851	813	950	Jalgaon
8	अहमदनगर	.. 1,702	1,319	1,235	1,394	Ahmadnagar
9	पुणे	.. 1,562	1,081	1,002	1,130	Pune
10	सातारा	.. 1,058	683	572	670	Satara
11	सांगली	.. 861	729	609	662	Sangli
12	सोलापूर	.. 1,501	1,333	1,126	1,208	Solapur
13	कोल्हापूर	.. 818	558	427	443	Kolhapur
14	औरंगाबाद	.. 1,627	1,379	1,258	1,362	Aurangabad
15	परभणी	.. 1,250	1,110	998	1,107	Parbhani
16	बीड	.. 1,117	1,009	809	837	Beed
17	नांदेड	.. 1,033	832	744	797	Nanded
18	उस्मानाबाद	.. 1,403	1,323	1,120	1,241	Osmanabad
19	बुलढाणा	.. 967	747	681	786	Buldana
20	अकोला	.. 1,056	862	823	873	Akola
21	अमरावती	.. 1,222	776	724	748	Amravati

तक्ता क्रमांक/Table No. 3·2—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
22	यवतमाळ ..	1,352	948	848	869	Yavatmal
23	वर्धा ..	629	471	437	459	Wardha
24	नागपूर ..	986	618	556	586	Nagpur
25	भंडारा ..	928	453	383	509	Bhandara
26	चंद्रपूर ..	2,583	827	686	745	Chandrapur
	महाराष्ट्र राज्य ..	30,758	21,189	18,274	19,986	Maharashtra State

टीप.—(१) लागवडीलायक क्षेत्र—यात (१) लागवडीलायक पडीक, (२) झाडेमुटपांबाळील जमीन, (३) चालू पड, (४) इतर पड आणि (५) कसलेले निव्वळ क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—(i) Culturable area includes—(1) culturable waste, (2) land under miscellaneous tree crops etc., (3) current fallows, (4) other fallows, and (5) net area sown.

(ii) Details do not add up to the totals due to rounding.

माघार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.3

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन / AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS**

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रीक टनांत)

(Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

क्रमांक Serial No.	पिके Crops	1980-81		1981-82		1982-83		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Outturn (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Outturn (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Outturn (8)	
1	तांदूळ	1,504	2,361	1,515	2,435	1,486	1,949	Rice
2	गहू	1,079	931	1,128	989	1,023	803	Wheat
3	जोधळा	6,438	4,428	6,578	4,891	6,647	4,653	Jowar
4	बाजरी	1,709	760	1,744	779	1,390	445	Bajri
5	एकूण धान्ये (इतर धान्ये घेऊन) ..	11,233	8,900	11,467	9,533	11,029	8,253	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	2,804	831	2,752	1,039	2,774	968	Total pulses
7	ऊस@	317	2,594	366	3,152	390	3,326	Sugarcane
8	कापूस*	2,667	1,269	2,710	1,465	2,655	1,626	Cotton
9	भुईमूग	712	441	676	435	617	419	Groundnut
10	तंबाखू	12	7	12	7	12	7	Tobacco

29

टीप.—**अस्थायी/Provisional.

@उसाचे उत्पादन गुळाचे आहे व ते कापणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारीत आहे.

*कापसाचे उत्पादन लिटमधील आहे व ते प्रत्येकी १७० किलोग्रॅमच्या हजार गासड्यांमध्ये आहे.

Note.—@The production of sugarcane is in terms of gur and is worked out on the basis of harvested area.

*The production of cotton is in terms of lint and in "000" bales of 170 Kg. each.

आधार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तबत्ता क्रमांक / TABLE No. 3.4

---

3. शेती/

तक्ता क्रमांक/

जिल्हावार प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन

(क्षेत्र हजार हेक्टरांत व उत्पादन हजार मेट्रिक टनांत)/

अन क्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मवई	..	1	..	..
2	ठाणे	..	151	..	..
3	रायगड	..	149	..	..
4	रत्नागिरी	..	80	..	..
5	सिंधुदुर्ग	..	73	..	..
6	नाशिक	..	40	107	87
7	धुळे	..	26	45	52
8	जळगाव	..	9	53	70
9	अहमदनगर	..	8	71	80
10	पुणे	..	56	49	47
11	सातारा	..	38	27	27
12	सांगली	..	17	40	28
13	सोलापूर	..	6	51	50
14	कोल्हापूर	..	97	16	15
15	बीरगाबाद	..	5	49	38
16	जालना	..	4	47	44
17	परभणी	..	24	33	49
18	बीड	..	8	48	40
19	नांदेड	..	34	41	29
20	उस्मानाबाद	..	39	61	47
21	बुलढाणा	..	4	45	43
22	अकोला	..	9	53	40
23	अमरावती	..	13	53	39
24	यवतमाळ	..	15	27	28
25	वर्धा	..	10	37	38
26	नागपूर	..	42	79	60
27	भंडारा	..	300	30	19
28	चंद्रपूर	..	258	40	21
महाराष्ट्र राज्य		..	1,515	1,128	989

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहील्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत

(३) कापसाचे उत्पादन लिढमध्ये आहे व ते प्रत्यक्ष १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गामडघात आहे.

आधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3.4

AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL CROPS IN DISTRICT 1981-82

(Area in '000 hectares and Outturn is '000 tonnes)

ज्वारी/Jowar		बाजरी/Bajri		एकूण धान्ये/All cereals		District
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
..	..	..	..	1	1	Greater Bombay
..	..	..	..	182	338	Thane
..	..	..	..	179	312	Raigad
..	..	..	..	146	201	Ratnagiri
..	..	..	..	83	138	Sindhudurg
86	78	363	166	666	446	Nashik
178	183	125	86	428	376	Dhule
257	349	107	71	428	506	Jalgaon
565	184	314	79	972	366	Ahmadnagar
487	249	179	75	804	501	Pune
249	196	117	31	449	328	Satara
220	186	102	30	393	288	Sangli
755	250	52	21	886	355	Solapur
45	65	1	..	217	376	Kolhapur
321	198	152	112	536	363	Aurangabad
216	196	41	28	308	272	Jalna
350	342	9	3	445	429	Parbhani
416	233	123	50	601	330	Beed
293	208	1	1	373	294	Nanded
543	478	22	10	700	607	Osmanabad
259	377	10	5	320	433	Buldana
282	253	6	3	351	308	Akola
197	260	8	3	279	320	Amravati
272	260	11	6	325	311	Yavatmal
128	111	1	..	176	163	Wardha
217	137	..	..	339	261	Nagpur
31	18	..	..	365	442	Bhandara
211	81	..	..	518	469	Chandrapur
6,578	4,891	1,744	779	11,467	9,533	Maharashtra State

Note.—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) Production of cotton is in terms of lint and '000 bales of 170 kg.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/
तक्ता क्रमांक/

अनुक्रमांक जिल्हा Serial No.		एकूण कडधान्ये/All pulses		ऊस/Sugarcane	
		क्षेत्र Area (13)	उत्पादन Outturn (14)	क्षेत्र Area (15)	उत्पादन (गुळ) Outturn (Gur) (16)
(1)	(2)				
1	बृहन्मुंबई	..	....	....	....
2	ठाणे	..	21	*	1
3	रायगड	..	21	....	....
4	रत्नागिरी	..	16	1	5
5	सिंधुदुर्ग	..	....	....	....
6	नाशिक	..	110	24	234
7	धुळे	..	125	10	84
8	अळगाव	..	191	9	75
9	अहमदनगर	..	73	85	671
10	पुणे	..	87	35	305
11	सातारा	..	75	25	272
12	सांगली	..	95	31	301
13	सोलापूर	..	133	24	220
14	कोल्हापूर	..	29	58	527
15	औरंगाबाद	..	191	16	135
16	जालना	..	40	6	43
17	परभणी	..	203	5	32
18	बीड	..	113	8	57
19	नांदेड	..	118	8	32
20	उस्मानाबाद	..	288	17	123
21	बुलढाणा	..	147	1	9
22	अकोला	..	140	*	3
23	अमरावती	..	81	*	3
24	यवतमाळ	..	111	1	11
25	वर्धा	..	55	*	2
26	नागपूर	..	80	*	2
27	भंडारा	..	99	1	6
28	चंद्रपूर	..	112	*	1
महाराष्ट्र राज्य		..	2,752	1,039	366
					3,152

टीप.—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *आकडे ५०० हेक्टर/टनपेक्षा कमी आहेत.

(४) कापसाचे उत्पादन लिटमध्ये आहे व ते प्रत्यक्ष १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे.

बांधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 3·4—*contd.*

कापूस/Cotton		मूईमूग/Groundnut		District (2)
क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	
(17)	(18)	(19)	(20)	
....	....	....	....	Greater Bombay
....	....	*	*	Thane
....	....	*	*	Raigad
....	....	*	*	Ratnagiri
....	....	1	2	Sindhudurg
5	4	64	45	Nashik
65	47	109	77	Dhule
197	147	91	78	Jalgaon
7	9	33	39	Ahmednagar
6	11	47	63	Pune
8	12	69	69	Satara
3	3	50	37	Sangli
14	23	37	49	Solapur
1	1	53	44	Kolhapur
58	44	18	9	Aurangabad
131	99	14	14	Jalna
239	132	17	17	Parbhani
30	16	19	15	Beed
224	92	14	9	Nanded
30	15	54	43	Osmanabad
245	152	27	15	Buldana
376	182	19	9	Akola
352	161	29	19	Amaravati
400	163	32	28	Yavatmal
187	88	11	7	Wardha
89	46	15	6	Nagpur
....	....	1	1	Bhandara
45	19	1	1	Chandrapur
2,710	1,465	824	694	Maharashtra State

Note:—(1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding.

(3) *Figures are below 500 hectares/tonnes.

(4) Production of Cotton is in terms of Lint and in '000 bales of 170 kg. each

Source— Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.5

प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक*
INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS*

[पायाभूत काल : १९६७-७० (त्रिवाषिक)=१००]
[Base : 1967-70 (Triennium)=100]

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1980-81	1981-82	1982-83	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
I अन्नधान्ये—					Foodgrains—
(अ) तृणधान्ये—					(a) Cereals
(1)	तांदूळ ..	172.8	178.3	142.7	Rice
(2)	गहू ..	242.4	257.3	209.1	Wheat
(3)	ज्वारी ..	140.9	155.7	148.1	Jowar
(4)	बाजरी ..	119.6	122.5	70.0	Bajri
(5)	बाली ..	396.2	379.2	322.6	Barley
(6)	मका ..	404.5	406.4	347.1	Maize
(7)	नाचणी ..	133.5	145.2	136.9	Ragi
(८)	कंद्रा ..	88.5	89.0	67.7	Kodra
(९)	इतर धान्ये ..	100.6	99.3	101.3	Other cereals
एकूण तृणधान्ये ..		158.1	168.7	143.5	Total Cereals
(ब) कडधान्ये—					(b) Pulses—
(1)	उरभरा ..	146.1	172.1	143.9	Gram
(2)	दूर ..	120.2	142.7	133.3	Tur
(3)	इतर कडधान्ये ..	75.3	102.0	97.6	Other pulses
एकूण कडधान्ये ..		103.5	128.3	118.7	Total pulses
एकूण अन्नधान्ये ..		147.8	161.1	138.8	Total Foodgrains
अन्नधान्येतर—					Non-Foodgrains—
(अ) गळिताची धान्ये—					(a) Oil seeds—
(1)	भईमूग ..	97.2	100.3	87.7	Groundnut
(2)	तोंड ..	113.7	100.4	147.2	Seasamum
(3)	मोहरी, राई व जवस ..	158.3	175.4	160.3	Rape, mustard and linseed.
(4)	गरुडो ..	233.3	166.7	366.7	Caster seed.
एकूण गळिताची धान्ये ..		101.8	104.5	95.9	Total— Oil seeds

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3·5—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
(ब) तंतू पिके—					(b) Fibres—
(1) कापूस ..	..	93.1	107.5	119.3	Cotton
(2) मेस्टा ..	..	110.9	105.9	95.5	Mesta
एकूण तंतू पिके ..	..	93.1	107.4	119.2	Total Fibres
(क) संकीर्ण—					(c) Miscellaneous—
(1) ऊस ..	..	182.6	220.8	234.1	Sugarcane
(2) तंबाखू ..	..	141.7	152.1	147.9	Tobacco
(3) बटाटा ..	..	101.8	147.7	121.4	Potato
(4) मिरची ..	..	85.4	82.7	79.6	Chillies
एकूण संकीर्ण ..	..	168.4	201.2	211.7	Total-miscellaneous
एकूण अन्नधान्येतर पिके ..	..	138.3	160.5	166.7	Total-non-foodgrains
सर्व पिके ..	..	143.6	160.8	151.2	All commodities

*निर्देशांक अंतिम अंदाजावर आधारलेले आहेत./Index numbers are based on final forecast.

आधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे. Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3·6

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती
 PROGRESS UNDER SOIL CONSERVATION AND LAND RECLAMATION

अनुक्रमांक Serial No.	योजना	१९८१-८२ मध्ये झालेले Achievements during 1981-82	Scheme
(1)	(2)	(3)	(4)
1	बांध बंदिस्त केलेली जमीन (हजार हेक्टर)	.. 144	Area bunded and contour bunded (in thousand hectares).
2	मजगी केलेली जमीन (हेक्टर)	.. 10,895	Area terraced (hectares).

आकडे अस्थायी आहेत/The figures are provisional.

साधार.—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. शेती/AGRICULTURE

सफता क्रमांक/TABLE NO. 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप/DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS

(मेट्रिक टन/Tonnes)

खतांचे नाव	राज्यास दिलेले खत Quantity distributed to the State		Item
	1980-81	1981-82	
	(1)	(2)	
नाययुक्त--			
<i>Nitrogenous</i>			
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के N) ..	46,873	52,605	Ammonium sulphate (20.6 per cent N)
कॅरिया (४६ टक्के N) ..	4,94,212	5,17,796	Urea (46 per cent N)
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के N) ..	..	..	Ammonium sulphate nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२६ टक्के N) ..	1,669	..	Calcium ammonium nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के N) ..	828	1,922	Calcium ammonium nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के N) ..	1,663	3,220	Ammonium chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट--			
<i>Phosphates</i>			
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅) ..	1,63,571	1,71,464	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅).
ट्रीपल सुपरफॉस्फेट (४६ टक्के P ₂ O ₅) ..	923	781	Triple superphosphate (46 per cent P ₂ O ₅).
पेलफॉस (१८ टक्के P ₂ O ₅) ..	..	..	Pelofos (18 per cent P ₂ O ₅).
मिश्र--			
<i>Complex</i>			
अमोनियम फॉस्फेट सुपरफॉस्फेट ..	1,298	..	Ammonium phosphate superphosphate
नायट्रो फॉस्फेट ..	1,95,738	2,67,540	Nitro phosphate.
यूरिया अमोनियम फॉस्फेट ..	2,815	5,864	Urea ammonium phosphate.
डाइअमोनियम फॉस्फेट ..	44,312	46,169	Diammonium phosphate.
अमोनियम नायट्रेट फॉस्फेट ..	..	..	Ammonium nitrate phosphate.
NPK कॉम्प्लेक्स ..	64,578	1,08,805	NPK complex.
पोटॅश--			
<i>Potassic</i>			
म्यूरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O) ..	67,609	69,854	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O).
सल्फेट ऑफ पोटॅश (५० टक्के K ₂ O) ..	2,165	2,562	Sulphate of potash (50 per cent K ₂ O).

आधार.—भारतीय खत संघ, नवी दिल्ली.

Source.—Fertilizer Association of India, New Delhi.

Rb 4695—4

3. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8

शेतीची अवजारे/AGRICULTURAL IMPLEMENTS

1978

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाव (2)	परिमाण (3)	माहिती Particulars (4)	Unit (3)	Item (2)	
1	नांगर--				<i>Ploughs</i>	
	(अ) लाकडी ..	..	हजारांत	1,919	'000 No. (a) Wooden.	
	(ब) लोखंडी ..	..	हजारांत	575	'000 No. (b) Iron.	
2	गाड्या--	..	..	हजारांत	1,495	'000 No. Carts
3	ऊसाचे चरक--				<i>Sugarcane crushers--</i>	
	(अ) शक्तीने चालणारे ..	..	संख्या	7,467	Number (a) Worked by power	
	(ब) बैलांच्या सहाय्याने चालणारे ..	..	संख्या	2,023	Number (b) Worked by bullocks	
4	सिंचनाकरिता वापरली जाणारी इंजिने व पंप	..	संख्या	1,67,802	Number Oil engines with pumps for irrigation purpose	
5	घाणी--				<i>Ghanis</i>	
	(अ) पाच किलोग्रॅम आणि त्या अधिक धारणा शक्तीच्या	}	संख्या	1,426	Number	{ (a) 5 kilograms and over
	(ब) पाच किलोग्रॅम पेक्षा कमी धारणा शक्तीच्या					

आधार.— १२ वी पशुवन गणना, १९७८./Source.—Quinquennial 12th Livestock Census, 1978.

३. शेती/AGRICULTURE

तफता क्रमांक/TABLE NO. ३.७

शेती पंपांना वीजपुरवठा/AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

(३१ मार्च १९८३ रोजी/As on 31st March 1983)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वीजपुरवठा केलेले शेतीचे पंप No. of agricul- tural pumps energised	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	....	Greater Bombay
2	ठाणे	8,574	Thane
3	रायगड	3,969	Raigad
4	रत्नागिरी	6,679	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	....	Sindhudurg
6	नाशिक	69,541	Nashik
7	धुळे	36,534	Dhule
8	जळगाव	61,175	Jalgaon
9	अहमदनगर	72,784	Ahmadnagar
10	पुणे	41,704	Pune
11	सातारा	25,717	Satara
12	सांगली	37,156	Sangli
13	सोलापूर	36,173	Solapur
14	कोल्हापूर	27,084	Kolhapur
15	औरंगाबाद	62,219	Aurangabad
16	जालना	....	Jalna
17	परभणी	22,841	Parbhani
18	बीड	21,966	Beed
19	नांदेड	20,724	Nanded
20	उस्मानाबाद	43,730	Osmanabau
21	लातूर	....	Latur
22	बुलढाणा	34,334	Buldana
23	अकोला	22,024	Akola
24	अमरावती	45,408	Amravati
25	यवतमाळ	23,169	Yavatmal
26	वर्धा	20,877	Wardha
27	नागपूर	32,356	Nagpur
28	भंडारा	8,870	Bhandara
29	चंद्रपूर	5,037	Chandrapur
30	गडचिरोली	....	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	7,90,645	Maharashtra State

टीप.—पुनर्रचित जिल्हांची माहिती उपलब्ध नाही.
Note.—Information of the reorganised districts is not available.

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विदुत बंडळ, मुंबई.
Source.—Maharashtra State Electricity Board,
Bombay.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1

पशुधन/LIVESTOCK POPULATION

1978

(हजारत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	नाव (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
I गाई-बैल—		Cattle	
(१) तीन वर्षांवरील बैल—			<i>Males over three years—</i>
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले वळू		21	(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले		172	(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले		6,066	(c) Used for work only.
(ड) इतर ..		70	(d) Others
	एकूण	<u>6,329</u>	Total
(२) तीन वर्षांवरील गाई—			<i>Females over three years—</i>
(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या—			(a) Breeding—
(१) दुभत्या ..		1,858	(f) In milk
(२) आटलेल्या व न व्यालेल्या		2,877	(ii) Dry and not calved even once
(ब) कामाच्या ..		17	(b) Working
(क) इतर ..		29	(c) Others
	एकूण	<u>4,781</u>	Total
(३) वासरे (तीन वर्षे व त्याखालील)		4,108	<i>Young Stock (three years and under)</i>
	एकूण—गाई-बैल	<u>15,218</u>	Total cattle
II म्हशी-रेडे—		Buffaloes	
(१) तीन वर्षांवरील रेडे—			<i>Males over three years—</i>
(अ) केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले]		18	(a) Used for breeding only
(ब) पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले		28	(b) Used for breeding and work both.
(क) केवळ कामाकरिता वापरलेले		271	(c) Used for work only
(ड) इतर ..		8	(d) Others
	एकूण	<u>325</u>	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.1—Contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
II.—बाछू (२) तीन वर्षांवरील म्हशी—		<i>Females over three years—contd.</i>	
(अ) पैदाशीकरिता किंवा दुधाकरिता टवलेल्या—		(a) Breeding	
(१) दुभत्या ..	1,275	(i) In Milk	
(२) बाटलेल्या व न व्यालेल्या	847	(ii) Dry and not calved even once.	
(ब) कामाव्या ..	14	(b) Working	
(क) इतर ..	11	(c) Others	
	एकूण	2,148	Total
(३) रेडके (तीन वर्षे व त्याखालील)		1,425	<i>Young stock (three years and under)</i>
	एकूण—म्हशी रेडे	3,899	Total buffaloes
3 मेंढरे ..	2,636	Sheep	
4 गेळ्या ..	7,563	Goats.	
5 घोडे-सिंगरे ..	49	Horses and ponies	
6 इतर जनावरे ..	278	Other livestock	
	एकूण—जनावरे	29,642	Total—Livestock
7 कोंबड्या, बदके वगैरे ..	18,751	Total—Poultry	

बाकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा चुळणार नाहीत.

Details may not add up to the totals due to rounding.

बाजार.—१२ वी पशुधन गणना, १९७८. Source—Quinquennial 12th Livestock Census, 1978.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तबता क्रमांक/TABLE No. 4.2

जिल्हावार पशुपन/LIVESTOCK POPULATION IN EACH DISTRICT

1978

(हजारत/in thousand numbers)

क्रममांक Serial No.	जिल्हा	गाई-वेळ Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळ्या Goats	एकूण जनावरे Total livestock	कोंबड्या, बदके वगैरे Total Poultry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मवई ..	8	74	3	20	115	270	Greater Bombay
2	ठाणे ..	496	132	2	136	775	1,077	Thane
3	रायगड ..	411	109	3	83	609	1,122	Raigad
4	रत्नागिरी ..	499	78	1	70	648	1,070	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	239	75	—	40	356	648	Sindhudurg
6	नाशिक ..	833	123	205	410	1,591	710	Nashik
7	धुळे ..	597	140	86	300	1,141	619	Dhule
8	जळगाव ..	633	221	39	340	1,250	405	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	832	117	352	689	2,009	1,186	Ahmednagar
10	पुणे ..	720	204	386	463	1,789	2,534	Pune
11	सातारा ..	382	264	327	277	1,257	1,125	Satara
12	सांगली ..	281	283	253	242	1,065	1,030	Sangli
13	सोलापूर ..	466	173	277	529	1,465	901	Solapur
14	कोल्हापूर ..	276	420	132	155	990	1,122	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	465	59	74	307	918	165	Aurangabad
16	जालना ..	361	41	41	210	661	111	Jalna
17	परभणी ..	630	110	38	287	1,075	196	Parbhani
18	बीड ..	550	109	128	387	1,184	334	Beed

19	नांदेड	..	..	648	154	43	258	1,116	248	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	316	113	34	204	675	181	Osmanabad
21	लातूर	..	..	364	135	40	177	725	136	Latur
22	बुलढाणा	..	..	541	87	44	274	961	256	Buldana
23	अकोला	..	..	585	104	16	237	956	240	Akola
24	अमरावती	..	..	574	91	33	247	960	302	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	760	103	7	309	1,192	499	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	398	50	9	139	602	177	Wardha
27	नागपूर	..	..	652	69	17	248	998	335	Nagpur
28	भंडारा	..	..	639	125	3	214	995	621	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	620	82	31	183	921	625	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	440	51	12	129	645	506	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	15,218	3,899	2,636	7,563	29,642	18,751	Maharashtra State

भाकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.—१२ वी पञ्चवष पणवा, १९७८.

Details may not add up to the totals due to rounding.

Source.—Quinquennial 12th Livestock Census, 1978.

4. पशुसंवर्धन/ANIMAL HUSBANDRY

तथ्यता क्रमांक/TABLE No. 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	माहिती ३१ मार्च १९८३ रोजी As on 31st March 1983	Item (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशू पैदास केंद्रे	12*	Number of cattle breeding farms.
2	बकरे पैदास केंद्रे	1	Number of goat breeding farms.
3	मेघ पैदास केंद्रे	9	Number of sheep breeding farms.
4	कुक्कुट पैदास व अंडी उवविण्याची केंद्रे	5	Number of poultry breeding farms and central hatcheries.
5	सघन कुक्कुट सुधार केंद्रे]	15	Number of intensive poultry development blocks.
6	आधारभूत ग्राम केंद्रे]	48	Number of key village centres
7	सघन पशुसुधार प्रकल्प]	8	Number of intensive cattle development projects.
8	फिरती (पशुरोगसाथ नियंत्रण फिरते केंद्रे)	8	Number of mobile epizotic control units.
9	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	23	Number of district artificial insemination centres.
10	कृत्रिम रेतन उप केंद्रे—	..	Number of artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	1,438	(a) Under Zilla Parishads
	(ब) सघन पशुसुधार प्रकल्पामधील	667	(b) Under intensive cattle development projects.
	(क) आधारभूत ग्राम केंद्रामधील	406	(c) Under key village centres.

टीप — *दोन विदेशी पशू पैदास केंद्रे घडून.

Note.—Including two Exotic Cattle Breeding Farms.

तबला क्रमांक/TABLE No. 4.3-contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
11	पशुवैद्यकीय संस्था		Number of veterinary institutions--
	(अ) पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालये ..	25†	(a) Veterinary polyclinics
	(ब) पशुवैद्यकीय रुग्णालये ..	56‡	(b) Veterinary hospitals.
	(क) पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र) ..	558	(c) Veterinary dispensaries
	(द) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने ..	18	(d) Mobile veterinary clinics.
	(इ) पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे (स्थानिक क्षेत्र)..	1,279	(e) Veterinary aid centres.
	(फ) फिरती विस्तारीत व प्रात्यक्षिक केंद्रे ..	2	(f) Mobile extension cum demonstration centres.

†परभणी व नागपूर येथील कृषी विद्यापीठाखालील दोन घरून.

Including two under Agricultural Universities at Parbhani and Nagpur.

‡पुणे येथील कृषी विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील 'सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टू अॅनिमल्स' या संस्थेचे एक घरून.

Including one at Pune under Agricultural University and one under 'Society for Prevention of cruelty to animals' at Bombay.

भाषार—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1.

खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे
 QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH REMOVED
 1981-82

(मेट्रिक टनात /in tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	आघार	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing	मिठाचे वाटप Quantity of salt issued	खारवून वाहेर पाठावलेल्या माशांचे वजन Quantity of cured fish removed	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	पालशेत*	..	..	..	Palshet
2	बोरिया	458	92	343	Boria
3	जयगड	323	65	242	Jaigad
4	वरवडे	273	55	205	Warwade
5	मिरकर वाडा	1,076	215	807	Mirkarwada
6	रत्नागिरी	Nil	Nil	Nil	Ratnagiri (Bhatye)
7	पुर्णगड	..	..	..	Purnagad
8	जैतापूर	209	42	157	Jaitpur
9	विजयदुर्ग	635	127	476	Vijaydurg
10	तारा मुंबरी	305	61	229	Tara mumbri
11	मिठबाव*	..	..	..	Mithbav
12	आचरा*	..	..	..	Achra
13	तलाशील*	..	..	..	Talashil
14	मालवण	1,684	335	1,263	Malwan
15	देववाग	..	..	..	Deobag
16	मोबार*	..	..	..	Mobar
17	कोचरा	84	17	63	Kochara
18	वेंगुर्ला*	..	..	..	Vengurla
19	शिरोडा*	..	..	..	Shiroda
20	साखर मच्छी संस्था*	..	..	..	Sakhar Machi Society
21	मुरुद*	..	..	..	Murud
एकूण ..		5,047	1,009	3,785	Total

*बंद झालेली आघारे/Yards are closed

आघार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

5. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तपता क्रमांक/TABLE No. 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती/MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES

1981-82

अनुक्रमांक Serial No.	नाम	परिमाण	माहिती Particulars	Units	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा	कि. मीटर	720	Kilometer	Total coastline of State.
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/ गावठाणे.	संख्या	375	No.	Marine fishing villages/bamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या ..	"	12,367	No.	Boats engaged in fishing.
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्यावर वजन असलेल्या होड्या.	"	6,391	No.	Boats above one tonne.
5	यंत्रसज्ज होड्या—				<i>Mechanised Boats—</i>
	(अ) खात्यानुसार ..	"	3,202	No.	(a) Departmentally.
	(ब) अस्तित्वात असलेल्या (इतर संस्थांच्या धरून)	"	4,532	No.	(b) Existing (including machani- sed by other agencies).
6	एकूण मत्स्योत्पादन—				<i>Fish Production—</i>
	(अ) सागरी ..	हजार मे. टन	289	Thousand tonnes	(a) Marine.
	(ब) गोड्या पाण्याचे ..	"	27	Thousand tonnes	(b) Inland.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.2—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)	
7	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था ..	संख्या] ..	..	786	No. ..	Co-operative societies.
8	त्यांच्या सभासदांची संख्या ..	हजारंत ..	..	109	Thousand ..	Their membership.
9	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र ..	हजार हेक्टर ..	..	310	Thousand hectares	Total Inland water spread area
10	मत्स्य बीज साठा— ..					<i>Carp fry stocked.</i>
	(अ) बाहेरून आणलेले ..	हजारंत ..	..	76,280	Thousand No. ..	(a) Imported.
	(ब) स्थानिक रीत्या पैदास केलेले ..	" ..	..	32,000	Do. ..	(b) Induced breeding.
	(क) सायप्रिनस ..	" ..	..	*	Do. ..	(c) Cyprinus.
11	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे ..	संख्या ..	..	21	No. ..	Fish curing yard.
12	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था ..	" ..	..	9	No. ..	Fishery schools.
13	सहकारी होठ्या बांधणी केंद्रे ..	" ..	..	1	No. ..	Co-operative boat building yards

*बाब क्र. १० (ब) मध्ये समाविष्ट करण्यात आले आहेत.
 जाघार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

*Included in item No. 10(b).

Source.—Director of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

6. वने/FORESTS

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.1

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण/CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र चौ. कि. मिटरमध्ये/Area in Sq. Kilomeetrs)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार (2)	१९८१-८२ च्या अखेरीस असलेले As at the end of 1981-82	Class of Forest (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
1	राखीव	42,869	Reserved
2	संरक्षित	15,363	Protected
3	अवर्गीकृत	5,945	Unclassed
एकूण		64,177	.. Total

टीप.—वरील वनव्याप्त क्षेत्र शासकीय व्यवस्थापनाखाली आहे.

Note.—The above forest area is under administration of the State.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Pune.

6. वने/FORESTS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादन
PRODUCTION OF MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCE

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1981-82	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	इमारतीचे लाकूड—		Timber—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	.. 306	(a) Quantity (thousand cubic metres)
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत)	.. 3,95,692	(b) Value (thousand Rs.)
2	जळाक लाकूड—		Firewood—
	(अ) उत्पादन (हजार घन मीटर)	.. 1,013	(a) Quantity (thousand cubic metres)
	(ब) मूल्य (हजार रुपयांत)	.. 64,686	(b) Value (thousand Rs.)
3	चंदन—		Sandle Wood—
	(अ) मूल्य (हजार रुपयांत)	.. 5	(a) Value (thousand Rs.)
4	गौण वनोत्पादन—(मूल्य हजार रुपयांत)		Minor forest product— (Value in thousand Rs.)
	(अ) बांबू	 29,056	(a) Bamboo.
	(ब) गवत इत्यादी	 8,018	(b) Grass and grazing.
	(क) बिडी पाने	 67,165	(c) Bidi leaves.
	(द) इतर उत्पादन	 8,215	(d) Other produce.

आधार.—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Chief conservator of forests, Government of Maharashtra, Pune.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण
DISTRIBUTION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
1981*

अनुक्रमांक Serial No.	कामगारांचा कामावरील दैनिक सरासरीचा गट	चालू कारखाने (संख्या) Working Factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी Average daily number of workers (No.)	Range of average daily employment
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	१० पेक्षा कमी	4,979	26,188	Less than 10
2	१० ते १९	4,622	62,870	10 to 19
3	२० ते ४९	3,791	1,14,328	20 to 49
4	५० ते ९९	1,423	96,017	50 to 99
5	१०० ते ४९९	1,373	2,79,694	100 to 499
6	५०० ते ९९९	216	1,49,990	500 to 999
7	१,००० ते ४,९९९	169	3,27,667	1,000 to 4,999
8	५,००० व त्याहून अधिक	21	1,35,375	5,000 and above.
	एकूण	16,594	11,92,129	Total

*अस्थायी/Provisional

साधार.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.2

कारखाने व कामगारांची कामावरील दैनिक सरासरी यांचे कारखान्यांच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण
 FACTORIES WITH AVERAGE DAILY EMPLOYMENT CLASSIFIED ACCORDING TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES

1981*

अनुक्रमांक Serial No. (1)	कारखान्याचे प्रमुख गट (2)	प्रत्येक गटातील चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.) (3)	त्यातील कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily workers (No.) (4)	Major groups (2)
1	शेती, जंगल व खानकाम	37	1,108	Agriculture, forestry and mining.
2	अन्न पदार्थांचे उत्पादन	1,945	88,304	Manufacture of food products.
3	पेये	41	4,111	Manufacture of beverages,
4	तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन	20	4,050	Manufacture of tobacco and tobacco products.
5	सूती कापडाचे उत्पादन	2,219	2,80,404	Manufacture of cotton textiles.
6	लोकर, रेशीम व कृत्रिम तंतूच्या आणि ताग, सण व मेस्टा यांच्या कापडाचे उत्पादन.	890	49,674	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles and manufacture of jute, hemp and mesta textiles.
7	कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व बापरावयाच्या वस्तू).	675	25,422	Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear).
8	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	836	7,544	Manufacture of wood and wood products furniture and fixtures.
9	कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	1,080	54,857	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries
10	कातडी, कातडीच्या आणि केसाळ कातडीच्या वस्तूंचे उत्पादन (डुफ्स्ती सोडून).	82	2,461	Manufacture of leather and leather and fur products (except repair).
11	खर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन.	891	42,124	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products.

12	रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून).	1,002	1,05,852	Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
13	अघातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	876	40,325	Manufacture of non-metallic mineral products.
14	मुलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	714	68,853	Basic metal and alloys industries.
15	धातुच्या वस्तू व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून).	1,483	62,131	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipments)
16	यंत्रसामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून).	1,493	1,10,163	Manufacture of machinery, machine tools and parts except electrical machinery.
17	विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	830	68,479	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts
18	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	258	90,333	Manufacture of transport equipments and parts.
19	इतर उत्पादक कारखाने	443	20,854	Other manufacturing industries
20	विद्युत, वायू, बाष्प	138	12,388	Electricity, gas and steam.
21	जल योजना आणि पुरवठा व सफाई सेवा	66	2,376	Water works and supply and sanitary services
22	संकीर्ण, घाऊक आणि किरकोळ व्यापार उद्योगाखालील, नोंदविलेल्या आस्थापना	28	2,265	Establishments registered under miscellaneous wholesale and retail trade industries.
23	बांधकाम व संलग्न कामे भू-जल व हवाई वाहतूक. वाहतूकीशी संबंधित दळणवळण सेवा.	15	7,725	Construction and activities allied to construction, land, water and air transport, communications, services incidental to transport.
24	साठवण आणि गोदामे	23	1,224	Storage and warehousing.
25	स्थावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा, शैक्षणिक, वैद्यकीय व आरोग्य सेवा, आंतरराष्ट्रीय व अन्य राज्य क्षेत्रांतील उपक्रम अन्यत्र अवर्गीकृत सेवा व उचित वर्गीकरण शक्य नसलेली कामे	47	2,449	Education, medical, real estate and business services and health services; international and other extra territorial bodies, services not elsewhere classified and activities not adequately defined.
26	मनोरंजन व सांस्कृतिक सेवा.	18	763	Recreational and cultural services
27	वैयक्तिक सेवा	26	1,532	Personal Services.
28	दुरुस्ती सेवा	418	34,358	Repair Services.
एकूण ..		16,594	11,92,129	Total

*अस्थायी/Provisional

आधार.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.3

चालू कारखाने आणि त्यांतील कामगारांची जिल्हावार संख्या
WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT IN EACH DISTRICT
1981*

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखा- त्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	7,770	6,03,785	Greater Bombay.
2	ठाणे	1,247	1,29,047	Thane.
3	रायगड	150	14,201	Raigad.
4	रत्नागिरी	115	6,299	Ratnagiri.
5	नाशिक	677	38,974	Nashik.
6	धुळे	129	8,200	Dhule.
7	जळगाव	327	24,094	Jalgaon.
8	अहमदनगर	183	19,788	Ahmednagar.
9	पुणे	1,560	1,29,124	Pune.
10	सातारा	125	10,733	Satara.
11	सांगली	235	11,926	Sangli.
12	सोलापूर	1,145	29,580	Solapur.
13	कोल्हापूर	568	29,435	Kolhapur.
14	औरंगाबाद	323	24,934	Aurangabad.
15	परभणी	65	3,524	Parbhani.
16	बीड	47	3,138	Beed.
17	नांदेड	72	7,484	Nanded.
18	उस्मानाबाद	50	2,488	Osmanabad.
19	बुलढाणा	173	6,438	Buldana.
20	अकोला	261	10,991	Akola.
21	अमरावती	157	9,604	Amravati.
22	यवतमाळ	127	7,099	Yavatmal.
23	वर्धा	50	7,792	Wardha.
24	नागपूर	547	39,623	Nagpur.
25	भंडारा	288	3,731	Bhandara.
26	चंद्रपूर	203	10,097	Chandrapur.
महाराष्ट्र राज्य		16,594	11,92,129	.. Maharashtra State

*अस्थायी/Provisional

आधार.-- मुख्य निरीक्षक कारखाने, महाराष्ट्र
शासन, मुंबई.

Source.—Chief Inspector of Factories, Government
of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.4

उत्पादक भांडवल, औद्योगिक उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी
PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED BY MANUFACTURE
1980-81

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग	उत्पादक भांडवल Productive capital	उत्पादन Total output	मूल्यवृद्धी Value added	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खाद्य पदार्थांचे उत्पादन	405	1,270	59	Manufacture of food products.
2	पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन ..	53	178	47	Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products.
3	सूती कापडाचे उत्पादन	351	1,095	320	Manufacture of cotton textiles.
4	लोकर, रेशीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडाचे उत्पादन	147	620	118	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles.
5	कापडाच्या, तागाच्या व अंबाडीच्या वस्तूंचे उत्पादन	41	232	35	Manufacture of jute, hemp and textile products.
6	लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर यांचे उत्पादन ..	20	70	10	Manufacture of wood products, furniture and fixtures.
7	कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	148	383	104	Manufacture of paper and paper products, printing, publishing and allied industries.
8	कातडी, कातड्याच्या आणि केसाळ कातड्याच्या वस्तूंचे उत्पादन (दुरुस्ती सोडून)	5	37	7	Manufacture of leather, leather and fur products (except repairs).

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
9	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन.	258	1,346	113	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products.
10	रसायने व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन ..	1,334	3,017	680	Manufacture of chemicals and chemical products.
11.	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन	97	210	57	Manufacture of non-metallic mineral products.
12	मूलभूत धातू व मिश्र धातू यांचे उत्पादन ..	379	1,157	203	Basic metal and alloys industries.
13	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून).	171	538	145	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipment).
14	यंत्रसामुग्री, यांत्रिक अवजारे आणि सुटे भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्रसामुग्री सोडून).	433	1,115	291	Manufacture of machinery, machine tools and parts (except electrical machinery).
15	विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने, उपकरणे आणि सुटे भाग	279	866	224	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances, supplies and parts.
16	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन ..	720	992	255	Manufacture of transport equipment and parts.
17	उत्पादन करणारे इतर उद्योग	57	154	31	Other manufacturing industries.
18	इतर	2,198	1,071	282	Others.
एकूण		7,096	14,351	2,981	Total

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत व वार्षिक उद्योग पाहणी, १९८०-८१ वर आधारित आहेत.

भाषार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Note.—Figures are provisional and are based on Annual Surevey of Industries, 1980-81.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.5

कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी
 AVERAGE PERCENTAGE OF ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY
 1982

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	सरासरी गैरहजेरी (शेकडेवारीत) Average percentage of absenteeism	Centres
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	59.39	Bombay.
2	सोलापूर	29.61	Solapur.
3	नागपूर	23.85	Nagpur.
4	जळगाव	25.90	Jalgaon.
5	नांदेड	35.39	Nanded.
6	औरंगाबाद	19.32	Aurangabad.
7	इतर केंद्रे	28.17	Other centres.
	एकूण केंद्रे	32.49	All centres.

साधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.6

औद्योगिक विवाद/INDUSTRIAL DISPUTES

1982

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	कापड गिरण्या—		Textiles—
(अ)	तंट्यांची संख्या	97	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	1,87,121	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष	1,86,483	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष	638	(2) Indirectly.
(क)	वाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	4,18,81,209	(c) Number of mandays lost.
2	यंत्रोत्पादक कारखाने—		Engineering—
(अ)	तंट्यांची संख्या	88	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	22,547	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष	22,168	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष	379	(2) Indirectly.
(क)	वाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	20,58,627	(c) Number of mandays lost.
3	संकीर्ण—		Miscellaneous—
(अ)	तंट्यांची संख्या	109	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	36,013	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष	34,653	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष	1,360	(2) Indirectly.
(क)	वाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	25,93,300	(c) Number of mandays lost.
4	एकूण—		Total—
(अ)	तंट्यांची संख्या	294	(a) Number of disputes.
(ब)	भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या ..	2,45,681	(b) Number of workers involved
(१)	प्रत्यक्ष	2,43,304	(1) Directly.
(२)	अप्रत्यक्ष	2,377	(2) Indirectly.
(क)	वाया गेलेले एकूण श्रमदिन ..	4,65,33,136	(c) Number of mandays lost.

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.— Figures are provisional.

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.7

कापड उद्योगांची माहिती (गिरणी विभाग)/WORKING OF COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)
1982

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	गिरण्यांची संख्या number of mills as at the end of Dec. 1982	कामगारांची संख्या Employees on roll at the end of Dec. 1982 (No.)	३१ डिसेंबर १९८२ रोजी As on 31st December 1982		Region
				स्थापित चाल्या (हजारत) Spindles installed ('000 No.)	माग (शंभरात) Looms installed ('00 No.)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	महाराष्ट्र ..	108	3,47,454	5,023	776	Maharashtra.
2	मुंबई शहर ..	54	2,47,972	3,449	619	Bombay City
3	उर्वरित महाराष्ट्र ..	54	99,482	1,574	157	Rest of Maharashtra

आधार.—वस्त्र निर्माण आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई.

Source.—Textile Commissioner, Government of India, Bombay.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.8

खनिज उत्पादन/MINERAL PRODUCTION

1982

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज पदार्थ	उत्पादन (हजार मे. टनांत) Production (in thousand tonnes)	मूल्य (हजार रुपयांत) Value (in thousand Rs.)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	क्रोमाईट ..	†	84	Chromite.
2	दगडी कोळसा ..	7,593	10,26,683	Coal.
3	कच्चे लोखंड ..	1,006	43,290	Iron Ore.
4	चुनखडी ..	871	24,584	Lime stone.
5	कच्चे मँगनीज ..	237	71,958	Manganese Ore.
6	कॅओलिन (नैसर्गिक) @	10	150	Kaolin (Natural)@
7	गेह ..	1	23	Ochre.
8	बॉक्साईट ..	348	13,639	Bauxite.
9	सिलिका सॅंड ..	102	2,698	Silica sand
10	मीठ*	437	N.A.	Salt*
11	कायनाईट ..	15	3,077	Kyanite.
12	कोरंडम ..	1	792	Corundum.
13	डोलोमाईट ..	27	886	Dolomite.
14	सॅंड (इतर) ..	688	689	Sand (Others)
15	बेराईट ..	1	65	Barytes.
16	सीलीमानाईट ..	6	2,284	Sillimanite.

टीप.—(1) आकडे अस्थायी आहेत. Note.—Figures are provisional.

(2) @चायना क्ले म्हणून ओळखला जातो/Known as China Clay.

(3) *उप मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्याप्रमाणे/As reported by the Deputy Salt Commissioner, Bombay.

(4) N. A. —उपलब्ध नाही/Not available.

(5) † ५०० टनापेक्षा कमी/less than 500 tonnes.

आधार—भारतीय खान केंद्र, नागपुर. Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

7. उद्योग आणि खानकाम/INDUSTRY AND MINING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 7.9

औद्योगिक उत्पादन/INDUSTRIAL PRODUCTION

1981

अनुक्रमांक Serial No.	उत्पादित वस्तुचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	कोळसा	हजार टन	6,627	Thousand tonne	Coal (incl. lignite)
2	पेट्रोलियम (कूड)	"	6,927	Do. ..	Petroleum (crude)
3	साखर	"	2,241.3	Do. ..	Sugar
4	मीठ	"	561.5	Do. ..	Salt
5	सर्व प्रकारचे सुत	टन	2,62,193	Tonne ..	All yarn
6	सर्व प्रकारचे कापड	हजार मीटर	14,57,989	Thousand mtrs.	All cloth
7	पेट्रोलियमचे (रिफायनरी) उत्पादन	हजार टन	8,332	Thousand tonne	Petroleum (refinery) products.
8	तयार पोलाद	"	215.1	Do. ..	Finished steel
9	पोलादाची लगड	"	562.6	Do. ..	Steel ingots.
10	कठीण मिश्र धातू	"	126.3	Do. ..	Ferro Alloys
11	रेल्वे डब्ये	सख्या	12	Number	Railway, Coaches
12	वनस्पती	हजार टन	140.10	Thousand tonne	Vanaspati
13	खडीचा चुना	हजार टन	741	Thousand tonne	Lime Stone
14	कच्चे लोखंड	"	1,256	"	Iron ore

आधार.—सेंट्रल स्टॅटिस्टिकल ऑरगनायझेशन, मासिक Source.—Central Statistical Organisation, Monthly Return.

8. वीज/ELECTRICITY

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY

1981-82*

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वात्र (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1.	स्थापित क्षमता (३१ मार्च १९८२ रोजी) (हजार किलोवॅटमध्ये)		<i>Installed Capacity (As on 31st March 1982) (Thousand Kw.)</i>
	(अ) बाष्प	3,101	(a) Steam
	(ब) तेल	@	(b) Oil
	(क) जल	1,317	(c) Hydro
	(ड) अणुशक्तीजन्य	210	(d) Nuclear
	एकूण	4,628	Total
2.	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		<i>Electricity Generated— (Million Kwh.)</i>
	(अ) बाष्प	12,524	(a) Steam
	(ब) तेल	@	(b) Oil
	(क) जल	6,333	(c) Hydro.
	(ड) अणुशक्तीजन्य	982	(d) Nuclear
	एकूण	19,839	Total
3.	वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास) —		<i>Electricity Consumed— (Million Kwh).</i>
	(अ) घरगुती वापर	1,958	(a) Domestic
	(आ) व्यापार उदीमासाठी झालेला वापर	1,104	(b) Commercial
	(इ) उद्योगघंटाकरिता झालेला वापर ..	8,618	(c) Industrial
	(ई) वाहने चालविण्यासाठी	729	(d) Traction
	(उ) इतर	2,617	(e) Others
	एकूण	15,026	Total

टीप.— (१) आकडे अस्थायी आहेत व ते केवळ मार्गदर्शक सेवा उद्योग संबंधातील आहेत.

(२) अणुशक्तीजन्य स्थापित क्षमता तारापूर अणुशक्तीजन्य विद्युत केंद्राच्या ५० टक्क्यांइतकी दाखविली आहे. @ गीण.

आधार.—केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Note.—(1) The figures are provisional. They relate to public utilities only.

(2) Nuclear installed capacity has been shown as 50 per cent of Tarapur Nuclear Power House.

@—Negligible.

Source.—Central Electricity Authority, Government of India, New Delhi.

8. वीज/ELECTRICITY
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.2.
विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व खेडी/TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED
(३१ मार्च १९८३ रोजी/As on 31st March 1983.)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	Greater Bombay
2	ठाणे	1,253	Thane
3	रायगड	1,369	Raigad
4	रत्नागिरी	1,229	{ Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग		{ Sindhudurg
6	नाशिक	1,458	Nashik
7	दुळे	1,095	Dhule
8	जळगाव	1,438	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,256	Ahmednagar
10	पुणे	1,226	Pune
11	सातारा	1,075	Satara
12	सांगली	526	Sangli
13	सोलापूर	951	Solapur
14	कोल्हापूर	1,014	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,820	{ Aurangabad
16	जालना		{ Jalna
17	परभणी	1,363	Parbhani
18	बीड	1,024	Beed
19	नांदेड	1,335	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,380	{ Osmanabad
21	लातूर		{ Latur
22	बुलढाणा	1,066	Buldana
23	अकोला	1,249	Akola
24	अमरावती	1,452	Amravati
25	यवतमाळ	1,500	Yavatmal
26	वर्धा	850	Wardha
27	नागपूर	1,434	Nagpur
28	भंडारा	1,154	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,348	{ Chandrapur
30	गडचिरोली		{ Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		30,866	Maharashtra State

टीप :- पुनर्रचित जिल्हांची माहिती उपलब्ध नाही. *Note.*—Information of the reorganised districts is not available.

आधार.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1 (A)

३१ मार्च १९८२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था
NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1982

क्रमिकमांक Serial No.	जिल्हा	हमीने मर्यादित असलेल्या व शेअर भांडवल असलेल्या नफ्यासाठी काम न करणाऱ्या कंपन्या				एकूण Total	District
		Companies limited by shares		Companies limited by guarantee and associations not for profit			
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	1,555	13,730	232	45	15,562	Greater Bombay
2	ठाणे	4	216	13	2	235	Thane
3	रायगड	4	12	..	..	16	Raigad
4	रत्नागिरी	..	9	..	..	9	Ratnagiri
5	नाशिक	7	85	6	2	100	Nashik
6	धुळे	1	18	..	..	19	Dhule
7	जळगाव	6	36	..	..	42	Jalgaon
8	अहमदनगर	11	41	4	..	56	Ahmednagar
9	पुणे	53	926	15	3	997	Pune
10	सातारा	16	53	..	..	69	Satara
11	सांगली	13	44	2	1	60	Sangli
12	सोलापूर	11	37	1	..	49	Solapur
13	कोल्हापूर	19	123	3	..	145	Kolhapur
14	औरंगाबाद	11	68	1	..	80	Aurangabad
15	परभणी	..	1	..	..	1	Parbhani
16	बीड	..	1	..	..	1	Beed
17	नांदेड	1	12	1	..	14	Nanded
18	उस्मानाबाद	3	3	1	..	7	Osmanabad
19	बुलढाणा	1	5	2	..	8	Buldana
20	अकोला	13	25	2	..	40	Akola
21	अमरावती	5	47	4	..	56	Amravati
22	यवतमाळ	2	7	1	..	10	Yavatmal
23	वर्धा	3	11	1	..	15	Wardha
24	नागपूर	50	224	11	4	289	Nagpur
25	भंडारा	3	14	..	..	17	Bhandara
26	चंद्रपूर	2	6	..	..	8	Chandrapur
	महाराष्ट्र राज्य	1,794	15,754	300	57	17,905	Maharashtra State

जाचार.—कंपनी व्यवहार खाते, कायदा, न्याय
आणि कंपनी व्यवहार मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry
of Law, Justice and Company Affairs,
Government of India, New Delhi.

9. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 9.1 (B)

३१ मार्च १९८३ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31ST MARCH 1983

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व नफ्यासाठी काम न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and associa- tions not for profit		एकूण Total	District (2)
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
		(3)	(4)	(5)	(6)		
1	वृहन्मुंबई	1,720	15,897	239	31	17,887	Greater Bombay
2	ठणे	4	318	..	..	322	Thane
3	रायगड	..	20	..	..	20	Raigad
4	रत्नागिरी	..	9	..	..	9	Ratnagiri
5	नाशिक	7	117	6	2	132	Nashik
6	घुळे	1	20	..	..	21	Dhule
7	जळगांव	9	41	..	..	50	Jalgaon
8	अहमदनगर	11	49	4	..	64	Ahmednagar
9	पुणे	54	1,154	15	3	1,226	Pune
10	सातारा	17	94	..	..	111	Satara
11	सांगली	13	44	2	1	60	Sangli
12	सोलापूर	11	69	..	..	80	Solapur
13	कोल्हापूर	20	150	3	..	173	Kolhapur
14	औरंगाबाद	13	88	2	..	103	Aurangabad
15	परभणी	..	3	..	..	3	Parbhani
16	बीड	..	1	..	..	1	Beed
17	नांदेड	1	15	1	..	17	Nanded
18	उस्मानाबाद	1	4	..	..	5	Osmanabad
19	बुलढाणा	1	5	2	..	8	Buldana
20	अकोला	13	31	2	..	46	Akola
21	अमरावती	5	52	..	..	57	Amravati
22	यवतमाळ	6	8	..	..	14	Yavatmal
23	वर्धा	3	14	1	..	18	Wardha
24	नागपूर	51	287	11	4	353	Nagpur
25	भंडारा	3	19	..	..	22	Bhandara
26	चंद्रपूर	2	6	1	..	9	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		1,966	18,515	289	41	20,811	Maharashtra State

साधर.—कंपनी व्यवहार खाते, कायदा, न्याय
आणि कंपनी व्यवहार, मंत्रालय,
भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry
of Law, Justice and Company Affairs,
Government of India, New Delhi.

10. बँका/BANKS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या
 NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF BANKING OFFICES
 IN EACH DISTRICT
 (३१ डिसेंबर १९८० रोजी/As on 31st December 1980)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	1,249	Greater Bombay
2	ठाणे	89	285	Thane
3	रायगड	59	131	Raigad
4	रत्नागिरी	89	178	Ratnagiri
5	नाशिक	92	280	Nashik
6	धुळे	71	164	Dhule
7	जळगाव	109	236	Jalgaon
8	अहमदनगर	124	262	Ahmednagar
9	पुणे	113	498	Pune
10	सातारा	84	202	Satara
11	सांगली	97	251	Sangli
21	सोलापूर	96	251	Solapur
13	कोल्हापूर	118	320	Kolhapur
14	औरंगाबाद	89	188	Aurangabad
15	परभणी	65	120	Parbhani
16	बीड	53	99	Beed
17	नांदेड	83	148	Nanded
18	उस्मानाबाद	82	160	Osmanabad
19	बुलढाणा	52	114	Buldana
20	अकोला	48	117	Akola
21	अमरावती	64	134	Amravati
22	यवतमाळ	59	113	Yavatma'
23	वर्धा	28	64	Wardha
24	नागपूर	56	214	Nagpur
25	भंडारा	46	86	Bhandara
26	चंद्रपूर	46	99	Chandrapur
	एकूण	1,913	5,963	.. Total

आधार.—भारताच्या रिझर्व्ह बँकेने प्रकाशित केलेल्या
 “डिरेक्टरी ऑफ बँक ऑफिसेस, डिसेंबर
 १९८०” चे प्रकाशन.

Source.—“Directory of Bank Offices, December
 1980” published by the Reserve Bank of
 India.

11. सहकार/CO-OPERATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 11.1

संस्था व सभासदांची संख्या, खेळते भांडवल, कर्जाऊ दिलेल्या रकमा आणि मालाची उलाढाल
SOCIETIES, MEMBERSHIP, WORKING CAPITAL, ADVANCES AND TURNOVER

1981-82

अनुक्रमांक Serial No.	सहकारी संस्थेचा प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Societies	सभासदांची संख्या (हजार) Members (Thousand No.)	खेळते भांडवल (लाख रुपये) Working Capital (Lakh Rs.)	दिलेले कर्ज (लाख रुपये) Advances (Lakh Rs.)	थकवाकी (लाख रुपये) Out- standing (Lakh Rs.)	मालाची उलाढाल (लाख रुपये) Turnover (Lakh Rs.)	Type of society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	प्रमुख मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि संस्था.	31	1,124	2,18,449	3,90,184	1,53,530	..	All apex and central Societies
2	कृषि पत संस्था *	.. 18,591	5,612	60,304	30,214	44,136	18,336	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	.. 5,818	4,346	1,47,017	1,15,011	90,766	1,279	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	.. 443	508	20,360	499	1,168	93,615	Marketing
5	उत्पादक संस्था **	.. 15,245	2,469	1,10,482	1,107	2,143	1,26,748	Productive enterprises**
6	इतर	.. 24,073	2,298	52,959	3,533	4,415	24,282	Others
	एकूण	.. 64,201	16,357	6,09,571	5,40,548	2,96,158	2,64,260	.. Total

*यात प्राथमिक कृषि पत संस्था यांचा समावेश आहे.

**अस्थायी/Provisional

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

*Includes primary agricultural credit societies.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar of Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

12. परिवहन व दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.1

रस्त्यांची लांबी/ROAD LENGTH

(किलोमीटरमध्ये /In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No.	रस्त्यांचा प्रकार	चांबी (३१ मार्च रोजी) As on 31st March		Type of road
		1982	1983*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग ..	2,950	2,950	National highways.
2	राज्य महामार्ग ..	19,122	19,409	State highways.
3	प्रमुख जिल्हा रस्ते ..	25,274	25,779	Major district roads.
4	इतर जिल्हा रस्ते ..	25,763	26,021	Other district roads.
5	ग्रामरस्ते ..	28,318	28,884	Village roads.
6	अवर्गीकृत रस्ते ..	42,032	42,452	Unclassified roads.
एकूण ..		1,43,459	1,45,495	Total

*अस्थायी/Provisional

साधार. — सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public works Department, Government
of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2

पृष्ठभागानुसार रस्त्यांचे वर्गीकरण

ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF SURFACE

(किलोमीटरमध्ये/In Kilometre)

नुक्रमांक/ Serial No.	पृष्ठभागाचा प्रकार	रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च रोजी) As on 31st March		Type of surface
		1982	1983*	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	सिमेंट काँक्रीट	493	480	Cement Concrete
2	डांबरी	24,522	25,327	Black topped
3	खडीचे	46,995	47,253	Water bound mecadam
	एकूण पृष्ठांकित	72,010	73,060	Total surfaced
4	अपृष्ठांकित	71,449	72,435	Total unsurfaced
	एकूण	1,43,459	1,45,495	Total

*अस्थायी/Provisiual.

माघार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government
of Maharashtra, Bombay.

12. परिवहन आणि बळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.3.

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी*

OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	मार्गांची संख्या ३१ मार्च १९८३ रोजी/ No. of routes as on 31-3-83	मार्गांची एकूण लांबी (किलोमीटर) ३१ मार्च १९८३ रोजी/ Total route distance (in km.) as on 31-3-83	प्रतिदिन मार्गावर वाहतूक करणाऱ्या वाहनांची सरासरी संख्या (१९८२-८३) Average No. of vehicles on road per day	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची संख्या (१९८२-८३) Average No. of vehicles held during 1982-83	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाख) (१९८२-८३) Average No. of Passengers travelled daily during 1982-83 (in lakhs)	Region	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	औरंगाबाद ..	..	1,931	1,47,932	1,442	1,677	6.02	Aurangabad
2	मुंबई ..	..	3,987	2,17,358	2,910	3,469	13.53	Bombay
3	नागपूर ..	..	2,213	1,34,441	1,784	2,234	6.03	Nagpur
4	पुणे ..	..	3,465	2,26,058	2,656	2,925	10.14	Pune
	एकूण ..	..	11,596	7,25,789	8,792	10,305	35.72	Total

*अस्थायी/Provisional

आधार.—महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई. Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Bombay.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4

वापरात असलेली मोटार वाहने
MOTOR VEHICLES IN OPERATION

अनुक्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	वाहनांची संख्या (१ जानेवारी १९८३ रोजी) Number in force (as on 1st January 1983)	Class of vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मोटार सायकली	2,41,811 ..	Motor cycles
2	स्कूटर्स	2,41,163 ..	Scoters
3	मोटारी	2,50,975 ..	Motor cars
4	टॅक्सी कॅब्स	35,846 ..	Taxi cabs
5	स्वयंचलित रिक्शा	46,497 ..	Auto rickshaws
6	स्टेज कॅरिजेस —	.. ..	Stage carriages—
	(१) डिझेल इंजिनावर चालणाऱ्या	16,540 ..	(i) Diesel engaged
	(२) पेट्रोल इंजिनावर चालणाऱ्या	.. ..	(ii) Petrol engaged
7	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरिजेस—	.. ..	Contract carriages—
	(१) डिझेल इंजिनावर चालणाऱ्या	1,980 ..	(i) Diesel engaged
	(२) पेट्रोल इंजिनावर चालणाऱ्या	.. ..	(ii) Petrol engaged
8	मालमोटारी—	.. ..	Lorries—
	(अ) खाजगी वाहने—	.. ..	A. Private carriers—
	(१) डिझेल इंजिनावर चालणाऱ्या	27,484 ..	(1) Diesel engaged
	(२) पेट्रोल इंजिनावर चालणाऱ्या	7,822 ..	(2) Petrol engaged
	(ब) सार्वजनिक वाहने—	.. ..	B. Public Carriers—
	(१) डिझेल इंजिनावर चालणाऱ्या	77,034 ..	(1) Diesel engaged
	(२) पेट्रोल इंजिनावर चालणाऱ्या	10,898 ..	(2) Petrol engaged
9	रुग्णवाहिका	1,203 ..	Ambulances
10	शाळेच्या बसेस	661 ..	School buses
11	खाजगी वाहने	2,701 ..	Private service vehicles
12	जोड वाहने (ट्रेलर)	31,896 ..	Trailors
13	ट्रॅक्टरसं	31,969 ..	Tractors
14	इतर	1,932 ..	Others
	एकूण	10,28,412 ..	Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Bombay.

Rb 4695—6a

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5

चालू असलेल्या रेडिओ परवान्यांची संख्या

NUMBER OF BROADCASTING (RECEIVER) LICENCES IN FORCE

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	१९८२ च्या अखेरीस असलेल्या संख्या Number in force as at the end of 1982	Type of use
(1)	(2)	(3)	(2)
1	घरगुती वापरातील ..	11,57,137 ..	Domestic
2	स्वस्त ..	21,656 ..	Cheap
3	सामूहिक वापरातील ..	880 ..	Community
4	विद्यालयीन वापरातील ..	1,148 ..	School
5	हस्पितळातील ..	135 ..	Hospital
6	व्यापारी—	..	Commercial—
	(१) शहरी ..	9,933 ..	(i) Urban
	(२) ग्रामीण ..	2,027 ..	(ii) Rural
	(३) अल्प किमतीचे ..	132 ..	(iii) Low cost
7	धारण—	..	Possesion—
	(१) प्रात्यक्षिकाकरिता वापरले जाणारे ..	484 ..	(i) Demonstration
	(२) विक्रेता ..	5,693 ..	(ii) Dealer
	(३) विक्रेत्याभ्यतिरिक्त ..	494 ..	(iii) Non-dealer
	एकूण ..	11,99,719 ..	Total

आधार.—पोस्टमास्तर जनरल, मुंबई.

Source.—Postmaster General, Bombay.

12. परिवहन आणि दळणवळण/TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.6

चालू असलेल्या दूरदर्शन परवान्यांची संख्या
NUMBER OF BROADCASTING T. V. LICENCES IN FORCE

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	१९८२ अखेरीस असलेल्या परवान्यांची संख्या Number in force as at the end of 1982	Type of use
(1)	(2)	(3)	(2)
1	घरगुती वापरातील	5,56,451	.. Domestic
2	स्वस्त ..	911	.. Cheap
3	सामूहिक वापरातील	713	.. Community
4	विद्यालयीन वापरातील	458	.. School
5	इस्पितळांतील ..	71	.. Hospital
6	व्यापारी—		.. Commercial—
	(१) शहरी ..	3,103	.. (i) Urban
	(२) ग्रामीण ..	552	.. (ii) Rural
	(३) अल्प किमतीचे ..	18	(iii) Low caste
7	धारण—		Possession—
	(१) प्रात्यक्षिकाकरिता वापरले जाणारे.	212	.. (i) Demonstration
	(२) विक्रेता ..	364	.. (ii) Dealer
	(३) विक्रेता व्यतिरिक्त ..	485	.. (iii) Non-dealer
	एकूण ..	5,63,338	.. Total

आधार.—पोस्टमास्टर जनरल, मुंबई.

Source.—Postmaster General, Bombay.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.1

मुंबई बंदरात असलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN BOMBAY PORT
1981-82

अनु क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of ships	मेट्रिक टन/M.Tonnes		Class of vessels
			एकूण (हजारोंत) Gross (in 000)	निव्वळ (हजारोंत) Net (in 000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बाफेवर चालणारी (तेल वाहकां- व्यतिरिक्त) —				Steamship other than tankers.
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी				(A) Foreign—
	(१) ३,५०० (G.R.T.) च्यावर	1,391	14,437	8,407	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० (G.R.T.) आणि कमी.	575	889	493	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी—				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० (G.R.T.) च्यावर	23	380	73	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० (G.R.T.) आणि कमी.	267	460	262	(2) 3,500 G. R. T. and less.
	(३) रिग पुरवठा करणारे	843	334	169	(3) Rig, supplier
2	तेलवाहक जहाजे	458	8,145	5,333	Tankers
3	कोळसा नेणारी ...	..	..	..	Colliers
	एकूण ..	3,557	24,645	14,737	.. Total
4	शिडावर चालणारी जहाजे—				Sailing Vessels
	(१) परदेशांशी वाहतूक करणारी	656	..	107	(1) Foreign
	(२) किनाऱ्यावरील वाहतूक करणारी.	5,726	..	298	(2) Coastal.
	एकूण बेरीज ..	9,939	24,645	15,143*	.. Grand Total

टीप.—(१) ३,५०० (G.R.T.) = ३,५५६ gross registered metric tonnes.

(२) *आकडे संक्षिप्तता ललहिल्यामुळे बेरीज जुळणार नाही.

Note.—(1) 3,500 (G.R.T.) = 3,556 gross registered metric tonnes.

(2) *Details may not add up to the totals due to rounding.

माधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून हलविलेला माल
CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND BUNDERS IN BOMBAY PORT
 (हजार मे. डेडवेट टनात/In thousand metric dead weight tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	1981-82 (3)	(2)
1	आयात माल	12,492	Imports
2	निर्यात माल	7,142	Exports.
	एकूण	19,634	Total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.3

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गौण बंदरातून हलविलेला (आयात व निर्यात) माल
CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS
OF MAHARASHTRA STATE 1982-83

(मे. टनांत/in m. tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव (2)	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the port (2)
1	डहानू	1,486	..	1,486	Dahanu
2	अर्नाळा	61	11,259	11,320	Arnala
3	ठाणे	47	..	47	Thane
4	ट्रॉम्बे	..	11,599	11,599	Trombay
5	पनवेल (उळवा)	32,143	12,411	44,554	Panvel (Ulwa)
6	मोरा	364	12,429	12,793	Mora
7	कारंजा	..	4,438	4,438	Karanja
8	अलिबाग (धरमतार)	30,175	..	30,175	Alibag (Dharamtar)
9	राजपुरी	578	470	1,048	Rajpuri
10	बाणकोट	5,440	12	5,452	Bankot
11	हार्णे	284	13	297	Harnai
12	दामोळ	14,722	4	14,726	Dabhol
13	जयगढ	1,710	..	1,710	Jaigad
14	रत्नागिरी	43,009	840	43,849	Ratnagiri
	(परदेशात)	..	891	891	(Foreign)
15	जैतापूर	1,962	..	1,962	Jaitapur
16	विजयदुर्ग	4,859	953	5,812	Vijaydurg
17	देवगढ	2,036	17	2,053	Devgad
18	मालवण	3,070	151	3,221	Malvan
19	वेंगुर्ला	..	2	2	Vengurla
20	रेडी (परदेशात)	..	3,93,194	3,93,194	Redi (Foreign)
21	इतर बंदरे	9,038	130	9,168	Other ports
	एकूण	1,50,984	4,48,813	5,99,797	.. Total

आधार.-- मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

13. जहाज वाहतूक/SHIPPING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.4

महाराष्ट्र राज्यातील बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक
PASSENGER TRAFFIC AT THE PORTS OF MAHARASHTRA STATE
1982-83

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव (2)	प्रवाशांची संख्या No. of Passengers		एकूण प्रवासी Total traffic	Name of the port (2)	
		जाणारे Embarked	येणारे Dis- embarked			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	
1	मुरुड	..	..	..	Murud	
2	राजपुरी	..	..	..	Rajpuri	
3	श्रीवर्धन	..	..	..	Shriwardhan	
4	दामोळ	..	..	..	Dabhol	
5	जयगड	17,284	19,046	36,330	Jaigad	
6	रत्नागिरी (रानपार घट्टन)	..	..	..	Ratnagiri (including Ranpar)	
7	जैतापूर (मुसाकाजी)	..	14,505	14,682	29,187	Jaitapur (musakaji)
8	विजयदुर्ग	..	9,611	10,944	20,555	Vijaydurg
9	देवगड	..	17,307	17,840	35,147	Devgad
10	मालवण	..	..	..	Malvan	
11	वेंगुर्ला	..	..	..	Vengurla	
12	मोरा	..	2,68,505	3,03,629	5,72,134	Mora
13	मांडवा	..	..	..	Mandwa	
14	रेवस (थल)	..	1,98,345	2,07,623	4,05,968	Revas (Thal)
15	अलिबाग (धरमतर)	..	..	..	Alibag (Dharamtar)	
	एकूण	5,25,557	5,73,704	10,99,321	Total	
	वरीलपैकी				of which	
1	मुंबई बंदर सेवा	..	4,66,850	5,11,252	9,78,102	Bombay harbour services
2	किनार्याची	..	58,707	62,512	1,21,219	Coastal

टोप.—(1) मुंबई बंदरातील जहाज आणि यांत्रिक होंड्यातून होणारी प्रवासी वाहतूक दाखविली आहे.

Note.—(1) Passengers traffic by the steamers and that of the launches in Bombay harbour is shown.

(2) इतर बंदरांची प्रवासी वाहतूक काही नाही.

Passenger traffic for other ports is nil.

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

14. देशांतर्गत व्यापार/INLAND TRADE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार
INLAND TRADE OF MAHARASHTRA

1979-80

(हजार मे टनांत/In thousand tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	जनावरे (हजारांत)	372	69	Animals (thousand No.)
2	कोळसा आणि कोक	2,385	979	Coal and coke.
3	कच्चे मॅंगनीज	3	38	Manganese ore.
4	चुना आणि चुनखडी	38	4	Lime and limestone.
5	मीठ	61	137	Salt.
6	तांदुळ	595	40	Rice.
7	गहू व गव्हाचे पीठ	942	57	Wheat and wheat flour
8	जोषळा	36	106	Jowar.
9	बाजरी	24	5	Bajri.
10	कडधान्ये व इतर धान्ये	132	138	Pulses, and other grain
11	गळिताची धान्ये	72	60	Oil seeds.
12	वनस्पती तेल	25	149	Vegetable oils.
13	साखर (खांडसरी सोडून)	4	462	Sugar (excluding khandsari
14	गूळ	137	4	Gur.
15	कापड (कापसाचे) आणि धागा	6	31	Cotton piecegoods and yarn etc.
16	लोखंड व पोलाद	1,008	352	Iron and steel
17	सिमेंट	566	7	Cement.
18	केरोसिन तेल	48	20	Kerosene oil.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 141—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
19	पेंड	215	138	Oil cakes.
20	चहा	23	..	Tea.
21	इमारतीचे लाकूड (टीक घरून)	227	35	Timber (including teak wood).
22	पशुजन्य उत्पादन	21	9	Animal products.
23	मका	17	26	Maize.
24	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	178	7	Gram and gram products.
25	बाजरी व ज्वारी सोडून इतर एकदल धान्ये.	1	1	Milletts other than bajra and jawar
26	खनिज तेल	27	763	Oil minerals
27	विटा व कौले	578	1	Bricks and tiles
28	काच	17	7	Glass
29	हिरडा	1	2	Myro balance
30	ताग व वाख	32	4	Jute and hemp
31	यंत्रसामग्री	27	21	Machinery equipment
32	धातुच्या वस्तू	18	3	Metal products
33	पादत्राणे	..	2	Shoes (footwear)
34	कच्चे लोखंड	8	..	Iron ore
35	विडीची पाने	11	4	Bidi leaves
36	कापूस	86	27	Raw cotton
37	कृत्रिम रेशमाच्या वस्तू	1	13	Artificial silk piece goods
38	तंबाखू	3	1	Tobacco raw
39	मुकी फळे व भाजीपाला	42	81	Fruits, dried and vegetable
40	लोकर व लोकरोचे कापड	1	5	Woolen piecegoods and wool raw

आधार.—वाणिज्य माहिती आणि सांख्यिकी खाते, भारत सरकार, कलकत्ता.

Source.—Office of the Director General of Commercial Intelligence and statistics Government of India, Calcutta.

15. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण
INSTITUTIONS AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION
1981-82

अनुक्रमांक Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	पूर्व प्राथमिक	660	65,577	Pre-Primary.
2	प्राथमिक	51,534	86,73,606	Primary.
3	दुय्यम	6,237	35,21,715	Secondary.
4	शिक्षकांचे प्रशिक्षण— ..			<i>Teachers' training—</i>
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रमाणपत्र	115	11,729	Junior college of education.
	(2) आंग्ल भारतीय	2	198	Anglo Indian.
	(3) चित्रकला शिक्षक प्रमाणपत्र	15	1,636	Drawing teacher's certificate.
	(4) पूर्ण प्राथमिक शिक्षक प्रमाणपत्र	14	1,391	Pre-Primary teacher's certificate.
	(5) हस्तकला शिक्षक प्रमाणपत्र	6	569	Handi-crafts teacher's certificate.
	एकूण—(4)	152	15,523	.. Total
उच्च शिक्षण—				<i>Higher education—</i>
	(1) विद्यापीठ शिक्षण विभाग	130	16,422	University teaching departments.
	(2) संशोधन संस्था	21	1,782	Research institutions
	(3) राष्ट्रीय संशोधन संस्था	1	2,271	Institutes of national importance.
	(4) विद्यापीठ संस्था	1	174	Institutes deemed as universities.
	(5) कला, वाणिज्य व शास्त्र	140	2,41,319	Arts, commerce and science
	(6) कला व शास्त्र	21	41,159	Arts and science.
	(7) कला व वाणिज्य	174	1,28,523	Arts and commerce.
	(8) कला	14	10,395	Arts
	(9) शास्त्र	25	22,788	Science
	(10) वाणिज्य	36	77,899	Commerce

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1—contd.

अनुक्रमांक. Serial No.	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institution (No.)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
5	उच्च शिक्षण—(चालू)			<i>Higher education—contd.</i>
(11)	ललित कला ..	4	1,677	Fine arts
(12)	वास्तु शास्त्र ..	2	481	Architecture
(13)	तंत्रनिकेतन ..	1	31	Polytechnics
(14)	व्यवसायिक व्यवस्थापन	3	1,434	Business management
(15)	अभियंत्रिकी ..	12	9,764	Engineering
(16)	विधी (कायदा) ..	32	24,053	Law
(17)	तंत्रशास्त्र ..	1	581	Technology
(18)	पशुवैद्यक शास्त्र ..	3	967	Veterinary science
(19)	वृत्तपत्र व्यवसाय ..	1	33	Journalism
(20)	ग्रंथपालन शास्त्र ..	2	80	Library Science
(21)	विषम चिकित्सा (अॅलोपथी)	13	10,529	Allopathy
(22)	आयुर्वेद ..	17	5,899	Ayurvedic
(23)	दंतकशास्त्र ..	3	605	Dental
(24)	गृश्रषा ..	3	261	Nursing
(25)	औषधशास्त्र ..	5	903	Medicine (Pharmacy)
(26)	प्राच्य विद्याभ्यास ..	4	259	Oriental
(27)	नृत्य व संगीत ..	3	641	Dancing and music
(28)	सहकार ..	1	243	Co-operative
(29)	श्रमविज्ञान ..	1	124	Labour.
(30)	व्यावसायिक मार्गदर्शन	1	12	Vocational guidance
(31)	योग ..	2	97	Yoga
(32)	समाजकार्य ..	9	1,348	Social Work
(33)	शेतकी ..	12	4,851	Agriculture
(34)	गृहशास्त्र पदवी ..	5	2,463	Home science (Degree)
(35)	मासेमारी ..	1	20	Fisheries
(36)	चित्रपट आणि दूरदर्शन	1	85	Film and television
	एकूण—(5) ..	705	6,10,173	.. Total
6	व्यावसायिक व विशेष शिक्षण—			<i>Professional and special education—</i>
(1)	तंत्रनिकेतन ..	30	14,687	Polytechnics
(2)	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	37	17,526	Industrial training institute.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.1—concl'd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	शिक्षणाचा प्रकार (2)	संस्था (संख्या) Institution (No.) (3)	विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.) (4)	Type of education (2)
(3)	अभियांत्रिकी इतर ..	47	5,883	Other engineering.
(4)	समचिकित्सा (होमिओपॅथी)	24	4,844	Homeopathy.
(5)	शुश्रूषा व प्रासाविका ..	40	5,015	Nursing and midwifery.
(6)	औषधशास्त्र ..	2	234	Pharmacy.
(7)	वाणिज्य ..	45	7,493	Commerce.
(8)	ललितकला ..	6	458	Fine arts.
(9)	गृहशास्त्र ..	3	76	Home Science.
(10)	नौकानयन ..	1	244	Marine engineering.
(11)	शेतकीशाळा ..	25	2,343	Agricultural schools.
(12)	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण ..	2	389	Poultry training.
(13)	तांत्रिक (सरकारी केंद्र)	24	8,407	Government technical centres.
(14)	औद्योगिक व तांत्रिक शाळा	58	14,355	Industrial and technical schools.
(15)	शुश्रूषा व प्रासाविका ..	23	1,078	Nursing and midwifery.
(16)	मनोव्यथित	6	721	Mentally handicapped.
(17)	अस्थिव्यंग ..	10	416	Crippled.
(18)	अंध ..	21	1,549	Blind.
(19)	मूक व वधिर ..	19	1,239	Deaf and dumb.
(20)	नृत्य व संगीत ..	41	4,998	Music and dancing.
(21)	वन पालन ..	1	60	Forestry
(22)	सहकार ..	13	1,133	Co-operative.
(23)	गृहशास्त्र ..	1	46	Home science.
(24)	प्राच्यविद्या अभ्यास ..	50	4,618	Oriental
(25)	कीर्तन ..	1	32	Kirtan
(26)	शिवण व कर्तन कला ..	712	26,275	Arts and crafts.
(27)	प्रमाणित सुधार ..	29	3,273	Certified schools.
(28)	भारतीय शिक्षण ..	7	1,333	Physical education.
एकूण—(6) ..		1,278	1,28,725	.. Total
एकूण बेरोज ..		60,566	1,30,15,319	.. Grand Total

आधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Bombay.

तबता क्रमांक/TABLE No. 15.2

---

15. शिक्षण/EDUCATION

सबता क्रमांक/TABLE No. 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व दुय्यम शिक्षण/PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN EACH DISTRICT
1981-82

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			दुय्यम शिक्षण Secondary Education			District
		संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000)	संस्था Institutions	विद्यार्थी (हजार) Pupils ('000)	शिक्षक (हजार) Teachers ('000)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,069	1,007	27	776	620	21	Greater Bombay
2	ठाणे	2,562	468	11	261	186	6	Thane
3	रायगड	2,250	253	6	149	71	3	Raigad
4	रत्नागिरी	2,331	249	7	147	53	2	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,270	139	5	132	50	2	Sindhudurg
6	नाशिक	2,604	429	11	294	167	6	Nashik
7	धुळे	1,814	263	7	185	100	3	Dhule
8	जळगाव	1,783	395	11	253	141	5	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,450	385	11	270	156	5	Ahmednagar
10	पुणे	3,359	642	16	380	275	9	Pune
11	सातारा	2,156	344	9	263	133	5	Satara
12	सांगली	1,323	301	8	236	109	4	Sangli
13	सोलापूर	1,896	375	10	237	118	4	Solapur
14	कोल्हापूर	1,880	382	10	241	125	4	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1,414	202	5	169	66	2	Aurangabad
16	जालना	1,026	106	3	74	29	1	Jalna

17	परभणी	..	..	1,532	176	4	118	64	2	Parbhani
18	बीड	..	..	1,623	178	4	150	60	2	Beed
19	नांदेड	..	..	1,724	191	5	157	70	3	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1,751	305	8	257	122	5	Osmanabad
21	बुलढाणा	..	..	1,355	195	5	153	70	2	Buldana
22	अकोला	..	..	1,640	248	6	184	102	3	Akola
23	अमरावती	..	..	1,533	261	7	227	115	4	Amravati
24	यवतमाळ	..	..	1,854	231	6	173	76	3	Yavatmal
25	वर्धा	..	..	939	131	3	120	68	2	Wardha
26	नागपूर	..	..	1,796	328	8	303	205	7	Nagpur
27	भंडारा	..	..	1,411	242	6	169	93	3	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	..	2,189	248	7	159	83	3	Chandrapur
<hr/>										
महाराष्ट्र राज्य		..	..	51,534	8,674	226	6,237	3,522	119	Maharashtra State

टीप.—प्राथमिक शिक्षणात पूर्वे प्राथमिक शिक्षणाचा समावेश केला नाही.

Note.—Primary education does not include preprimary education.

साधार.—शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Education, Government of Maharashtra, Pune.

16. जीवनविषयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.1

जन्म, मृत्यू आणि बालमृत्यू यांचे प्रमाण/BIRTH RATES, DEATH RATES AND INFANT MORTALITY RATES

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	जन्माचे प्रमाण (दर हजार अंदाजित लोक संख्यामागे)		मृत्यूचे प्रमाण (दर हजार अंदाजित लोक संख्यामागे)		बालमृत्यूचे प्रमाण (दर हजार जीवित जन्मांमागे)		District
		Birth rate (Per thousand estimated population)		Death rate (Per thousand estimated population)		Infant mortality rate (Per thousand live births)		
		1981 (3)	1982 (4)	1981 (5)	1982 (6)	1981 (7)	1982 (8)	
(1)	(2)							(2)
1	बृहन्मंबई	26.6	23.5	8.5	8.2	61	65	Greater Bombay
2	ठाणे	17.4	18.7	4.2	4.0	25	20	Thane
3	रायगड	14.7	15.3	5.2	4.7	26	20	Raigad
4	रत्नागिरी	18.3	18.6	7.2	6.7	20	17	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	20.3	20.8	8.2	7.8	20	19	Sindhudurg
6	नाशिक	25.1	26.0	6.7	6.3	39	33	Nashik
7	धुळे	23.8	24.5	7.8	6.5	38	31	Dhule
8	जळगाव	26.3	28.7	7.7	7.0	37	30	Jalgaon
9	अहमदनगर	21.2	21.8	5.4	5.4	35	31	Ahmadnagar
10	पुणे	21.3	23.2	6.2	6.0	42	40	Pune
11	सातारा	21.2	22.4	5.8	6.0	25	22	Satara
12	सांगली	20.7	23.2	6.4	6.2	30	24	Sangli
13	सोलापूर	24.1	26.4	6.2	6.1	36	30	Solapur
14	कोल्हापूर	21.6	23.3	6.2	6.2	35	33	Kolhapur
15	औरंगाबाद	18.0	17.5	4.6	4.0	39	26	Aurangabad
16	जालना	15.1	17.3	3.8	4.0	26	20	Jalna
17	परभणी	12.0	12.1	4.1	3.9	36	33	Parbhani
18	बीड	15.5	16.7	4.7	4.8	34	25	Beed

19	नांदेड	..	..	16.0	16.2	5.7	5.1	34	28	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	16.3	16.8	4.3	4.2	28	22	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	..	..	25.3	27.3	7.1	6.6	51	44	Buldana
23	अकोला	..	..	19.8	20.6	5.5	5.2	40	34	Akola
24	अमरावती	..	..	21.6	21.9	6.1	5.7	40	35	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	20.2	19.8	6.8	5.4	53	44	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	22.1	21.5	6.8	6.0	56	41	Wardha
27	नागपूर	..	..	20.8	18.7	6.7	5.4	40	32	Nagpur
28	भंडारा	..	..	20.5	18.9	8.8	8.0	75	63	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	21.2	18.7	8.2	6.4	57	45	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	21.3	21.5	6.5	6.1	42	37	Maharashtra State

सूचना.—जन्म मृत्यूंची संपूर्ण नोंद न झाल्यामुळे त्यावरून काढलेले प्रमाण कमी आहे.

Note.—The registered rates are low due to under-registration of births and deaths.

साधार.—संचालक, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Health Services, (SBH-1 and Vs), Government of Maharashtra, Bombay.

16. जीवनविवयक आकडेवारी/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.2

कुटुंबकल्याणविषयक माहिती
FAMILY WELFARE STATISTICS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	मधील During		31 मार्च 1983 अखेर संकल्पित स्थिती Cumulative position up to end of March 1983	Item
		1981-82	1982-83		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	नसबंदी शस्त्रक्रिया (संख्या) ..				Sterilisations (No.)
	(अ) पुरुष नसबंदी ..	1,99,360	2,10,757	34,68,353	(a) Vasectomy
	(ब) स्त्री नसबंदी ..	2,95,244	4,11,667	28,62,127	(b) Tubectomy
	एकूण ..	4,94,604	6,22,424	63,30,480	.. Total
2	लूप पद्धती (आय. यु. डी) (संख्या) 40,698	94,124	6,44,716		I. U. D. Insertions (No.)
3	इतर पद्धती वापरणारे (संख्या) ..	2,67,564	3,62,318	....	Others (No.)

आधार—संचालक, आरोग्य सेवा, कुटुंबकल्याण विभाग, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Health Services (SBH-1 and Vs) (Family welfare), Government of Maharashtra, Pune.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.1

पोलीस स्टेशने आणि पोलीसांची संख्या
POLICE STATIONS AND POLICE FORCE

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती १ जानेवारी १९८२ रोजी Number as on 1st January 1982	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
पोलीस स्टेशने			<i>Police Stations</i>
1	पोलीस स्टेशनची संख्या (एक सब-पोलीस स्टेशन घेरून)	763	Number of Police Stations (including one Sub-Police Station)
2	चौक्यांची/आऊट पोस्टची संख्या ..	816	Number of out-posts/chowkies
पोलीसांची संख्या			<i>Police Force</i>
1	पोलीस महानिरीक्षक, उप महानिरीक्षक, पोलीस आयुक्त.	29	Inspector General of Police, Deputy Inspector General of Police, Commissioner of Police.
2	पोलीस उप-आयुक्त व पोलीस अधीक्षक ..	105	Deputy Commissioners of Police and Superintendent of Police.
3	सहायक पोलीस आयुक्त उप अधीक्षक, इत्यादी.	300	Assistant Commissioners of Police, Deputy Superintendent of Police etc.
4	पोलीस निरीक्षक	1,332	Police Inspector
5	पोलीस फौजदार (सब-इन्स्पेक्टर) ..	5,269	Police Sub-Inspector
6	हेड-कांस्टेबल (जमादार घेरून) ..	25,248	Head Constables including Jama-dar.
7	पोलीस कांस्टेबल	68,490	Police Constable
एकूण		1,02,352	Total

बाधक.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

17. पोलीस आणि गुन्हे/POLICE AND CRIMES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2

इंडियन पिनल कोडखाली झालेले दखलपत्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)
COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE

(१ जानेवारी १९८२ रोजी/As on 1st January 1982).

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्ह्यांचा प्रकार	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दंगल	9,120	Rioting
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	1	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे.	26	Offences relating to currency and bank notes.
4	खून	1,811	Murders.
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेला)	27	Culpable homicide not amounting to murder
6	मादक पदार्थांचा वापर	66	Administering of stupefying drugs
7	माणसांचे अपहरण	865	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	676	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	चोरी, लूट	3,660	Robbery
10	घरफोडी	19,803	House breaking
11	फसवणूक	2,491	Cheating
12	विश्वासघात	2,851	Breach of trust
13	चोऱ्या—		Theft of—
	(अ) तांब्याची तार	515	(a) Copper wire
	(ब) जनावरे	1,970	(b) Cattle
	(क) सायकली	7,017	(c) Cycles
	(द) मोटारी व सुटे भाग	4,105	(d) Motor vehicles and accessories
	(ई) पिस्तुले वगैरे	4	(e) Fire arms
	(फ) स्फोटक पदार्थ	Nil	(f) Explosives
	(ग) इतर	66,407	(g) Other thefts
14	इतर गुन्हे	6,510	Other crimes
	एकूण	1,27,853	Total

बाधक.—पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

18. कारागृहे/PRISONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या/NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS

1982

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)•	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या—		<i>Number of different types of prisons—</i>
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह ..	7	(a) Central prisons
	(ब) जिल्हा कारागृह ..	33	(b) District prisons
	(क) तालुका दुय्यम तुरुंग ..	178	(c) Taluka Sub-jails
	(ड) पोलीस कोठड्या ..	N.A.	(d) Police lock-ups
	(ई) इतर ..	5	(e) Others
2	३१ डिसेंबर १९८२ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार केलेले कैद्यांचे वर्गीकरण.		<i>Number of convicts according to length of sentence as on 31st December 1982</i>
	(अ) एक वर्ष किंवा त्याहून कमी ..	2,488	(a) Below one year.
	(ब) एक वर्षाहून अधिक पण दोन वर्षां हून कमी.	524	(b) Above one year and not exceeding two years.
	(क) दोन वर्षाहून अधिक पण पाच वर्षां पेक्षा कमी.	597	(c) Above two years and not exceeding five years.
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा अधिक पण दहा वर्षां पेक्षा कमी.	560	(d) Above five years and not exceeding ten years.
	(ई) दहा वर्षांपेक्षा अधिक ..	108	(e) Exceeding 10 years
	(फ) जन्मठेप ..	2,323	(f) Life sentence
	(ग) मृत्यु दंड ..	17	(g) Sentenced to death
	एकूण ..	6,617	Total

N.A.—उपलब्ध नाही/Not Available.

बांधार.—कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune,

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.1

घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी/CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE

1971

(हजारोंत/In thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचे प्रकार	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Type of use
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	घराची यादी करतेवेळी रिकामी आढळलेली घरे—	629	328	957	Census houses vacant at the time of house-listing
2	वापरातील घरे—				Occupied census houses used as—
	(१) राहण्याची घरे	5,870	2,653	8,523	(1) Dwellings
	(२) दुकाने व बस्ती (संमिश्र)	56	35	91	(2) Shop-cum-dwellings
	(३) धरगुती धंदे धरून वर्कशाॅप व बस्ती (संमिश्र)	120	48	168	(3) Workshop-cum-dwelling including household industry.
	(४) हॉटेले, सराई, धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे.	7	6	13	(4) Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspection houses.
	(५) दुकाने (खाणावळी सोडून)	86	167	253	(5) Shops excluding eating houses
	(६) उद्योगधंदे व कचेऱ्या असलेली	34	46	80	(6) Business houses and offices
	(७) कारखाने असलेली	67	102	169	(7) Factories, workshops and worksheds
	(८) रेस्टॉरंट, मिठाईची दुकाने व खाणावळी	18	22	40	(8) Restaurânts, sweetmeat shops and eating houses.

(९) मनोरंजनाची साधने चालू असलेली घरे आणि पंचायत घरे (मंदिरे सोडून)	13	5	18	(9) Places of entertainment and community gathering (panchayat-ghar) excluding places of worship.
(१०) मंदिरे (जदा. देऊळ, चर्च, मस्जिद, गुरुद्वार इत्यादी).	116	19	136	(10) Places of worship (e.g. temple, church, mosque, gurudwara, etc.).
(११) इतर	1,222	212	1,434	(11) Others
एकूण वापरातील घरे (2)	7,609	3,314	10,923	.. Total occupied census houses (II)
एकूण (१)+(२)	8,238	3,643	11,881	.. Grand Total of I and II

टीप.—(१) 'घर' म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, शिवारातून किंवा सार्वजनिक जिन्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.—भारताची जनगणना, १९७१, महाराष्ट्र, मालिका ११, भाग चार.

Note.—(1) A census house is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common courtyard, staircase etc., used or recognised as a separate unit.

(2) Details do not add up to the totals due to rounding.

Source.—Census of India, 1971—Maharashtra, Series 11, Part IV.

19. घरबांधणी/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.2

वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
1971

अनुक्रमांक Serial No.	वाच (2)	ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	Item (2)
1	एकूण गणना केलेली कुटुंबे (हजारांत)	6,136	2,763	8,900	Total number of households enumerated (in thousand No.)
2	एकूण गणना केलेले लोक (संस्थांतून रहाणारे व गृहहीन इत्यादी धरून) (हजारांत).	34,701	15,711	50,412	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (in thousand No.)
3	कुटुंबांचे वर्गीकरण (शेकडा)---				Percentage distribution of households---
	(अ) खोल्यांची संख्या नमूद न केलेली कुटुंबे ..	0.1	0.1	0.1	(a) Percentage of households with unspecified number of rooms.
	(ब) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे ..	67.8	63.4	66.4	(b) Percentage of households with one room.
	(क) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	23.0	21.9	22.7	(c) Percentage of households with two rooms.
	(ड) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	6.2	8.9	7.1	(d) Percentage of households with three rooms.
	(इ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	1.8	3.2	2.2	(e) Percentage of households with four rooms.
	(फ) पाच किंवा अधिक खोल्यांत राहणारी कुटुंबे ..	1.1	2.5	1.5	(f) Percentage of households with five or more rooms.
	एकूण ..	100.0	100.0	100.0	Total

टीप.—वर दाखविलेली शेकडेवारी २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे.
आधार.—भारताची जनगणना, १९७१, महाराष्ट्र, मालिका ११, भाग चार.

Not.—The percentages shown above are based on 20 per cent sample.
Source.—Census of India 1971—Maharashtra, Series 11, Part IV.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तबत्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1

ग्रामपंचायतींची व्याप्ती, उत्पन्न आणि खर्च/COVERAGE, SELF-RAISED INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars 1982-83 (3)	Item (2)
1	व्याप्ती—		Coverage—
(१)	ग्रामपंचायतींची संख्या ..	24,504	(1) No. of village panchayats.
(२)	त्यात अंतर्भूत असलेल्या खेड्यांची संख्या ..	39,704	(2) No. of villages covered.
(३)	त्यातील लोकसंख्या (हजारांमध्ये) ..	36,695	(3) Population covered (thousand No.)
2	उत्पन्न (लाख रुपये)		Income (lakh Rs.)
(१)	पंचायतीचे स्वतःचे उत्पन्न ..	1,687.73	(1) Self-raised income.
(२)	अनुदाने ..	1,038.08	(2) Grants.
(३)	देणग्या, वर्गणी इत्यादी ..	491.20	(3) Donations, contributions etc.
	2. एकूण उत्पन्न ..	3,217.01	Total Income
3	खर्च (लाख रुपये)—		Expenditure (lakh Rs.)
(१)	आरोग्य व सफाई ..	650.87	(1) Sanitation and health.
(२)	सार्वजनिक कामे ..	919.69	(2) Public works.
(३)	लोककल्याणाची कामे ..	135.95	(3) Welfare of people.
(४)	इतर ..	1,527.84	(4) Others
	3. एकूण खर्च ..	3,234.35	Total Expenditure

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2

नगरपरिषदा व महानगरपालिका यांची घडण*

CONSTITUTION OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils (3)	नगरपरिषदांच्या सदस्यांची संख्या Number of councillors			एकूण Total (7)	District (2)
			सर्वसाधारण General (4)	राखीव Reserved (5)	नामनिर्देशित Nominated (6)		
1	ठाणे	8	279	43	29	351	Thane
2	रायगड	10	168	28	23	219	Raigad
3	रत्नागिरी	7	138	17	15	170	Ratnagiri
4	नाशिक	12	271	64	47	382	Nashik
5	धुळे	6	141	38	16	195	Dhule
6	जळगाव	13	311	53	33	397	Jalgaon
7	अहमदनगर	5	128	24	13	165	Ahmednagar
8	पुणे	12	230	44	26	300	Pune
9	सातारा	8	150	32	25	207	Satara
10	सांगली	6	148	31	16	195	Sangli
11	कोल्हापूर	9	180	43	21	244	Solapur
12	कोल्हापूर	9	156	37	25	218	Kolhapur
13	औरंगाबाद	9	194	34	26	254	Aurangabad
14	परभणी	12	236	40	27	303	Parbhani
15	बीड	7	126	26	14	166	Beed
16	नांदेड	11	213	40	25	278	Nanded
17	उस्मानाबाद	13	242	54	29	375	Osmanabad.

18	बुलढाणा	..	9	190	31	20	241	Buldana.
19	अकोला	..	9	222	36	24	282	Akola.
20	अमरावती	..	12	276	49	34	359	Amravati.
21	यवतमळ	..	8	158	35	18	211	Yavatmal.
22	वर्धा	..	5	142	23	15	180	Wardha.
23	नागपूर	..	10	191	34	21	246	Nagpur.
24	भंडारा	..	5	118	23	13	154	Bhandara.
25	चंद्रपूर	..	5	109	24	13	146	Chandrapur.
	महाराष्ट्र राज्य	..	220	4,717	903	568	6,188	.. Maharashtra State
	महानगरपालिका--							Municipal corporations--
(1)	बुहमंभई		1	135	5	....	140	Greater Bombay.
(2)	पुणे	..	1	70	5	....	75	Pune.
(3)	नागपूर		1	72	3	..	75	Nagpur.
(4)	सोलापूर		1	60	5	....	65	Solapur.
(5)	कोल्हापूर		1	55	5	...	60	Kolhapur.
	एकूण	..	5	392	23	....	415	.. Total

*वरील माहितीत १-१-१९८० पासून १-१-१९८२ पर्यंत कोणताही बदल झालेला नाही.
There is no change in the above information since 1-1-1980 to 1-1-1982.

आध्यात्म.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.3

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिका यांचे उत्पन्न व खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS

1982-83

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

वाव	सर्व नगर परिषदा All municipal Councils	सर्व महानगरपालिका All municipal Corporations	एकूण Total (2+3)	वृहन्मुंबई महानगरपालिका Greater Bombay municipal corporation	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
					उत्पन्न
					Income
I. नगरपरिषदांचे दर व कर	6,800	30,971	37,771	23,233	I. <i>Municipal rates and taxes</i>
एकूण	6,800	30,971	37,771	23,233	.. Total
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न					II <i>Income from other sources</i>
(अ) शासकीय अनुदान	3,990	2,118	6,108	854	(a) Government Grants
(ब) इतर साधने	1,398	12,625	14,013	11,138	(b) Other Sources
एकूण (अ+ब)	5,378	14,743	20,121	11,992	.. Total (a+b)
एकूण उत्पन्न (I+II)	12,178	45,714	57,892	35,225	.. Total Incomes (I+II)
(असाधारण कर्ज व प्रारंभिक शिल्लक सोडून)					(excluding extra-ordinary debts and opening balance)

खर्च						Expenditure
(अ) सामान्य प्रशासन ..	1,834	2,176	4,010	1,327		(a) General administration
(ब) सार्वजनिक दिवाबत्ती ..	351	1,267	1,618	1,015		(b) Public lighting
(क) पाणीपुरवठा	1,194	6,212	7,406	4,849		(c) Water supply
(ड) गटारे, जलनिस्सारण व सफाई ..	1,980	8,082	10,062	6,644		(d) Drainage, conservancy and sanitation
(ई) रुग्णालये, दवाखाने व लस टोचणी ..	587	5,012	5,599	4,532		(e) Hospitals, dispensaries and vaccinations
(फ) सार्वजनिक बांधकामे ..	1,726	5,476	7,202	3,949		(f) Public works
(ग) इतर	3,927	15,389	19,316	11,743		(g) Others
<hr/>						
एकूण खर्च ..	11,599	43,614	55,213	34,059	..	Total expenditure
(असाधारण कर्ज व अखेरची शिल्लक सोडून)						(excluding extra-ordinary debts and closing balance).

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थातिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20-4

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च

INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 1981-82	सुधारित अंदाज Revised estimates 1982-83	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	उत्पन्न			Receipts
1.	एकूण महमुली उत्पन्न (१+२)	303.16	324.17	Total Revenue receipts (i+ii)
	(१) स्वनिर्मित साधनाकरबी ..	19.89	21.19	(i) Self-raised resources
	(२) एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	283.27	302.98	(ii) Total Government grants (a+b)
	(अ) सांविधिक ..	282.86	302.54	(a) Statutory grants
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी ..	0.41	0.44	(b) Agency scheme grants
2.	स्वनिर्मित साधनाकरबी उत्पन्नाची फोड (१ ते ४)	19.89	21.19	Self-raised resources (i to iv)
	(१) जमीन महमुलावरील स्थानिक उपकर (स्टॅंप ड्युटीसह)	9.25	9.76	(i) Local fund cess including stamp duty grants
	(२) शिक्षण ..	2.82	3.02	(ii) Education
	(३) इमारत व दळणवळण ..	1.75	1.16	(iii) Buildings and communications
	(४) इतर ..	6.07	7.25	(iv) Others
3.	एकूण शासकीय अनुदाने (१ ते ४)			Total Government grants (i to iv)
	(१) सहेतुक अनुदान ..	214.47	226.46	(i) Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदान ..	38.43	41.82	(ii) Establishment grants
	(३) योजना अनुदान ..	24.78	30.39	(iii) Plan scheme grants
	(४) इतर ..	5.59	4.31	(iv) Others

तबता क्रमांक/TABLE No. 20.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
4.	एकूण महसुली खर्च (१ ते १३) ..	308.57	334.64	Total Revenue Expenditure (1 to 13)
(1)	सामान्य प्रशासन ..	32.81	37.18	General Administration
(2)	शिक्षण	168.54	186.29	Education
(3)	वैद्यकीय	2.60	2.60	Medical
(4)	सार्वजनिक आरोग्य..	12.78	15.22	Public Health
(5)	आयुर्वेद	1.57	1.67	Ayurved
(6)	कृषि	6.19	5.99	Agriculture
(7)	पशुसंवर्धन	5.95	6.07	Animal Husbandary
(8)	इमारती व दळणवळण (सार्व- जनिक बांधकाम)	34.08	33.01	Buildings and Comm- unications
(9)	समाजकल्याण ..	7.51	6.68	Social Welfare
(10)	सामूहिक विकास ..	1.11	2.07	Community Development
(11)	सार्वजनिक आरोग्य अभि- यांत्रिकी	7.36	8.49	Public Health Engineering
(12)	पाटबंधारे	10.66	15.26	Irrigation
(13)	इतर	17.41	14.11	Others

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

20. स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.5

प्रकारानुरूप स्थानिक संस्थांची संख्या
LOCAL BODIES BY TYPE

स्थानिक संस्था	रोजी/As on 31-3-1983	Local body
(1)	(2)	(1)
महानगरपालिका	9	No. of Municipal Corporations.
नगरपरिषदा	216	No. of Municipal Councils.
जिल्हा परिषदा	29	No. of Zilla Parishads.
पंचायत समिती	296	No. of Panchayat Samitis.
ग्रामपंचायती	24,504	No. of Gram Panchayats.

टीप.—(१) १९८२-८३ या वर्षामध्ये ठाणे, पिंपरी-चिंचवड, नाशिक आणि औरंगाबाद या महानगरपालिका अनुक्रमे १ ऑक्टोबर १९८२, ११ ऑक्टोबर १९८२, ७ नोव्हेंबर १९८२ आणि ८ डिसेंबर १९८२ या तारखांपासून अस्तित्वात आल्या. त्यामुळे ३१ मार्च १९८२ रोजी अस्तित्वात असलेल्या सहा नगरपरिषदा या चार महानगरपालिकांमध्ये समाविष्ट झाल्या.

(२) नवापूर, जिल्हा धुळे व प्रवरा-देवळाली, जिल्हा अहमदनगर, या नगरपरिषदा अनुक्रमे ११ नोव्हेंबर १९८२ व १५ फेब्रुवारी १९८३ या तारखांपासून नव्याने स्थापन करण्यात आल्या.

Note.—(1) During 1982-83 Municipal Corporations Thane, Pimpri-Chinchwad, Nashik and Aurangabad were established on 1st October 1982, 11th October 1982, 7th November 1982 and 8th December 1982 respectively, therefore six municipal councils existing on 31st March 1982 were merged in these four municipal Corporations.

(2) Municipal Councils Nawapur (District Dhule) and Prawara-Deolali (District Ahmednagar) were newly established w.e.f. 11th November 1982 and 15th February 1983 respectively.

जाचार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Maharashtra State, Bombay.

21. सार्वजनिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1

सार्वजनिक निवडणुकांचे निकाल

RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	नाव	लोकसभा विधानसभा (१९८०) (१९८०)		Item
		Lok Sabha (1980)	Vidhan Sabha (1980)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats or Constituencies.
2	(अ) वर्गीकृत जातीकरिता राखीव जागा	3	18	(A) Number of seats reserved for scheduled castes.
	(ब) वर्गीकृत जमातीकरिता राखीव जागा	4	22	(B) Number of seats reserved for scheduled tribes.
3	सर्वसाधारण जागा	41	248	Number of general seats.
4	उमेदवारांची संख्या—			Number of candidates—
	(अ) पुरस्कृत	789	3,581	(a) Nominated
	(ब) ज्याचा पुरस्कार त्याज्य ठरविला असे.	33	70	(b) Whose nomination was rejected.
	(क) पुरस्कार मागे घेणारे	341	1,975	(c) Withdrew.
	(ड) निवडणुका लढवणारे	415	1,537	(d) Contested.
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected.
5	मतदारांची संख्या (हजारांत)			Number of electors (thousand)
	पुरुष	17,309	17,154	Men
	स्त्रिया	16,444	16,331	Women
	एकूण	33,753	33,485	Total
6	मतदान केलेल्यांची संख्या	17,946	19,019	Number of voters who voted (thousand)
7	ब्राह्म मते (हजारांत)	17,498	18,490	Number of valid votes polled (thousand)
8	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	53.17	56.80	Percentage of electors voting.

बाधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

21. सार्वजनिक निवडणुका/GENERAL ELECTIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2

उमेदवारांचे पक्ष पाठिव्यानुसार वर्गीकरण/CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	पक्षाचे नाव	लोकसभा (१९८०) Lok Sabha (1980)		विधानसभा (१९८०) Vidhan Sabha (1980)		Name of the party	
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
1	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (इ)	..	48	39	286	186	Indian National Congress (I).
2	इंडियन नॅशनल काँग्रेस (यू)	..	24	1	193	47	Indian National Congress (U)
3	जनता पक्ष	..	31	8	....	....	Janata Party.
4	जनता पक्ष (जे. पी.)	..	....	....	111	17	Janata Party (J. P.).
5	भारतीय जनता पक्ष	..	....	....	145	14	Bharatiya Janata Party.
6	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया	..	2	....	17	2	Communist Party of India.
7	कम्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया (मार्क्सिस्ट)	..	4	....	10	2	Communist Party of India (Marxists.)
8	शेतकरी कामगार पक्ष	..	5	....	41	9	Peasant and Workers' Party.
9	अपक्ष	..	246	....	613	10	Independent.
10	इतर	..	55	....	121	1	Others.
एकूण		..	415	48	1,537	288	Total

भाषांतर.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

22. किंमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.1

अखिल भारतीय धाऊक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL INDIA WHOLESALB PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

(जानेवारी १९८३ ते डिसेंबर १९८३/January 1983 to December 1983)
(आधारमूत वर्ष/Base year—1970-71=100)

धनुक्रमांक Serial No.	वस्तूचा गट	जानेवारी Jan. 1983	फेब्रुवारी Feb. 1983	मार्च March 1983	एप्रिल April 1983	मे May 1983 (P)	Commodity Groups (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
1	मूलभूत पदार्थ ..	276.8	279.4	281.4	284.5	293.3	Primary articles
2	इंधन, शक्ती, वीज, वंगण ..	465.1	474.5	480.2	477.1	478.3	Fuel, power, light and lubricants
3	उत्पादित पक्का माल ..	272.6	272.0	274.4	280.2	287.2	Manufactured pro- ducts
4	सर्व वस्तू ..	290.6	292.2	294.7	298.6	306.2	All commodities

संख्या क्रमांक/TABLE No. 22.1.—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तुधा गट	जून June 1983P	जुलै July 1983P	ऑगस्ट August 1983P	सप्टेंबर Sept. 1983P	ऑक्टोबर Oct. 1983P	नोव्हेंबर Nov. 1983P	डिसेंबर Dec. 1983P	Commodity Groups
(1)	(2)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मूलभूत पदार्थ	296.6	301.8	307.8	306.3	305.0	309.6	310.4	Primary articles.
2	इंधन, शक्ती, वीज आणि वंगण ..	478.4	478.4	478.6	479.5	490.5	490.5	490.5	Fuel, power, light, and lubricants.
3	उत्पादित पक्का माल	288.9	291.5	296.7	300.7	301.0	297.2	296.0	Manufactured pro- ducts.
4	सर्व वस्तु	308.2	311.6	316.7	318.2	318.7	318.7	318.5	All commodities.

P-अस्थायी/Provisional

साधर.—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.— The Economic Advisor Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.2

---

22. किंमत निर्देशांक/

तक्ता क्रमांक/

कामगारांच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)

जानेवारी १९८३ ते डिसेंबर १९८३/

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्राचे नाव	वस्तूचा गट	जानेवारी Jan. 1983	फेब्रुवारी Feb. 1983	मार्च March 1983	एप्रिल April 1983	मे May 1983	जून June 1983
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न गट ..	567	565	560	580	602	623
		सर्वसाधारण निर्देशांक	519	519	518	532	547	559
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न गट ..	541	550	534	543	578	589
		सर्वसाधारण निर्देशांक	518	524	515	522	546	554
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न गट ..	549	545	540	539	557	583
		सर्वसाधारण निर्देशांक	519	518	517	515	530	548
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न गट ..	508	496	498	528	579	587
		सर्वसाधारण निर्देशांक	477	468	471	494	521	526
5	अळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न गट ..	529	554	535	562	605	594
		सर्वसाधारण निर्देशांक	495	510	498	519	549	543
6	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न गट ..	598	543	583	597	615	628
		सर्वसाधारण निर्देशांक	547	517	537	547	559	570
7	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न गट ..	574	558	550	563	584	590
		सर्वसाधारण निर्देशांक	535	528	523	534	547	552

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

PRICE INDICES.

TABLE No. 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASSES (NEW SERIES)

January 1983 to December 1983

जुलै July 1983	ऑगस्ट August 1983	सप्टेंबर Sept. 1983	ऑक्टोबर Oct. 1983	नोव्हेंबर Nove. 1983	डिसेंबर Dece. 1983	Items	Centres
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
630	628	632	631	629	632	Food	.. Bombay (Calender year 1960=100)
566	564	566	566	566	569	All items	..
607	634	640	642	650	669	Food	.. Solapur (Calender year 1960=100)
565	584	588	589	595	607	All items	..
585	602	633	630	628	616	Food	.. Nagpur (Calender year 1960=100)
550	559	578	576	575	569	All items	..
615	632	631	621	628	636	Food	.. Pune (Calender year 1961=100)
541	551	553	549	554	557	All items	..
606	629	634	613	601	615	Food	.. Jalgaon (Calender year 1961=100)
550	565	570	556	552	561	All items	..
647	685	682	693	682	683	Food	.. Nanded (Calender year 1961=100)
583	608	608	615	609	612	All items	..
610	619	621	628	662	684	Food	.. Aurangabad (Calender year 1961=100)
564	570	572	576	597	613	All items	..

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तबता क्रमांक/TABLE No. 22.3

नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR URBAN NON-MANUAL EMPLOYEES

(जानेवारी १९८३ ते डिसेंबर १९८३/January 1983 to December 1983)

महिना आणि वर्ष	आधार वर्ष १९६०=१०० Base year : 1960=100			Month and Year
	मुंबई Bombay	नागपूर Nagpur	पुणे Pune	
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
जानेवारी १९८३	451	436	454	January 1983
फेब्रुवारी १९८३	453	441	454	February 1983
मार्च १९८३	454	445	456	March 1983
एप्रिल १९८३	464	452	462	April 1983
मे १९८३	477	458	476	May 1983
जून १९८३	484	464	485	June 1983
जुलै १९८३	492	490	490	July 1983
ऑगस्ट १९८३	495	492	494	August 1983
सप्टेंबर १९८३	497	493	495	September 1983
ऑक्टोबर १९८३	498	488	493	October 1983
नोव्हेंबर १९८३	500	490	495	November 1983
डिसेंबर १९८३	500	492	495	December 1983

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Statistical Organisation, Government of India, New Delhi.

22. किमत निर्देशांक/PRICE INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.4

शेतमजुरांच्या ग्राहक किमतीचे निर्देशांक

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR AGRICULTURAL LABOURERS

(जानेवारी १९८३ ते डिसेंबर १९८३/January 1983 to December 1983)

महिना आणि वर्ष	आधार: शेती वर्ष १९६०-६१=१०० Base : Agricultural year 1960-61=100		Month and year	
	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	(1)	(1)
जानेवारी १९८३	499	456	January 1983	
फेब्रुवारी १९८३	487	448	February 1983	
मार्च १९८३	478	442	March 1983	
एप्रिल १९८३	489	450	April 1983	
मे १९८३	521	475	May 1983	
जून १९८३	528	482	June 1983	
जुलै १९८३	541	492	July 1983	
ऑगस्ट १९८३	559	506	August 1983	
सप्टेंबर १९८३	572	516	September 1983	
ऑक्टोबर १९८३	564	510	October 1983	
नोव्हेंबर १९८३	574	518	November 1983	
डिसेंबर १९८३	577	520	December 1983	

आधार.—लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला.

Source.—Labour Bureau, Government of India, Simla.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.1

औद्योगिक गटांनुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण
INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN CULTIVATION
1971

अनु- क्रमांक Serial No.	उद्योग गट	काम करणाऱ्यांची संख्या (हजारांत) No. of workers (thousand)	Industrial division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेती, जंगल उद्योग, मत्स्यव्यवसाय, शिकार, इ	296	Agriculture, forestry, fishing, and hunting.
2	खानकाम व दगडकाम	45	Mining and quarrying.
3	वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती.	2,395	Manufacturing and repair.
4	बांधकाम	276	Construction.
5	वीज, गॅस आणि पाणी	59	Electricity, gas and water.
6	घाऊक व किरकोळ व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	1,012	Wholesale and retail trade and restaurants and hotels.
7	परिवहन, साठवण व दळणवळण	561	Transport, storage and communications.
8	वित्त, विमा, स्यावर आणि व्यवसाय सेवा	220	Financing, insurance, real estate and business services.
9	सामूहिक, सामाजिक आणि व्यक्तिगत सेवा	1,596	Community, social and personal services.
	एकूण	6,460	.. Total

माخذ.—भारताची जनगणना, १९७१ मालिका ११, भाग-दोन बी (दोन)

Source.—Census of India, 1971 Series 11—Part II-B(ii)

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.2

विनगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण
 OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK OTHER THAN CULTIVATION
 1971

अनुक्रमांक Serial No.	व्यवसाय गट	काम करणाऱ्यांची संख्या (हजारांत) No. of workers (in thousand)	Occupational division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	धंदेवाईक, संवविष्कारद आणि तासम लोक ..	589	Professional, technical and related workers.
2	शासकीय, व्यवस्थापकीय, एमिन्नक्युटिव्ह प्रकारचे काम करणारे.	220	Administrative, executive and managerial workers.
3	कारकून व तत्सम काम करणारे ..	812	Clerical and related workers.
4	विप्रे ..	836	Sales workers.
5	शेतकरी मत्स्यव्यवसाय करणारे, फासेपारपी, काकूदतोडे आणि तत्सम काम करणारे ..	271	Farmers, fishermen, hunters, loggers and related workers.
6	उत्पादन तत्सम क्षेत्रातील आणि परिवहन.. सामुग्री आणि मजूर.	2,977	Production and related workers transport equipment operators and labourers.
7	सेवा क्षेत्रातील	663	Service workers.
8	अवर्गीकृत	92	Workers not classified by occupation.
एकूट ..		6,460	T total

आधार.—भारताची जनगणना, १९७१—मालिका ११, भाग दोन बी (दोन)

Source.—Census of India, 1971—Series 11, II-B, (ii)

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No 23.3

सेवायोजनेसंबंधीची माहिती

EMPLOYMENT EXCHANGE STATISTICS

1981-82

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	6,09,477	Number of registrations.
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	39,652	Number of placements.
3	जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागा	88,195	Number of vacancies notified.
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या*	15,52,633	Number on live register*

टीप.—(१) *३१ डिसेंबर १९८२ रोजी.

(२) वरील आकड्यात "डिकॅज्युअलायझेशन स्कीम (टेक्स्टाईल)" च्या आकड्याचा समावेश नाही.

Note.—(1) As on 31st December 1982.

(2) The above figures are exclusive of those relating to decasualisation scheme (textile).

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4

राज्य सरकारचे कर्मचारी/STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

(१ जुलै १९८१ रोजी/As on 1st July 1981)

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार (1)	कर्मचाऱ्यांची संख्या Employees No. (3)	Category (2)
(1)	राजपत्रित— (अ) वर्ग १ .. (ब) वर्ग २ ..	5,818 12,908	Gazetted— (a) Class I (b) Class II
	एकूण (अ+ब)	18,726	Total (a+b)
(2)	अराजपत्रित— (क) वर्ग ३ .. (ड) वर्ग ४ ..	3,00,164 97,496	Non-Gazetted— (c) Class III (d) Class IV
	एकूण--(क+ड)	3,97,660	Total (c+d)
	एकूण (अ+ब+क+ड)	4,16,386	Total (a+b+c+d)
(3)	इतर आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे आस्थापनांवरील कर्मचारी कार्यव्ययी अंशकालिक व मानसेवी इत्यादी	84,156	Others paid from contingencies work-char- ged personnel. Part-time and honorary etc.
	एकूण सर्व—(१+२+३)	5,00,542	Total Staff. (1+2+3)
(4)	कर्मचाऱ्यांचे मासिक वेतनातुसार वर्गीकरण (रुपये)		Distribution of employees accord- ing to range of total monthly emoluments (in Rs.).
	३०० पेक्षा कमी	71,357	300 and Below
	३०१-४००	15,742	301-400
	४०१-५००	53,113	401-500
	५०१-७००	1,71,650	501-700
	७०१-१,०००	1,14,734	701-1,000
	१,००१-१,२५०	27,681	1,001-1,250
	१,२५१-१,५००	10,842	1,251-1,500
	१,५०१-२,०००	8,438	1,501-2,000
	२,००१-२,५००	1,540	2,001-2,500
	२,५०१-२,६५०	298	2,501-2,650
	२,६५१-त्याहून जास्त अनिर्दिष्ट	470 24,677	2,651—and above. Not Specified
	एकूण ..	5,00,542	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23. 5

सरकारी क्षेत्रातील रोजगार/EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

(३० जून १९८२ रोजी/As on 30th June 1982)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	रोजगार (हजारत) Employment ('000 No.) (3)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	659	Greater Bombay.
2	ठाणे	59	Thane.
3	रायगड	27	Raigad.
4	रत्नागिरी	25	Ratnagiri.
5	सिंधुदुर्ग	5	Sindhudurg
6	नाशिक	86	Nashik
7	धुळे	35	Dhule.
8	जालगाव	84	Jalgaon.
9	अहमदनगर	42	Ahmednagar.
10	पुणे	193	Pune.
11	सातारा	39	Satara.
12	सांगली	37	Sangli.
13	सोलापूर	68	Solapur.
14	कोल्हापूर	47	Kolhapur.
15	औरंगाबाद	46	Aurangabad.
16	जालना	8	Jalna
17	परभणी	28	Parbhani.
18	बीड	27	Beed.
19	नांदेड	32	Nanded.
20	उस्मानाबाद	19	Osmanabad
21	लातूर	13	Latur
22	बुलढाणा	25	Buldana.
23	अकोला	38	Akola.
24	अमरावती	37	Amravati.
25	यवतमाळ	31	Yavatmal.
26	वर्धा	24	Wardha.
27	नागपूर	162	Nagpur.
28	भंडारा	34	Bhandara.
29	चंद्रपूर	46	Chandrapur.
30	गडचिरोली	5	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,981	Maharashtra State
केंद्र सरकारी		481	Central Government.
राज्य सरकारी		432	State Government.
निमकेंद्र सरकारी		357	Quasi Central Government.
निम राज्य सरकारी		207	Quasi State Government.
स्थानिक संस्था		504	Local Bodies.

आधार.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, Bombay.

23. रोजगार/EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.6

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदलेल्या संस्थांतील रोजगार
EMPLOYMENT UNDER SHOPS AND ESTABLISHMENTS ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार	माहिती Particulars		Type of Establishment
		1982	1983	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	कायदा लागू असलेल्या नगरांची संख्या	179	182	Urban area to which the Act be applicable
1	दुकान—			<i>Shops—</i>
	(अ) दुकानांची संख्या	1,39,647	1,42,440	(a) Establishments
	(ब) त्यातील कामगारांची संख्या	4,14,196	4,22,480	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था—			<i>Commercial establishments—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	1,23,114	1,25,576	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	6,17,969	6,30,328	(b) Persons employed
3	हॉटेल, इत्यादी—			<i>Hotels etc.—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	31,445	32,074	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	1,70,609	1,74,021	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे—			<i>Theatres et.—</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	731	746	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	13,886	14,164	(b) Persons employed
5	कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	3,34,902	3,41,600	<i>Establishments having no employees</i>
	एकूण			<i>Total</i>
	(अ) संस्थांची संख्या	6,29,839	6,42,436	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	12,16,660	12,40,993	(b) Persons employed

टीप.—(१) वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायदाखाली नोंदलेल्या संस्थांसंबंधीची आहे.
(२) आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—(i) The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948.

(ii) Figures are provisional.

साधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

24. छापखाने व प्रकाशने/PRESS AND PUBLICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके
 PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
 1982-83

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	 7,130	Number of printing presses
2	वर्तमानपत्रे—		Newspapers—
	(अ) दैनिके	 213	(a) Dailies
	(ब) साप्ताहिके (आठवड्यातून दोनदा- तिनदा निघणारी घरून)	 998	(b) Weeklies (including bi-weeklies and tri-weeklies).
	(क) पाक्षिके	 232	(c) Fortnightlies
	(द) मासिके	 1,102	(d) Monthlies
	(इ) त्रैमासिक (द्वैमासिके घरून)	 364	(e) Quarterlies (including bi- monthlies).
	(फ) वार्षिक (चौमासिके व षण्मासिके घरून)	 222	(f) Annuals (including four and six monthlies).
3	पुस्तके	 1,403	Books.

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

आधार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

25. वार्षिक योजना/ANNUAL PLANS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.1

महाराष्ट्राची पाचवी व सहावी पंचवार्षिक योजना/FIFTH AND SIXTH FIVE YEAR PLAN OF MAHARASHTRA

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	पाचव्या पंचवार्षिक योजनेमधील प्रत्यक्ष खर्च (लाख रुपये) Expenditure in fifth five year plan (lakh Rs.) 1974-79	सहावी योजना प्रस्तावित Sixth Plan Outlay 1980-85	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure		अपेक्षित खर्च Anticipated expenditure	प्रस्तावित Outlay 1984-85	Head of develop- ment
				1981-82	1982-83	1983-84		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कृषिविपयक योजना (लघु जलसिंचन योजनासह)	308.13	503.35	111.35	146.56	179.24	225.51	Agriculture and allied programmes (including minor irrigation)
2	सहकार	35.19	57.44	14.06	19.50	21.70	18.70	Co-operation
3	जलविकास	501.54	1,139.26	211.13	277.65	299.50	251.05	Water development
4	बीज	910.39	2,157.00	330.90	392.20	413.45	428.94	Electricity
5	उद्योग व खाणी	105.69	192.16	32.14	42.48	52.02	60.73	Industry and mining
6	परिवहन व दळणवळण	220.08	440.60	84.40	77.86	83.78	92.46	Transport and communication
7	सामाजिक सेवा	427.94	1,199.95	197.26	272.38	344.49	406.04	Social and community services
8	रोजगार हमी योजना	149.96	450.00	116.58	116.55	165.00	84.81	Employment guarantee scheme
9	संकीर्ण	1.21	35.24	12.65	12.50	16.36	81.76	Other programmes
एकूण		2,660.13	6,175.00	1,110.47	1,357.68	1,575.54	1,650.00	Total

आधार.—वार्षिक योजना १९८४-८५, भाग-१ व भाग-२, नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन.

Source.—Annual Plan 1984-85, Part-I and Part-II, Planning Department, Government of Maharashtra.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1

राज्याची महसुली जमा/REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

महसुलाची शीर्षे	सुधारलेले अंदाज			Heads of Revenue
	प्रत्यक्ष १९८१-८२ Actuals 1981-82	१९८२-८३ Revised Estimates 1982-83	अपेक्षक १९८३-८४ Budget Estimates 1983-84	
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(क) कर महसूल--				A. Tax Revenue--
(अ) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर--				(a) Taxes on Income and Expenditure--
021. निगम कराव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर ..	11,133	12,400	12,867	Taxes on Income other than Corporation Tax
022. कृषि उत्पन्नावरील कर ..	7	40	25	Taxes on Agricultural Income
023. उपहार गृह जमा कर ..	9	..	..	Hotel Receipt Tax
028. उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर ..	3,786	4,250	4,654	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण--(अ) ..	14,935	16,690	17,546	.. Total--(a)
(आ) मालमत्ता व मांडवली व्यवहार यांवरील कर--				(b) Taxes on Property and Capital Transactions--
029. जमीन महसूल ..	2,183	2,184	2,353	Land Revenue
030. मूद्रांक व नोंदणी फी ..	4,932	5,464	5,786	Stamps and Registration Fees
031. संपदा शुल्क ..	660	285	342	Estate Duty
035. शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्ते-वरील कर ..	1	....	....	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण--(आ) ..	7,776	7,933	8,481	.. Total--(b)

(इ) विक्रेय वस्तु व सेवा यांचरील कर--

039. राज्य उत्पादन शुल्क	11,304	14,044	15,120
040. विक्रीकर	92,411	1,03,511	1,16,505
041. वाहनांवरील कर	5,803	6,492	7,230
042. माल व उतारू यांचरील कर	2,237	9,476	6,981
043. विजेवरील कर व शुल्क	6,092	6,967	7,524
045. विक्रेय वस्तु व सेवा यांचरील इतर कर व शुल्क	9,612	11,532	12,248
162. केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा	25,052	28,223	31,787

एकूण-- (इ) .. 1,52,511 1,80,245 1,97,395 .. Total--(c)

एकूण-- (क) .. 1,75,222 2,04,868 2,23,422 .. Total--A

(c) Taxes on Commodities and Services--

State Excise.
Sales Tax.
Taxes on Vehicles.
Taxes on Goods and Passengers.
Taxes and Duties on Electricity.
Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
States' Share of Union Excise Duties.

(ख) कराव्यतिरिक्त महसूल--

(अ) इतर आर्थिक सेवा--

047 इतर आर्थिक सेवा	*	..	..
एकूण-- (अ)	*	..	..

B. Non-Tax Revenue

(a) Other Fiscal Services--

Other Fiscal Services

.. Total--(a)

(आ) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा--

049 व्याजाच्या जमा रकमा	11,977	14,639	17,930
050 लाभांश व नफा	269	377	418
एकूण-- (आ)	12,246	15,016	18,348

(b) Interest Receipts, Dividends and Profits

Interest Receipts
Dividends and Profits

.. Total--(b)

* ५० हजारहून कमी/less than 50 thousands.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1—contd.

(रुपये लाखांत/Rs. in lakh)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
-----	-----	-----	-----	-----

(इ) कराभ्यतिरिक्त इतर महसूल--

(c) Other Non-Tax Revenue—

(एक) सर्वसाधारण सेवा--

(i) General Services—

051 लोकसेवा आयोग	7	3	3	Public Service Commission
055 पोलीस	615	865	619	Police
056 तुरुंग	189	215	250	Jails
057 पुरवठा व विनिर्धोग	1	1	1	Supplies and Disposals
058 लेखनसामग्री व मुद्रण	337	349	367	Stationery and Printing
059 सरकारी वांधकामे	831	999	1,100	Public Works
065 इतर प्रशासनिक सेवा	1,103	940	989	Other Administrative Services
066 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ति लाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा.	202	184	185	Contributions and Recoveries towards Pension and other Retirement Benefits.
067 साहाय्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	6	..	..	Aid Materials and Equipments
068 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	2,406	2,550	2,528	Miscellaneous General Services
एकूण--(एक)	5,697	6,106	6,042	∴ Total—(i)

(बोन) सामाजिक व सामूहिक सेवा--

(ii) Social and Community Services—

077 शिक्षण	753	432	588	Education
078 कला व संस्कृती	20	22	25	Art and Culture
080 वैद्यकीय	2,592	2,343	2,447	Medical
081 कुटुंब कल्याण	29	40	25	Family Welfare
082 आरोग्य, स्वच्छता व पाणीपुरवठा	205	200	200	Public Health, Sanitation and Water Supply.

083	गृहनिर्माण	..	127	659	331	Housing
084	नगरविकास	..	722	748	763	Urban Development
085	माहिती व प्रसिद्धी	..	18	17	17	Information and Publicity
087	कामगार व सेवायोजन	..	191	199	207	Labour and Employment
088	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	..	231	722	395	Social Security and Welfare
095	इतर सामाजिक व सामूहिक सेवा	..	58	73	88	Other Social and Community Services

एकूण—(बोन) .. 4,946 5,455 5,086 .. Total—(ii)

(सीन) आर्थिक सेवा—

098	सहकार	..	890	740	769	Co-operation
104	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	..	58	65	65	Other General Economic Services
105	कृषि	..	432	377	360	Agriculture
106	लहान पाटबंधारे, मृदसंधारण व क्षेत्र विकास	..	233	226	240	Minor Irrigation, Soil Conservation, and Area Development.
109	भक्ष	..	30	85	26	Food
110	पशुसंवर्धन	..	159	155	190	Animal Husbandry
111	दुग्धशाळा विकास	..	14,455	16,120	16,308	Dairy Development
112	मत्स्यव्यवसाय	..	28	31	37	Fisheries
113	वन	..	6,370	6,995	7,473	Forest
114	सामूहिक विकास	..	447	275	275	Community Development
120	उद्योग	..	91	4	4	Industries
121	ग्राम व लघु उद्योग	..	11	8	5	Village and Small Industries
128	खाणी व खनिजे	..	492	527	576	Mines and Minerals
131	जल व वीज विकास सेवा	..	65	65	66	Water and Power Development Services
133	पाटबंधारे, नौकानयन, जलनिस्सारण व पूर नियंत्रण प्रकल्प.	..	1,325	1,354	1,509	Irrigation, Navigation, Drainage and Flood Control Projects.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1—concl'd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(तीन) आर्थिक सेवा--चालू				(iii) Economic Services—contd.
134 वीज प्रकल्प ..	1,983	1,972	1,706	Power Projects
135 बंदरे, दीपगृहे व जहाज वाहतूक ..	10	7	21	Ports, Lighthouses and Shipping
136 नागरी विमान चालन ..	....	....	....	Civil Aviation
137 मार्ग व पूल ..	303	502	477	Roads and Bridges
138 मार्ग व जल परिवहन सेवा ..	....	....	....	Road and Water Transport Services
139 पर्यटन ..	.. *	.. *	.. *	Tourism.
144 इतर परिवहन व दळणवळण सेवा ..	....	....	....	Other Transport and Communication Services.
एकूण—(तीन) ..	27,382	29,508	30,107	Total—(iii)
एकूण—(इ) ..	38,025	41,069	41,235	Total—(c)
(ई) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने--				(d) Grants-in-Aid and Contributions
160 केंद्र सरकारकडून सहाय्यक अनुदान ..	13,047	21,099	21,786	Grants-in-Aid from Central Government.
एकूण (ई) ..	13,047	21,099	21,786	Total—(d)
एकूण (ख) ..	63,318	77,184	81,369	Total—(B)
एकूण महसुली जमा ..	2,38,540	2,82,052	3,04,791	Total—Revenue Receipts.

*५० हजाराहून कमी//less than 50 thousands.

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९८३-८४.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1983-84.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2

महसुली लेखावरील खर्च/EXPENDITURE ON REVENUE ACCOUNT

(रुपये लाखांत/Rs. in lakhs)

खर्चाची शीर्षे	प्रत्यक्ष १९८१-८२ Actuals 1981-82	सुधारित अंदाज १९८२-८३ Revised Estimates 1982-83	अर्थसंकल्प १९८३-८४ Budget Estimates 1983-84	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(क) सर्वसाधारण सेवा—				(A) General Services—
(ख) राज्याची अंगे—				(a) Organs of State—
211 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे ..	225	294	293	Parliament/State/Union Territory Legislature.
212 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	41	50	40	President/Vice-President/Governor/ Administrator of Union Territories.
213 मंत्रिपरिषद	83	101	107	Council of Ministers
214 न्यायदान	1,370	1,574	1,931	Administration of justice.
215 निवडणुका	61	85	65	Elections.
एकूण--(अ)	1,780	2,104	2,436	Total--(a)
(आ) आर्थिक सेवा—				(b) Fiscal Services—
(एक) उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली ..				(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure.
220 उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली ..	3,703	4,276	4,600	Collection of Taxes on Income and Expenditure.
एकूण--(एक)	3,703	4,276	4,600	Total--(i)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये लाखांत/Rs. in lakhs)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(दोन) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली—				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions.—
229 जमीन महसूल	3,131	3,301	3,335	Land Revenue
230 मुद्रांक व नोंदणी	240	243	276	Stamps and Registration.
235 मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील इतर करांची वसुली	....	....	....	Collection of Other Taxes on Property and Capital Transactions.
एकूण—(दोन) ..	3,371	3,544	3,611	Total—(ii)
(तीन) विक्रीय वस्तू व सेवा यांवरील करांची वसुली—				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
239 राज्य उत्पादन शुल्क—	239	278	314	State Excise
240 विक्रीकर	7,798	9,572	10,305	Sales Tax
241 वाहनांवरील कर	4,099	4,564	5,081	Taxes on Vehicles
245 विक्रीय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	3,885	5,153	4,964	Other Taxes and Duties on Commodities and Services.
एकूण—(तीन) ..	16,021	19,567	20,664	Total—(iii)
(चार) इतर आर्थिक सेवा—				(iv) Other Fiscal Services—
247 इतर आर्थिक सेवा	651	603	981	Other Fiscal Services
एकूण—(चार) ..	651	603	981	Total—(iv)
एकूण—(आ) ..	23,746	27,990	29,856	Total—(b)

(इ) व्याज प्रदान व ऋणसेवा--				(c) Interest Payment and Servicing of Debt--	
248	ऋण कमी करणे किंवा ऋणप्रतिबंधक यांसाठी विनियोजन.	9,191	10,416	6,926	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debt.
249	व्याज प्रदान	14,640	17,244	19,532	Interest Payments.
एकूण--(इ) ..		23,831	27,660	26,458	Total--(c)
(ई) प्रशासकीय सेवा--				(d) Administrative Services--	
251	लोकसेवा आयोग	39	49	44	Public Service Commission.
252	सचिवालय--सर्वसाधारण सेवा	609	698	758	Secretariat--General Services.
253	जिल्हा प्रशासन	5,561	6,402	7,042	District Administration.
254	कोषागार व लेखा प्रशासन	477	550	586	Treasury and Accounts Administration.
255	पोलीस	12,175	14,047	15,276	Police.
256	तुरुंग	590	623	686	Jails.
257	पूरवठा व विनियोग	11	13	13	Supplies and Disposals.
258	लेखनसामग्री व मुद्रण	1,580	1,394	1,772	Stationery and Printing.
259	सरकारी बांधकामे	2,849	2,960	3,673	Public Works.
260	अग्निसंरक्षण व नियंत्रण	14	14	15	Fire Protection and Control
265	इतर प्रशासनिक सेवा	567	627	6,659	Other Administrative Services
एकूण--(ई) ..		24,472	27,377	36,524	Total--(d)
(उ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा--				(e) Pensions and Miscellaneous General Services--	
266	निवृत्तिवेतने व इतर सेवा निवृत्तिलाभ	4,325	4,960	5,699	Pensions and Other Retirement Benefits
267	साहाय्यकारी साहित्य व साधनसामग्री	....	....	....	Aid Materials and Equipments
268	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	1,674	1,982	2,000	Miscellaneous General Services
एकूण--(उ) ..		5,999	6,942	7,699	Total--(e)
एकूण--(क) ..		79,828	92,073	1,02,973	Total--(A)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—contd.

(रुपये लाखांत/Rs. in lakhs)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
(अ) सामाजिक व सामूहिक सेवा--				(B) Social and Community Services—	
276	सचिवालय—सामाजिक व सामूहिक सेवा ..	130	165	331	Secretariat— Social and Community Services.
277	शिक्षण	41,374	48,014	49,291	Education
278	कला व संस्कृती	787	571	572	Art and Culture
280	वैद्यकीय	8,716	9,489	9,932	Medical
281	कुटुंबकल्याण	1,969	3,349	3,095	Family Welfare
282	आरोग्य, स्वच्छता व पाणीपुरवठा ..	11,494	14,033	15,391	Public Health, Sanitation and Water Supply.
283	गृहनिर्माण	733	4,055	3,494	Housing.
284	नगरविकास	2,171	2,921	3,317	Urban Development
285	माहिती व प्रसिद्धी	426	457	509	Information and Publicity
287	कामगार व सेवायोजन ..	1,551	1,796	1,804	Labour and Employment
288	सामाजिक सुरक्षा व कल्याण ..	7,312	9,073	10,042	Social Security and Welfare
289	नैसर्गिक आपत्तींच्या निवारणासाठी सहाय्य ..	738	1,459	457	Relief on Account of Natural Calamities.
295	इतर सामाजिक व सामूहिक सेवा ..	82	76	81	Other Social and Community Services
	एकूण-- (अ) ..	77,483	95,458	98,316	.. Total—(B)

(ग) आर्थिक सेवा—

(अ) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा—

296	सचिवालय-आर्थिक सेवा]	..	..	391	465	488	
298	सहकार	..	..	3,661	3,345	3,606	
304	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	..	..	6,213	7,424	7,930	
एकूण—(अ)				..	10,265	11,234	12,024

(आ) कृषि व संलग्न सेवा—

305	कृषि	..	..	5,992	7,671	8,583	
306	लहान पाटबंधारे	..	..	1,871	2,282	2,341	
307	मृद व जलसंघारण	..	..	876	667	879	
308	क्षेत्र विकास	..	..	1,098	1,495	2,363	
309	अन्न	..	..	859	1,113	1,069	
310	पशुसंवर्धन	..	..	1,679	1,902	2,062	
311	दुग्धशाळा विकास	..	..	17,339	17,574	17,800	
312	मत्स्यव्यवसाय	..	..	199	242	291	
313	वन	..	..	3,230	3,955	4,381	
314	सामूहिक विकास	..	..	1,892	4,634	4,558	
एकूण—(आ)				..	35,035	41,535	44,327

(इ) उद्योग व खनिजे—

320	उद्योग	..	..	535	145	146	
321	ग्राम व लघु उद्योग	..	..	338	364	402	
328	खाणी व खनिजे	..	..	121	139	162	
एकूण—(इ)				..	994	648	710

(C) Economic Services—

(a) General Economic Services—

Secretariat-Economic Services	488
Co-operation	3,606
Other General Economic Services	7,930
.. Total—(a)	12,024

(b) Agriculture and Allied Services—

Agriculture	8,583
Minor Irrigation	2,341
Soil and Water Conservation	879
Area Development	2,363
Food	1,069
Animal Husbandary	2,062
Dairy Development	17,800
Fisheries	291
Forest	4,381
Community Development	4,558
.. Total—(b)	44,327

(c) Industry and Minerals—

Industry	146
Village and Small Industries	402
Mines and Minerals	162
.. Total—(c)	710

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2—concl'd.

(रुपये लाखांत/Rs. in lakhs)

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(ई) जल व वीज विकास सेवा—				(d) Water and Power Development—
331 जल व वीज विकास सेवा	1,328	1,613	1,483	Water and Power Development Services
333 पाटबंधारे, नौकानयन, जल निस्सारण व पूर नियंत्रण प्रकल्प	9,536	11,436	14,335	Irrigation, Navigation, Drainage and Flood Control Projects
334 वीज प्रकल्प	6,970	7,390	8,885	Power Projects
एकूण—(ई)	17,834	20,439	24,703	Total—(d)
(इ) परिवहन व दळणवळण—				(e) Transport and Communication—
335 बंदरे, दीपगृहे व जहाज वाहतूक	230	205	212	Ports, Light Houses and Shipping
336 नागरी विमानचालन	20	16	16	Civil Aviation
337 मार्ग व पूल	1,214	990	837	Road and Bridges
338 माग व जल परिवहन सेवा	38	42	58	Roads and Water Transport Services
339 पर्यटन	3	7	4	Tourism
345 भारतीय रेल्वे	22	26	26	Indian Railway
एकूण—(इ)	1,527	1,286	1,153	Total—(e)
एकूण—(ग)	65,655	75,142	82,917	Total—(C)
(घ) सहायक अनुदाने व अंशदाने—				(D) Grants-in-Aid and Contributions—
363 स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे.	837	881	1,028	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayat Raj Institutions
एकूण—(घ)	837	881	1,028	Total—(D)
एकूण—महसुली लेखावरील खर्च	2,23,803	2,63,554	2,85,234	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९८३-८४/Source—Maharashtra State Budget Publications, 1983-84.

26. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे पृथक्करण

ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals, 1981-82	सुधारित अंदाज Revised Estimates, 1982-83	अर्थसंकल्पीय अंदाज Budget Estimates, 1983-84	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक. महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा—				I. Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसूल	1,752.22	2,048.68	2,234.22	(a) Tax Revenue
(ब) करांव्यतिरिक्त महसूल	633.18	771.84	813.69	(b) Non-Tax Revenue
एकूण—(एक)	2,385.40	2,820.52	3,047.91	Total—I
दोन. भांडवली लेखावरील जमा—	1,595.44	1,789.62	1,369.59	II. Receipts on Capital Account
एकूण जमा—(एक + दोन)	3,980.84	4,610.14	4,417.50	Total Receipts—(I+II)
तीन. महसुली लेखाशीर्षावरील खर्च—				III. Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	1,613.53	1,926.17	2,045.08	(a) Development Expenditure
(ब) विकासतर खर्च	386.19	432.77	542.68	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	238.31	276.60	264.58	(c) Debt Services
एकूण—(तीन)	2,238.03	2,635.54	2,852.34	Total—III

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3—contd.

					(रुपये कोटीत/Rs. in crore)
(1)	(2)	(3)	(4)		(1)
घार. भांडवली खर्च—					IV. Capital Expenditure—
(अ) महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	391.34	475.39	558.96		(a) Capital Expenditure outside the Revenue Account.
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	1,341.81	1,514.75	1,051.56		(b) Disbursements on Loans and Debt Section.
	एकूण—(घार) ..	1,733.15	1,990.14	1,610.52	Total—IV
	एकूण खर्च (तीन + घार) ..	3,971.18	4,625.68	4,462.86	Total—Expenditure (III + IV)

भाषांतर.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९८३-८४.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1983-84.

27. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक /TABLE No. 27.1

चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न
STATE INCOME AT CURRENT AND CONSTANT PRICES

विभाग	राज्यउत्पन्न State income, 1981-82*		Sector
	चालू किमती- नुसार	१९७०-७१ च्या स्थिर किमतीनुसार	
	At current prices	At constant prices (1970-71)	
(1)	(2)	(3)	(1)
I. उत्पन्न (कोटी रुपयांत)--			
(अ) कृषि, वन उद्योग, मत्स्योद्योग खाणी	4,560.8	1,805.3	(A) Agriculture, forestry, fisheries, mining and quarrying
(ब) कारखाने, बांधकाम, वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	5,150.8	2,192.5	(B) Manufacturing, const- ruction, electricity, gas and water supply
(क) परिवहन, दळणवळण, व्यापार, साठवण, हॉटेल आणि उपाहारगृहे वनगैरे	3,242.5	1,273.5	(C) Transport and commu- nication, trade, storage etc.
(ड) बँका व विमाउद्योग, स्यावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा	2,786.5	1,077.1	(D) Banking and insurance, real estate and owner- ship of dwellings, business services, public administration and other services.
एकूण	15,740.6	6,348.4	Total
II. वरदोई राज्य उत्पन्न (रुपयांमध्ये)--	2,496.1	1,006.7	<i>Per capita State Income (in Rs.)</i>

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

28. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.1

सकस व विशेष पोषण आहार कार्यक्रम

APPLIED AND SPECIAL NUTRITION PROGRAMMES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	३१ मार्च १९८३ अखेरची माहिती Position as on 31st March 1983	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
सकस व विशेष पोषक आहार कार्यक्रम—		<i>Applied and Special Nutrition Programmes—</i>	
1	सकस आहार योजना चालू असलेल्या गटांची संख्या	118	No. of blocks selected for applied nutrition programme.
2	विशेष पोषण आहार कार्यक्रम चालू असलेल्या गटांची संख्या	68	No. of blocks selected for special nutrition programme.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.2

Rb 46^{५५}—10a

28. संकीर्ण/

तक्ता क्रमांक/

नियंत्रित बाजारपेठा/

(३० सप्टेंबर १९८२ रोजी/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	नियंत्रित बाजारपेठांची नावे (3)
1	वृहन्मुंबई	.. .. मुंबई .. ..
2	ठाणे	.. .. मुरवाड, भाहापूर, भिवंडी, पालघर, कल्याण, वसई .. ..
3	रायगड	.. .. कजंत, पनवेल, पेण, रोहा, खालापूर (खोपोली), महाड, अलवाण, माणगाव-मुहड.
4	रत्नागिरी	.. ..
5	नाशिक	.. .. घोटी, लासलगाव, मालेगाव, नांदगाव, सिन्नर, सटाणा, येवला, नाशिक, कळवण.
6	धुळे	.. .. धुळे, दोंडायचा, शिरपूर, नंदुरवार, भाहादा, साक्री, नवापूर, तळोदा ..
7	जळगाव	.. .. जामनेर, धरणगाव, अमळनेर, जळगाव, पारोळा, चाळीसगाव, चोपडा, बोदवड, पाचोरा, रावेर, भुसावळ, यावल.
8	अहमदनगर	.. .. अहमदनगर, कोपरगाव, श्रीरामपूर, राहुरी, संगमनेर, शेवगाव, पाथर्डी, जामखेड, श्रीगोंदा, नेवासा.
9	पुणे	.. .. वारामती, खेड, निरा, भोर, पुणे, शिरूर, हंदापूर, जुन्नर, दोंड, मंचर, तळेगाव-दाभाड.
10	सातारा	.. .. कोरेगाव, कराड, फलटण, सातारा, वडूज, पाटण, लोणंद, दहीवाडी, (गोंदावले).
11	सांगली	.. .. सांगली, तासगाव, इस्लामपूर, खानापूर-विटा, आटपाडी ..
12	सोलापूर	.. .. सोलापूर, मोहोळ, करमाळा, कुर्डूवाडी, अक्कलकोट, वार्शी, अकलूज पंढरपूर, मंगळवेढे, सांगोले.
13	कोल्हापूर	.. .. कोल्हापूर, गडहिंग्लज, जयसिंगपूर, वडगाव, पेठ ..
14	औरंगाबाद	.. .. औरंगाबाद, जालना, वैजापूर, लातूर, पैठण, कन्नड, सिल्लोड, गंगापूर, अंबड, मोकरदन, सोयेगाव.
15	परभणी	.. .. परभणी, मानवत, सैलू, परतूर, गंगाखेड, पूर्णा, वसमत, हिगोली, आखाडा-वाळापूर, जितूर, कळमनूरी, मंठां, पिंगळी-गुरांचा बाजार.
16	बीड	.. .. बीड, आवेंजोगाई, धार, गेवराई, मांजलगाव, परळी-वैजनाथ, कडा, रेनापूर-गुरांचा बाजार.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 28-2

REGULATED MARKET

(As on 30th September 1982)

District	Names of regulated markets
(2)	(3)
Greater Bombay	.. Bombay.
Thane	.. Murbad, Shahapur, Bhiwandi, Palghar, Kalyan, Vasai.
Raigad	.. Karjat, Panvel, Pen, Roha, Khalapur (Khopoli), Mahad, Alibag, Mangaon, Murudj
Ratnagiri	.. .. .
Nashik	.. Ghoti, Lasalgaon, Malegaon, Nandgaon, Sinnar, Satana, Yevla, Nashik, Kalwan.
Dhule	.. Dhule, Dondaicha, Shirpur, Nandurbar, Shahada, Sakri, Nawapur, Talode.
Jalgaon	.. Jamner, Dharangaon, Amalner, Jalgaon, Parola, Chalisgaon Chopda, Bodwad, Pachora, Raver, Bhusawal, Yawal.
Ahmednagar	.. Ahmednagar Kopergaon, Shirampur, Rahuri, Sangamner, Shevgaon, Pathardi, Jamkhed, Shrigonda, Nevasa.
Pune	.. Baramati, Khed, Nira, Bhore, Pune, Shirur, Indapur, Junnar, Daund, Manchar, Talegaon-Dabhade.
Satara	.. Koregaon, Karad, Phaltan, Satara, Vaduj, Patan, Lonand, Dahiwadi, (Gondavale).
Sangli	.. Sangli, Tasgaon, Islampur, Khanapur-Vite, Atpadi
Solapur	.. Solapur, Mohol, Karmala, Kurduwadi, Akkalkot, Barshi, Akluj, Pandharpur, Mangalvedhe, Sangole.
Kolhapur	.. Kolhapur, Gadhinglaj, Jaysingpur, Vadgaon, Peth.
Aurangabad	.. Aurangabad, Jalna, Vaijapur, Latur, Paithan, Kannad, Sillod, Gangapur, Ambad, Bhokardan, Soyegaon.
Parbhani	.. Parbhani, Manwath, Sailu, Partur, Gangakhed, Purna, Basmath, Hingoli, Akhada-Balapur, Jintur, Kalamnuri, Mantha-Pingali, cattle market.
Beed	.. Beed, Ambejogai, Dharur, Georai, Manjalegaon, Parli-vajnath, Kada, Renapur-cattle market.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नियमित बाजारपेठांची नावे
(1)	(2)	(3)
17	नांदेड ..	नांदेड, मुदखेड, उमरो, धर्मावाद, भोकर, किनवट, हदगाव, लोहा, देगलूर, मुखेड, कुंडलवाडी, नायगाव.
18	उस्मानाबाद ..	लातूर, उदगीर, कळंब, निलंगा, उस्मानाबाद, अहमदपूर, मुरूम, परंडा, देवणी-गुरांचा बाजार, हुंदरगल्ली-गुरांचा बाजार, औसा, भूम.
19	बुलढाणा ..	मलकापूर, नांदुरा, शेगाव, खामगाव, जळगाव-जामोद, देऊळगावराजा, चिखली, मेहकर, लोणार, संग्रामपूर.
20	अकोला ..	अकोला, अकोट, तेलहारा, मुंतिजापूर, कारंजा, वाशिम, रिसोड, मालेगाव, वालापूर, पातूर, मंगरूळपीर, बाशां-टाकळी, मनोरा.
21	अमरावती ..	अमरावती, धामणगाव रेल्वे, दर्यापूर, अंजनगाव, अचलपूर, वरूड मोर्शी, धारणी चांदूर-बाजार, चांदूर-रेल्वे.
22	यवतमाळ ..	यवतमाळ, घाटंजी, पांढरकवडा, दारव्हा, वणी, दिग्रस, बोरीअरव. उमरखेड, पुसद (Cotton and Grain) राळेगाव, नर, महागाव.
23	वर्धा ..	वर्धा, सिदी, पुलगाव, आर्वी, हिंगणघाट, आष्टी, समुद्रपूर.
24	नागपूर ..	काटोल, भिवापूर, नरखेड, सावनेर, रामटेक, उमरेड, कलमेशवर, नागपूर, मांडळ.
25	भंडारा ..	गोंदिया, भंडारा, तिरोडा, आमगाव, लाखणी, पवनी, तुमसर, लाखणदूर, अर्जुनी-भोरगाव.
26	चंद्रपूर ..	चंद्रपूर, वरोडा, मूल, आमारी, ब्रह्मपुरी, सिदेवाही, गडचिरोली, नागभिड, राजूरा.

टीप.—ज्या बाजारपेठांचे कार्य चालू नाही त्यांचा समावेश वर केला नाही.

आधार.—पणन उप संचालक, मुंबई.

TABLE No. 28.2—*contd.*

District	Names of regulated markets	
(2)	(3)	
Nanded	..	Nanded, Mukhed, Umri, Dharmabad, Bhokar, Kinwat, Hadgaon, Loha, Deglur, Mukhed, Kundalvadi, Naigaon.
Osmanabad	..	Latur, Udgir, Kalamb, Nilanga, Osmanabad, Ahmedpur Marum, Paranda, Deoni cattle market, Handargulli cattle market, Ausa, Bhoom.
Buldana	..	Malkapur, Nandura, Shegaon, Khamgaon, Jalgaon, Jamod Deulgaonraja, Chikhli, Mehkar, Lonar, Sangrampur.
Akola	..	Akola, Akot, Telhara, Murtijapur, Karanja, Washim, Risod, Malegaon, Balapur, Patur, Mangrulpir, Barshi, Takli, Manora.
Amravati	..	Amravati, Dhamangaon Railway, Daryapur, Anjangaon Achalpur, Warud, Morshi, Dharani, Chandur Bazar, Chandur Railway.
Yavatmal	..	Yavatmal, Ghatanji, Pandharkaoda, Darwha, Wani, Digras, Bori-Arab, Umarched, Pusad (Cotton and grain), Ralegaon, Nere, Mangaon.
Wardha	..	Wardha, Sindi, Pulgaon, Arvi, Hinganghat, Asti, Samudrapur.
Nagpur	..	Ka.oi, Bhivapur, Narkhed, Saoner, Ramtek, Umred, Kalmeshwar, Nagpur, Mandhal.
Bhandara	..	Gondiya, Bhandara, Tirora, Amgaon, Lakhani, Pavani, Tumsar, Lakhandur, Arjuni, Morgaon.
Chandrapur	..	Chandrapur, Warora, Mul, Armori, Brahmapuri, Sindewadi, Gadchiroli, Nagbhir, Rajura.

Note.—The markets which are not functioning are not included in the above table.

Source.—Deputy Director of Marketing, Bombay.

29. निवडक निर्देशांकांचा कल

तक्ता क्रमांक/

शेती/

(क्षेत्राचे आकडे हजार हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे हजार मे. टन आहेत/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1.	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्र- कांनुसार)	30,758	30,769	30,766	30,758
2.	लागवड केलेले निव्वळ क्षेत्र ..	17,878	18,135	18,242	18,262
3.	लागवड केलेले एकूण क्षेत्र ..	18,823	18,979	19,398	19,664
4.	अलिताखालील एकूण क्षेत्र ..	1,220	1,388	1,570	2,171
5.	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन —				
	(अ) तांदुळ—				
	(१) क्षेत्र ..	1,300	1,321	1,352	1,416
	(२) उत्पादन ..	1,369	884	1,662	2,286
	(ब) गहू—				
	(१) क्षेत्र ..	907	833	812	1,169
	(२) उत्पादन ..	401	280	440	1,199
	(क) जोंघळा—				
	(१) क्षेत्र ..	6,284	6,057	5,703	6,064
	(२) उत्पादन ..	4,224	2,295	1,557	3,466
	(ड) बाजरी—				
	(१) क्षेत्र ..	1,635	1,828	2,039	1,808
	(२) उत्पादन ..	489	370	824	560

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.1

AGRICULTURE

Area in thousand hectares and outturn in thousand tonnes)

1978-79	1979-80*	1980-81*	1981-82*	1982-83*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area according to village papers.
18,248	18,274	18,299	18,313	N.A.	Net area sown.
19,915	19,991	20,133	20,386	N.A.	Gross cropped area
2,405	2,442	2,516	2,686	N.A.	Gross area irrigated.
					Area and outturn of principal crops—
					(a) Rice—
1,496	1,485	1,504	1,515	1,486	(i) Area.
2,212	1,829	2,361	2,435	1,949	(ii) Outturn.
					(b) Wheat—
1,145	1,164	1,079	1,128	1,023	(i) Area.
928	1,006	931	989	803	(ii) Outturn
					(c) Jowar—
6,393	6,825	6,438	6,578	6,647	(i) Area.
4,802	5,464	4,428	4,891	4,653	(ii) Outturn
					(d) Bajri—
1,599	1,428	1,709	1,744	1,390	(i) Area.
551	607	760	779	445	(ii) Outturn.

*अस्थायी/Provisional.

N.A.—उपलब्ध नाही/Not Available.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन—पुढे चालू					
(ई) एकूण धान्ये (इतर धान्ये धरून)—					
(१) क्षेत्र	..	10,604	10,512	10,320	10,931
(२) उत्पादन	..	6,755	4,037	4,737	7,869
(फ) एकूण कडधान्ये—					
(१) क्षेत्र	..	2,351	2,330	2,566	2,914
(२) उत्पादन	..	989	657	677	1,168
(ग) ऊस—					
(१) क्षेत्र	..	156	171	204	268
(२) उत्पादन (गुळाचे)	..	1,156	1,120	1,641	2,219
(घ) कापूस—					
(१) क्षेत्र	..	2,500	2,716	2,750	2,307
(२) उत्पादन (लिटमध्ये)	..	288	179	82	133
(छ) भुईमूग—					
(१) क्षेत्र	..	1,083	1,117	904	854
(२) उत्पादन	..	800	473	586	693
(ज) तंबाखू—					
(१) क्षेत्र	..	25	13	12	11
(२) उत्पादन	..	12	6	5	5
शेती उत्पादनांचे निर्देशांक—					
(१९६७-७०=१००)					
(१) अन्नधान्ये	..	115.6	71.1	86.3	143.9
(२) अन्यधान्येतर	..	102.6	79.9	90.9	121.9
(३) सर्व पिके	..	109.8	75.0	88.3	134.1

TABLE No. 29.1—*contd.*

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
Area and outturn of principal crops—<i>contd.</i>					
(e) All cereals— (including other cereals)					
11,094	11,411	11,233	11,467	11,029	(i) Area.
8,894	9,325	8,900	9,533	8,253	(ii) Outturn.
(f) All pulses—					
2,801	2,666	2,804	2,752	2,574	(i) Area.
1,049	1,038	831	1,039	968	(ii) Outturn.
(g) Sugarcane—					
313	274	317	366	390	(i) Area.
2,580	2,107	2,594	3,152	3,326	(ii) Outturn (gur)
(h) Cotton—					
2,502	2,588	2,667	2,710	2,655	(i) Area.
226	288	216	249	276	(ii) Outturn (in lint)
(i) Groundnut—					
802	723	712	676	617	(i) Area.
487	538	441	435	419	(ii) Outturn.
(j) Tobacco—					
11	14	12	12	12	(i) Area.
6	8	7	7	7	(ii) Outturn.
Index numbers of agricultural production (1967-70=100)					
151.9	155.9	147.8	161.1	138.8	(i) Foodgrains.
131.5	125.9	138.3	160.5	166.7	(ii) Non-foodgrains.
142.8	142.5	143.6	160.8	151.2	(iii) All commodities.

*अस्थायी/Provisional

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.2

पशुधन व कुक्कुट/LIVESTOCK AND POULTRY

(हजारांत/in thousand numbers)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	1961 (3)	1966 (4)	1972 (5)	1978 (6)	Category (2)
1	गाई-बैल—					Cattle—
	तीन वर्षांवरील बैल ..	6,490	6,550	6,206	6,329	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील माई ..	4,644	4,534	4,587	4,781	Females over 3 years
	वासरे.	4,194	3,645	3,912	4,108	Young stock
	एकूण—गाई-बैल ..	15,328	14,729	14,705	15,218	.. Total cattle
2	म्हशी-रेडे—					Buffaloes—
	तीन वर्षांवरील रेडे ..	353	340	308	325	Males over 3 years
	तीन वर्षांवरील म्हशी ..	1,639	1,735	1,871	2,148	Females over 3 years
	रेडके ..	1,095	967	1,122	1,425	Young stock
	एकूण—म्हशी-रेडे ..	3,087	3,042	3,301	3,899	.. Total buffaloes
3	मेंढरे ..	2,093	2,205	2,128	2,636	Sheep
4	गोळ्या ..	5,181	5,121	5,911	7,563	Goats
5	इतर जनावरे ..	359	352	316	326	Other livestock
	एकूण जनावरे ..	26,048	25,449	26,361	29,642	.. Total livestock
6	कोंवड्या, बदके वगैरे ..	10,578	9,902	12,217	18,751	Poultry

तस्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3

---

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/

उद्योग आणि खाणकाम/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	नाव (2)	1960 (3)	1965 (4)	1970 (5)	1975 (6)	1978 (7)
1	चालू कारखान्यांची संख्या@	8,010	9,472	9,803	11,425	13,162
2	कामगारांची दैनिक सरासरी (हजार)	746	903	952	1,015	1,101
3	औद्योगिक उत्पादन--					
	(१) वनस्पती तेल उत्पादने (हजार मे. टन)	97	105	97	72.8	N.A.
	(२) कापूस सूत (दशलक्ष कि. ग्रॅम)	242	251	227	204	222
	(३) कापूस कापड (लाख मीटर)	16,747	15,654	14,411	12,983	11,952
	(४) रंग, एनेमल, व्हानिश वगैरे (हजार मे. टनांत)	21	30	29	N.A.	N.A.
	(५) रेडिओ सेटस (हजार)	154	391	1,355	N.A.	N.A.
	खनिज उत्पादन--					
	(१) कोळसा (हजार मे. टन)	788	1,140	1,771	3,580	4,100
	(२) कच्चे मॅंगेनिज (हजार मे. टन)	187	317	216	188	182

N. A.—उपलब्ध नाही/

@ विडी कारखान्यांचा समावेश वेगळ्या कायद्याखाली १९७४ पासून केलेला आहे/

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.3

INDUSTRY AND MINING

1979	1980	1981*	1982*	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
14,164	15,170	16,594	N.A.	Number of working factories@
1,132	1,177	1,192	N.A.	Average daily number of workers (thousand No.)
				Industrial production —
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	(i) Vegetable oil products (thousand tonnes).
279	248	265	106	(ii) Cotton yarn (million kg.).
11,501	12,603	14,680	3,618	(iii) Cotton cloth (lakh metres)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	(iv) Paints, enamels, varnishes (thousand tonnes).
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	(v) Radio receivers (thousand No.)
				Mineral production—
4,660	5,300	6,630	7,593	(i) Coal (thousand tonnes).
209	223	221	237	(ii) Manganese ore (thousand tonnes).

Not available. *अस्थायी/Provisional

@idi Factories covered under separate Act, from 1974.

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/

बीज/

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॅट)	760	1,304	2,119	2,786
2	विजेचे उत्पादन (दशलक्ष किलोवॅट तास)	3,268	5,635	9,134	12,052
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॅट तास)				
	(१) एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490
	(२) उद्योगांकरिता	1,853	3,297	5,312	5,935
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून बीजपुरवठा केलेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या (प्रत्येक वर्षा-मखेरची)	853	4,665	12,752	20,112

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.4

ELECTRICITY

1978-79	1979-80	1980-81	1981-82*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
3,628	3,858	4,298	4,628	.. Installed capacity (thousand kw.)
16,867	16,629	18,751	19,839	.. Electricity generated (million kwh.)
				.. Consumption (million kwh)
12,894	12,920	14,034	15,026	.. (a) Total
7,793	7,642	8,130	8,618	.. (b) Industrial
24,416	26 575	27,914	29,139	.. Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board as at the end of each year.

*अस्थायी/Provisional.

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/

सहकार/

क्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या	31,565	37,405	42,603	49,651
2	त्यामधील सभासदांची संख्या (हजारंत)	4,191	6,786	8,581	11,629
3	खेळते भांडवल (कोटी रुपये)	291	712	1,490	2,688
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कज (कोटी रुपये)	43	91	133	170

* अस्थायी/

टीप.—वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत. (त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी, इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे.)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.5

CO-OPERATION

1978-79	1979-80	1980-81	1981-82*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
55,030	57,352	60,747	64,201	Societies (No.)
13,703	14,037	14,783	16,357	Members (thousand No.)
38,646	4,120	5,210	6,096	Working capital (Crore Rs.)
161	178	250	302	Advances by primary agricultural credit and multipurpose societies (Crore Rs.)

Provisional

Note.—The above figures relate to all types of societies. (including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/

तक्ता क्रमांक

परिवहन आणि दळणवळण/

अनुक्रमांक Serial No.	वार	1960	1965	1970	1975
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि. मीटर).	37,757	48,053	62,703	1,58,928
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)--				
	(१) मोटारी ..	45,328	66,363	1,08,679	1,69,895
	(२) सर्व प्रकारची वाहने ..	89,127	1,43,497	2,57,539	4,58,214

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

1978	1979	1980	1981	1982	1983	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,32,962	1,35,660	1,38,613	1,41,131	1,43,459	1,45,495	Length of roads as on 31st March of each year (kilometres).
						Motor vehicles in operation (as on 1st January of each year)—
1,96,221	2,05,703	2,13,700	2,24,752	2,37,845	2,50,975	(a) Motor cars
5,98,006	6,62,627	7,25,352	8,04,986	9,05,819	10,28,412	(b) All types of vehicles

29. निबद्धक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/
शिक्षण

नाव	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक शिक्षण—				
(पूर्व प्राथमिक व्यतिरिक्त)				
(१) संस्था (संख्या) ..	34,594	41,781	45,143	48,299
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	4,178	5,535	6,229	6,993
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	113	153	185	221
दुय्यम शिक्षण—				
(१) संस्था (संख्या) ..	2,468	4,032	5,339	5,810
(२) विद्यार्थी (हजारांत) ..	858	1,500	1,936	2,442
(३) शिक्षक (हजारांत) ..	35	57	77	96

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE NO. 29.7

EDUCATION

1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
				Primary education—
				(excluding pre-primary).
49,374	49,877	51,045	51,534	(1) Institutions (No.)
8,075	8,271	8,392	8,674	(2) Students (thousand No.)
222	223	222	226	(3) Teachers (thousand No.)
				Secondary education—
5,905	6,026	6,119	6,237	(1) Institutions (No.)
2,878	3,092	3,309	3,522	(2) Students (thousand No.)
104	110	114	119	(3) Teachers (thousand No.)

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8

अखिल भारतीय घाऊक किमतींचे निर्देशांक (नवी मालिका)
ALL-INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (New Series)

(आधारवर्ष/Base year—1970-71=100)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, ऊर्जा, वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित पक्का माल Manu- factured products	सर्व वस्तू All commo- dities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	1971-72	100.9	105.9	109.5	105.6
2	1972-73	110.7	110.1	121.9	116.2
3	1973-74	141.8	130.6	139.5	139.7
4	1974-75	177.5	198.3	168.8	174.9
5	1975-76	165.5	219.2	171.2	172.9
6	1978-79	181.4	244.7	179.5	185.8
7	1979-80	206.5	283.1	215.8	217.6
8	1980-81	237.5	354.3	257.3	257.3
9	1981-82	264.4	427.5	270.6	281.3
10	1982-83 (P)	273.9	458.7	272.1	288.6

(P)=अस्थायी/Provisinal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.9

---

29. निवडक निर्देशांकांचा कल/

तक्ता क्रमांक/

कामगार ग्राहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका)/

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	बाब	1971	1976	1979
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न	202	314	369
		सर्वसाधारण निर्देशांक	188	294	347
2	सोलापूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००)	अन्न	211	326	379
		सर्वसाधारण निर्देशांक	195	306	362
3	नागपूर (कॅलेंडर वर्ष १९६०=१००) ..	अन्न	208	324	367
		सर्वसाधारण निर्देशांक	190	294	344
4	पुणे (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न	188	310	358
		सर्वसाधारण निर्देशांक	174	284	328
5	जळगाव (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	202	319	379
		सर्वसाधारण निर्देशांक	186	296	348
6	नांदेड (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००) ..	अन्न	207	341	395
		सर्वसाधारण निर्देशांक	195	310	368
7	औरंगाबाद (कॅलेंडर वर्ष १९६१=१००)	अन्न	200	328	405
		सर्वसाधारण निर्देशांक	189	304	374

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.9

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS (NEW SERIES)

1980	1981	1982	1983	Item	Centre
(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
418	492	535	607	Food	Bombay
390	447	490	549	General Index	(Calendar year 1960=100)
415	523	548	598	Food	Solapur
397	481	514	559	General Index	(Calendar year 1960=100)
403	489	524	584	Food	Nagpur
384	454	497	546	General Index	(Calendar year 1960=100)
401	474	503	580	Food	Pune
363	420	460	522	General Index	(Calendar year 1961=100)
425	514	534	590	Food	Jalgaon
387	459	490	539	General Index	(Calendar year 1961=100)
447	556	598	636	Food	Nanded
419	507	542	576	General Index	(Calendar year 1961=100)
441	529	547	604	Food	Aurangabad
410	481	508	559	General Index	(Calendar year 1961=100)

29. निवडक निर्देशांकाचा कल/

तक्ता क्रमांक/

राज्य उत्पन्न/

सुधारित मालिका/

संक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1971-72	1972-73	1975-76	1977-78	1978-79*
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	राज्याचे चालू किमतीनुसार उत्पन्न						
	(अ) राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	3875.5	4,094.4	4,342.2	7,676.8	9,612.5	10,632.5
	(ब) राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९७०-७१=१००)	(100.0)	(105.6)	(112.0)	(198.1)	(248.0)	(274.4)
	(क) दरबोई उत्पन्न (रुपयांत)	783.1	807.7	838.1	1,387.8	1,663.4	1,800.2
	(ड) दरबोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९७०-७१=१००)	(100.0)	(103.1)	(107.0)	(177.2)	(212.4)	(229.9)
2	राज्याचे स्थिर (१९७०-७१) किमतीनुसार उत्पन्न						
	(अ) राज्य उत्पन्न (कोटी रुपयांत)	3,875.5	3,982.2	3,776.0	4,859.3	5,569.0	5,917.0
	(ब) राज्य उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९७०-७१=१००)	(100.0)	(102.7)	(97.4)	(125.4)	(143.7)	(152.7)
	(क) दरबोई उत्पन्न (रुपयांत)	783.1	785.6	728.8	878.4	963.7	1,001.8
	(ड) दरबोई उत्पन्नाचा निर्देशांक (आधार १९७०-७१=१००)	(100.0)	(100.3)	(93.1)	(112.2)	(123.1)	(127.9)

*अस्थायी/Provisional

टीप.—दरबोई उत्पन्नाचे आकडे तयार करताना १९७१ च्या जनगणनेचे आकडे वापरण्यात आले आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE No. 29.10

STATE INCOME

Revised Series

1979-80*	1980-81*	1981-82*	1982-83†	Item
(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
				I Net State Domestic Product at current prices.
12,279.3	13,951.3	15,740.6	16,272.1	(a) State income (in crore Rs.).
(316.8)	(360.0)	(406.2)	(419.9)	(b) Index No. of State income. (Base: 1970-71=100).
2,034.1	2,261.2	2,496.1	2,524.6	(c) Per capita income. (in Rs.).
(259.7)	(28,8.7)	(318.7)	(322.4)	(d) Index No. of per capita income. (Base: 1970-71=100).
				II Net State Domestic Product at constant (1970-71) prices.
6,034.2	6,044.6	6,348.4	6,305.7	(a) State income (in crore Rs.).
(155.7)	(156.0)	(163.8)	(162.7)	(b) Index No. of State income. (Base: 1970-71=100).
999.6	979.7	1,006.7	978.3	(c) Per capita income. (in Rs.).
(127.6)	(125.1)	(128.6)	(124.9)	(d) Index No. of per capita income. (Base: 1970-71=100).

† प्राथमिक/Preliminary

Note.—While calculating per capita income results of the population census 1971 have been used.

रूपांतर गुणके/CONVERSION FACTORS

1. लांबी/LENGTH

फूट	=	30.48	सेंटीमीटर (तंतोतंत) Centimetres (Exact).	मीटर	=	1.09361	यार्ड
1 foot	=	30.48	Centimetres (Exact).	1 metre	=	1.09361	yard.
यार्ड	=	0.9144	मीटर (तंतोतंत) metre (Exact).	किलोमीटर	=	0.62137	मील
1 yard	=	0.9144	metre (Exact).	1 kilometre	=	0.62137	mile.
मील	=	1.609344	किलोमीटर (तंतोतंत) kilometres (Exact).				
1 mile	=	1.609344	kilometres (Exact).				

2. क्षेत्रफल/AREA

चौ. फूट	=	9.2903	चौ. डेसीमीटर square deci- metres.	हेक्टर	=	2.47105	एकर
1 square foot	=	9.2903	square deci- metres.	1 hectare	=	2.47105	acres.
एकर	=	0.404686	हेक्टर hectare	चौ. किलोमीटर	=	0.386101	चौ. मील
1 acre	=	0.404686	hectare	1 sq. kilometre	=	0.386101	square mile.
चौ. मील	=	2.58999	चौ. किलोमीटर square kilometres.				
1 square mile	=	2.58999	square kilometres.				

3. वजन/WEIGHT

किलोग्रॅम	=	2.20462	पाँड pounds	=	1.07169	शेर	
1 kilogram	=	2.20462	pounds	=	1.07169	seers.	
पाँड	=	0.4535924	किलोग्रॅम kilogram	टन	=	1.01605	मेट्रिक टन
1 pound	=	0.4535924	kilogram	1 tonne	=	1.01605	tonnes.
मेट्रिक टन	=	0.98420	टन tonne	=	26.7923	मण	
1 tonne	=	0.98420	tonne	=	26.7923	Maunds	

4. धारकता/CAPACITY

गॅलन (इंपिरियल)	लिटर्स	लिटर	गॅलन (इंपिरियल)
1 gallon (Imp.) = 4.54596	litres	1 litre =	0.219976 gallon (Imp.)
गॅलन (U. S.)	लिटर्स		गॅलन (इंपिरियल)
1 gallon (U. S.) = 3.78533	litres.	=	0.83268 gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे/METRIC UNITS

लांबी	किलोमीटर	=	1,000	मीटर
Length	1 kilometre			metres.
	मीटर	=	1,000	मिलिमीटर
	1 metre			millimetres.
क्षेत्रफळ	चौ. किलोमीटर	=	100	हेक्टर
Area	1 sq. kilometre			hectares.
	हेक्टर	=	10,000	चौ. मीटर
	1 hectare			sq. metres.
वजन	टन	=	1,000	किलोग्रॅम
Weight	1 tonne			kilograms = 10
	किलोग्रॅम	=	1,000	ग्रॅम
	1 kilogram			grams.
				क्विंटल